

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ –
ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ –
ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

Διπλωματική Εργασία

ΚΟΥΡΣΑ ΕΞΟΠΛΙΣΜΩΝ ΣΕ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ:

Η ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

ΤΟΥ

Κωνσταντίνου Μπατζή

Επιβλέπων Καθηγητής: Χρήστος Νίκας

Δεκέμβριος 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Χρήστο Νίκα για τη βοήθεια που μου παρείχε κατά την συγγραφή της.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την σύζυγο και τις κόρες μου, οι οποίες μου συμπαραστάθηκαν κατά την διάρκεια ολόκληρου του μεταπτυχιακού προγράμματος.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτή την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Κωνσταντίνος Μπατζής

Λάρισα, 23 Δεκεμβρίου 2022

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η κομβική θέση της Ελλάδος μεταξύ περιοχών υψηλής γεωπολιτικής και γεωστρατηγικής αξίας σε συνδυασμό με την πάγια αναθεωρητική πολιτική της Τουρκίας στο ευρύτερο περιβάλλον της ανατολικής Μεσογείου, έχει οδηγήσει την Χώρα μας στην διαμόρφωση ενός αποτρεπτικού και αμυντικού στρατηγικού δόγματος, προκειμένου να αποτρέψει ή/και να αντιμετωπίσει επιτυχώς πιθανή ένοπλη απόπειρα αμφισβήτησης της κυριαρχίας και των κυριαρχικών της δικαιωμάτων από μέρους της Γείτονος. Με το πέρας μίας μεγάλης περιόδου εξοπλιστικής απραξίας και συνακόλουθης υποβάθμισης της επιχειρησιακής ικανότητας και ετοιμότητας των Ενόπλων Δυνάμεων για λόγους ως επί το πλείστον οικονομικούς αλλά όχι μόνο, η προοπτική της ένταξης εντός της τρέχουσας δεκαετίας νέων σύγχρονων οπλικών συστημάτων προβλέπεται να εξισορροπήσει σε σημαντικό βαθμό την διαρκώς εντεινόμενη τουρκική απειλή.

Μία πιθανή κούρσα εξοπλισμών μπορεί να έχει απρόβλεπτες συνέπειες για την ασφάλεια και τη σταθερότητα της περιοχής και μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τα δημόσια οικονομικά και την ανάπτυξη της εφοδιαστικής αλυσίδας των ενόπλων δυνάμεων. Ταυτόχρονα, σε αντίθεση με την Τουρκία, η οποία διαθέτει επαρκή κεφάλαια για να ηγηθεί της κούρσας, η Ελλάδα έχει αδυναμίες στις δημοσιονομικές της δυνατότητες και στην εγχώρια αμυντική βιομηχανία και στην εφοδιαστική αλυσίδα της. Τα συσσωρευμένα προβλήματα και η κακοδιαχείριση έχουν αποδυναμώσει σημαντικά την ικανότητα της αμυντικής βιομηχανίας να στηρίξει την Εθνική Άμυνα της χώρας. Η παρούσα διατριβή διερευνά αν υπάρχει κούρσα εξοπλισμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, πραγματοποιώντας ανάλυση των αμυντικών δαπανών Ελλάδας και Τουρκίας σε μια προσπάθεια να διερευνηθεί το είδος των σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ των δύο χωρών. Παράλληλα, παρουσιάζεται η κατάσταση της βιομηχανίας των δύο χωρών προκειμένου να εξεταστεί η προοπτική της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας να στηρίξει τα εξοπλιστικά προγράμματα της χώρας.

Λέξεις - Κλειδιά: Κούρσα Εξοπλισμών, Αμυντικές Δαπάνες, Οικονομική Κρίση.

ABSTRACT

Greece's pivotal position among areas of high geopolitical and geostrategic value, combined with Turkey's constant review policy in the wider environment of the eastern Mediterranean, has led our country to formulate a deterrent and defensive strategic doctrine, in order to prevent and/or face successfully possible armed attempt to challenge its sovereignty and sovereign rights on the part of the Neighbor. With the end of a long period of armament inactivity and consequent degradation of the operational capacity and readiness of the Armed Forces for reasons mostly economic but not only, the prospect of the integration within the current decade of new modern weapons systems is predicted to balance to a significant extent the constant increasing Turkish threat.

A possible arms race can have unforeseen consequences for the security and stability of the region and can significantly affect public finances and the development of the armed forces' supply chain. At the same time, unlike Turkey, which has sufficient capital to lead the race, Greece has weaknesses in its fiscal capacity and domestic defense industry and supply chain. Accumulated problems and mismanagement have significantly weakened the defense industry's ability to support the country's National Defense. This thesis investigates whether there is an arms race between Greece and Turkey by analyzing the defense spending of Greece and Turkey in an attempt to explore the type of relationship that exists between the two countries. At the same time, the state of the industry of the two countries is presented in order to examine the perspective of the Greek defense industry to support the country's armament programs.

Keywords: Arm Race, Defence Expenditure, Financial Crisis.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	i
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	iii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	iv
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
Γενικά	1
Σκοπός.....	3
Προϋποθέσεις – Παραδοχές	3
Μεθοδολογία – Δομή.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΩΝ	5
1.1. Έννοια της Κούρσας Εξοπλισμών.....	5
1.2. Αμυντικές Δαπάνες και Οικονομία	10
1.3. Μοντέλα Ανάλυσης Εξοπλισμών	13
1.4. Συνέπειες της Κούρσας Εξοπλισμών	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΩΝ	19
2.1. Η.Π.Α – Ε.Σ.Σ.Δ.....	19
2.2. Ισραήλ – Αραβικές χώρες.....	22
2.3. Ινδία – Πακιστάν	25
2.4. Ταϊβάν – Κίνα	27
2.5. Βόρειος – Νότιος Κορέα	32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ	34
3.1. Ιστορική Ανασκόπηση	34
3.2. Σύγκριση των Οικονομιών Ελλάδας και Τουρκίας	40
3.3. Συσχέτιση Αμυντικών Δαπανών και Περιόδων Έντασης – Κρίσης... ..	41
3.4. Σύγκριση Οπλικών Συστημάτων Ελλάδας – Τουρκίας	53
3.5. Διερεύνηση Ύπαρξης Εξοπλιστικού Ανταγωνισμού – Εφαρμογή Μοντέλου “Richardson”	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	64
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	67

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1: Δαπάνες Ελλάδας - Τουρκίας για στρατιωτικό εξοπλισμό (σε US\$) την περίοδο 1950 - 2018.....	42
Σχήμα 2: Ποσοστιαίες μεταβολές των αμυντικών δαπανών Ελλάδας – Τουρκίας την περίοδο 1950 - 2018.....	43
Σχήμα 4: Οι Ελληνικές Στρατιωτικές Δαπάνες ως Μερίδιο του ΑΕΠ (SIPRI, 2021)	45
Σχήμα 5: Σύγκριση αμυντικών δαπανών μεταξύ κρατών μελών του NATO (NATO, 2021α).....	46
Σχήμα 7: Ενεργό Στρατιωτικό Προσωπικό της Τουρκίας (NATO, 2021β)	47
<i>Σχήμα 8: Πρόοδος Στρατιωτικού Προσωπικού σε Ελλάδα, Τουρκία και NATO (NATO, 2021β).....</i>	<i>48</i>
<i>Σχήμα 9: Μέσο ποσοστό των συνολικών αμυντικών δαπανών για το προσωπικό του NATO (2009 – 2021) (NATO, 2021α)</i>	<i>49</i>
Σχήμα 10: Σύγκριση του MilExp στον εξοπλισμό (NAT, 2021a).....	50
Σχήμα 11: Κατανομή Προϋπολογισμού του Ελληνικού Υπουργείου Ανάπτυξης σε Προσωπικό και Εφοδιαστική Αλυσίδα (MinFin, 2021).....	51
Σχήμα 12: Μέσο ποσοστό των συνολικών αμυντικών δαπανών για εξοπλισμό στο NATO (2009 – 2021)(NATO, 2021α).....	52
Σχήμα 13: Σύγκριση ΑΕΠ Ελλάδας - Τουρκίας 1960 - 2016 (δισ \$)	54
Σχήμα 14: Σύγκριση ΑΔ Ελλάδας - Τουρκίας 1960 - 2016 (δισ \$).....	54
Σχήμα 15: Εξάρτηση των αμυντικών δαπανών Ελλάδας από τις αμυντικές δαπάνες της ίδιας χώρας, από τις αμυντικές δαπάνες της αντιπάλου χώρας και τις ανεξάρτητες δαπάνες.	61
Σχήμα 16: Εξάρτηση των αμυντικών δαπανών Τουρκίας από τις αμυντικές δαπάνες της ίδιας χώρας , από τις αμυντικές δαπάνες της αντιπάλου χώρας και τις ανεξάρτητες δαπάνες.	62

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ταξινόμηση των μοντέλων με βάση τους Moll και Luebert (1980).....	15
Πίνακας 2: Σύγκριση Οπλικών Συστημάτων ΣΞ Ελλάδας – Τουρκίας.....	56
Πίνακας 3: Σύγκριση Οπλικών Συστημάτων ΠΝ Ελλάδας – Τουρκίας	58
Πίνακας 4: Σύγκριση Οπλικών Συστημάτων ΠΑ Ελλάδας – Τουρκίας	59

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γενικά

Ιστορικά οι ελληνοτουρκικές σχέσεις με αφετηρία την Επανάσταση του 1821 και την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους, το οποίο αποσπάσθηκε από την επικράτεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας με το πρωτόκολλο του Λονδίνου το 1830, χαρακτηρίζονταν από συχνές προστριβές, εντάσεις και ενίοτε πολεμικές αναμετρήσεις.

Η Ελλάδα και η Τουρκία, λόγω γεωγραφικής θέσης, κατέχουν από τους σπουδαιότερους γεωστρατηγικής – γεωπολιτικής αξίας χώρους στην ανατολική Μεσόγειο. Ευρισκόμενες σε κομβικό σημείο μεταξύ περιοχών, όπως η Βαλκανική Χερσόνησος και η Μαύρη Θάλασσα, η Βόρεια Αφρική, η Μέση Ανατολή και η Κεντρική Ευρώπη, αλλά και ελέγχοντας τις εξόδους των Στενών των Δαρδανελίων και του Σουέζ, αλληλεπιδρούν σε πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο στη βάση πάγιων και αναπτυσσόμενων συμφερόντων σε όλες τις ανωτέρω περιοχές.

Η γεωπολιτική κατάσταση όμως στην εγγύς αλλά και την ευρύτερη περιοχή, βαίνει συνεχώς αναδιαμορφούμενη, ιδιαιτέρως κατά την τελευταία δεκαετία. Οι πολεμικές συγκρούσεις στη Συρία, στην Λιβύη και προσφάτως στην Ουκρανία, η εμπράγματη παρεμπόδιση της Κύπρου από την Τουρκία να εκμεταλλευτεί τα κοιτάσματα υδρογονανθράκων εντός της ΑΟΖ της, η λαθραία μετανάστευση και η πολιτική αστάθεια στη βαλκανική, είναι τα σημαντικότερα γεγονότα, τα οποία σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν οδηγήσει ακόμη και σε εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων προκειμένου να διαφυλάξουν ίδια συμφέροντα.

Κυριότερο σημείο τριβής των ελληνοτουρκικών σχέσεων μετά το 1974, αποτελεί η πάγια και διαρκώς εντεινόμενη προσπάθεια της Τουρκίας για επέκταση των κυριαρχικών δικαιωμάτων και της κυριαρχίας της εις βάρος της Ελλάδος. Πέραν της εκπεφρασμένης διαφωνίας της όσον αφορά στην οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, η τουρκική πλευρά θεωρεί αιτία πολέμου τη σύμφωνη με το Δίκαιο της Θάλασσας επέκταση των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12 ΝΜ, αμφισβητεί το εύρος του εθνικού εναερίου χώρου, απαιτεί την πλήρη αποστρατιωτικοποίηση νήσων του ανατολικού Αιγαίου και επιβουλεύεται την κυριότητα επί αγνώστου αριθμού νησιών και νησίδων στην περιοχή. Η Άγκυρα στοχεύει πλέον, ακόμη και με επίδειξη στρατιωτικής ισχύος, στην μεταβολή του

υπάρχοντος “status quo”, έτσι όπως διαμορφώθηκε με τις Συνθήκες της Λωζάννης (1923), του Μοντρέ (1936) και των Παρισίων (1947). Το ήδη εκρηκτικό κλίμα μεταξύ των δύο κρατών, δυναμιτίζει περαιτέρω η με κάθε ευκαιρία απειλή χρήσης βίας από την τουρκική πλευρά, ώστε να μην επιτρέψει στην Ελλάδα την οριοθέτηση και συνεπώς εκμετάλλευση της δικής της ΑΟΖ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των τεταμένων σχέσεων που διέπουν διαχρονικά τις δύο χώρες, αποτέλεσε η πρόσφατη μεταξύ τους κρίση τον Αύγουστο του 2020, σχετικά με τα δικαιώματα εκμετάλλευσης των υποθαλάσσιων πόρων στην ανατολική Μεσόγειο.

Ως απόρροια των ανωτέρω, προκειμένου η Ελλάδα να αποτρέψει πιθανή απόπειρα επιβουλής επί των κυριαρχικών της δικαιωμάτων καθώς και της κυριαρχίας της από μέρους της Τουρκίας, έχει διαμορφώσει το εθνικό στρατηγικό της δόγμα σε αποτρεπτικό και αμυντικό. Η κρίση χρέους όμως, που ξέσπασε το 2010 και έπληξε καίρια την οικονομία της χώρας, της αποστέρησε σε πολύ μεγάλο βαθμό τη δυνατότητα να διατηρήσει επαρκώς εξοπλισμένες τις Ένοπλες Δυνάμεις (ΕΔ) της, ώστε αυτές να δύνανται να υποστηρίξουν εμπράκτως το προαναφερθέν δόγμα. Το αποτέλεσμα ήταν, πέραν της επικίνδυνα μειωμένης διαθεσιμότητας όπλων, μέσων και υλικών και των τριών Κλάδων των ΕΔ, η τεχνολογική και συνεπώς ποιοτική στασιμότητά τους σε σύγκριση με την διαρκώς αναπτυσσόμενη τουρκική στρατιωτική απειλή.

Παρά ταύτα την τελευταία τετραετία, ιδιαιτέρως δε με την είσοδο της δεκαετίας του 2020 και κατόπιν εγκρίσεως της αύξησης των αμυντικών δαπανών, ξεκίνησαν προσπάθειες ανανέωσης του ελληνικού οπλοστασίου. Ανακοινώθηκε μεγάλο εξοπλιστικό πρόγραμμα και υπογράφηκαν συμβάσεις εκσυγχρονισμού, αγοράς καινούργιων και μεταχειρισμένων οπλικών συστημάτων, τα οποία συνολικά προσδίδουν νέες δυνατότητες, εξισορροπούν την απειλή και βελτιώνουν σημαντικά την αποτρεπτική ισχύ της Ελλάδος έναντι της Τουρκίας.

Εύλογα προκύπτει το ερώτημα αν τα δύο κράτη διεξάγουν έναν εξοπλιστικό ανταγωνισμό, δηλαδή βρίσκονται σε μία κούρσα εξοπλισμών, όπου οι αμυντικές δαπάνες καθενός εκ των δύο καθορίζονται πλέον με βάση το επίπεδο δαπανών του αντιπάλου. Αρκετές μελέτες έχουν προσπαθήσει στο παρελθόν να ερμηνεύσουν τις ελληνοτουρκικές διακρατικές σχέσεις και τον βαθμό αλληλεξάρτησής τους με οικονομικά δεδομένα. Σε αυτή την κατεύθυνση, διερευνάται και η συσχέτιση της κούρσας εξοπλισμών με την ενδεχόμενη χρήση αυτών σε μελλοντική ελληνοτουρκική σύγκρουση.

Σκοπός

Σκοπός της εργασίας αποτελεί η διερεύνηση του ερωτήματος της πιθανής ύπαρξης κούρσας εξοπλισμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, πραγματοποιώντας συγκριτική ανάλυση των αμυντικών δαπανών των δύο κρατών και λαμβάνοντας υπόψη, ιδιαιτέρως για την ελληνική πλευρά, το ευρύτερο δυσμενές οικονομικό περιβάλλον.

Προϋποθέσεις – Παραδοχές

Οι προϋποθέσεις και παραδοχές, οι οποίες ελήφθησαν υπόψη, είναι οι παρακάτω:

- Η υφιστάμενη κατάσταση στην ευρύτερη περιοχή της ανατολικής Μεσογείου δεν θα μεταβληθεί, λόγω σημαντικών γεωπολιτικών γεγονότων, όπως η δημιουργία νέων κρατών ή αλλαγές των υφισταμένων συνόρων.
- Η Ελλάς θα συνεχίσει να αποτελεί τη μοναδική χώρα της περιοχής, η οποία μετέχει ενεργά ως πλήρες μέλος σε όλους τους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς ασφαλείας, όπως ο ΟΗΕ, ο ΟΑΣΕ, η ΕΕ και κυρίως το ΝΑΤΟ.

Μεθοδολογία – Δομή

Η μεθοδολογία που ακολουθείται για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας είναι αυτή της έρευνας αρχείου και στηρίζεται στην άντληση ποιοτικών πληροφοριών από την ανάλυση πηγών. Κύριες πηγές συλλογής στοιχείων προς τεκμηρίωση της προσωπικής θέσεως του γράφοντος, αποτελούν ελληνόγλωσσα και ξενόγλωσσα βιβλία, θεσμικά κείμενα, ιστορικά στοιχεία, ιστοσελίδες, καθώς και δημοσιεύματα του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου, σχετικά με το εν λόγω θέμα.

Η εργασία περιλαμβάνει συνολικά τέσσερα (4) κεφάλαια με την περιγραφόμενη ακολουθώς θεματολογία:

Αρχικά στο 1^ο Κεφάλαιο, αναλύονται η έννοια της κούρσας εξοπλισμών, η συσχέτιση των Αμυντικών Δαπανών με την Οικονομία ενός κράτους, τα κυριότερα μοντέλα περιγραφής και ανάλυσης των εξοπλισμών και οι πιθανές συνέπειες που προκαλούνται από τους εκάστοτε εξοπλιστικούς ανταγωνισμούς.

Στη συνέχεια στο 2^ο Κεφάλαιο παρουσιάζεται η ιστορική εμπειρία σε παγκόσμιο επίπεδο από την εξέλιξη των εξοπλιστικών ανταγωνισμών, όπως μεταξύ Η.Π.Α. – Ε.Σ.Σ.Δ., Ισραήλ – Αραβικών χωρών, Ινδίας – Πακιστάν, Ταϊβάν – Κίνας, Βορείου – Νοτίου Κορέας. Συναφώς εξάγονται συμπεράσματα θετικά ή αρνητικά ιδιαίτερος σε σχέση και με το γεγονός αν αναφερόμαστε σε μια αναπτυσσόμενη οικονομία με δική της πολεμική βιομηχανία.

Ακολούθως στο 3^ο Κεφάλαιο διερευνάται η ελληνοτουρκική περίπτωση, κατόπιν μιας ιστορικής ανασκόπησης και σύγκρισης των οικονομικών μεγεθών των δύο κρατών, για την ενδεχόμενη ύπαρξη εξοπλιστικού ανταγωνισμού θεωρητικά αλλά και μέσω της εφαρμογής του μοντέλου “Richardson”.

Τέλος στο 4^ο Κεφάλαιο συνάγονται τα κυριότερα συμπεράσματα, τα οποία προκύπτουν από την προηγηθείσα ανάλυση. Επιπροσθέτως, προτάσσονται τρόποι εκμετάλλευσης των περιορισμένων δυνατοτήτων της ελληνικής οικονομίας, ώστε να ανταποκριθεί στις Αμυντικές Δαπάνες που απαιτεί η ελληνοτουρκική κούρσα εξοπλισμών με το βέλτιστο δυνατό αποτέλεσμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Η ΦΥΣΗ ΤΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΩΝ

1.1. Έννοια της Κούρσας Εξοπλισμών

Ο σχεδιασμός εφοδιαστικής αλυσίδας (SC) είναι μια πολύπλοκη διαδικασία τόσο σε στρατιωτικές όσο και σε πολιτικές επιχειρήσεις (Ganapathyetal, 2003). Αυτό το δίκτυο περιλαμβάνει πολλαπλούς οργανισμούς και δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένων των προμηθειών και της διανομής (Leiphart, 2001). Η προμήθεια συνίσταται στην αγορά υλικού και στη διασφάλιση ότι τα διαθέσιμα αποθέματα μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις. Η διαδικασία διανομής περιλαμβάνει δραστηριότητες που σχετίζονται με τη φυσική κίνηση των αγαθών μεταξύ διαφορετικών γεωγραφικών σημείων. Ενσωματώνει όλες τις δραστηριότητες “logistics”, έτσι ώστε τα αγαθά να διανέμονται στις σωστές ποσότητες, στο σωστό μέρος, την κατάλληλη στιγμή και με ελάχιστο κόστος. Η στρατιωτική εφοδιαστική αλυσίδα δεν είναι εντελώς διαφορετική από άλλες εμπορικές εφοδιαστικές αλυσίδες. Σε βασικό επίπεδο, και τα δύο μπορούν να θεωρηθούν ως τρία επίπεδα μεταξύ παραγωγού, διανομέα και λιανοπωλητή ή τελικού χρήστη. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικές διαφορές που περιορίζουν την εφαρμογή των εμπορικών αρχών στη στρατιωτική εφοδιαστική αλυσίδα. Η στρατιωτική εφοδιαστική αλυσίδα παρουσιάζει υψηλή πολυπλοκότητα, ρυθμιστική εποπτεία, διαφορετικές απαιτήσεις πελατών, ετερογενείς δυνατότητες προμηθευτών και μεγάλους κύκλους ζωής. Ένας πελάτης στη στρατιωτική εφοδιαστική αλυσίδα είναι ο τελικός χρήστης που χρησιμοποιεί στην πραγματικότητα το μετακινούμενο προϊόν. Ο πρωταρχικός στόχος για τη στρατιωτική εφοδιαστική αλυσίδα είναι να επιτύχει μια συγκεκριμένη κατάσταση ετοιμότητας με το χαμηλότερο δυνατό συνολικό κόστος. Η μέτρηση για την επιτυχία του στρατιωτικού SC είναι η ετοιμότητα για πόλεμο, όχι το κέρδος (Burnsetal, 2010).

Ορισμένες εμπορικές έννοιες, όπως το “just in time” (κρατώντας λιγότερο ή καθόλου απόθεμα) δεν ισχύουν πλέον στον στρατιωτικό τομέα. Στον στρατιωτικό εφοδιασμό, η διατήρηση τεράστιου αποθέματος είναι καταλληλότερη πρακτική: η εξάντληση στη στρατιωτική εφοδιαστική αλυσίδα θα μπορούσε να προκαλέσει πολύ υψηλό κόστος σε περίπτωση πολέμου, για παράδειγμα. Σε σύγκριση με τις εμπορικές εφοδιαστικές όπου η ζήτηση είναι σχετικά σταθερή και τα προϊόντα

αποστέλλονται σε ένα σταθερό δίκτυο καταστημάτων, η στρατιωτική ζήτηση είναι συχνά μεταβλητή και απρόβλεπτη (Wang, 2000). Η σύγκρουση μπορεί να προκύψει οπουδήποτε και ανά πάσα στιγμή και οι απαιτήσεις στο θέατρο είναι συγκινητικά σημεία. Μια ακόμη σημαντική διαφορά είναι ότι στην εμπορική εφοδιαστική αλυσίδα η ροή των προϊόντων είναι μονής κατεύθυνσης μεταξύ προμηθευτών και λιανοπωλητών. Στη στρατιωτική εφοδιαστική αλυσίδα, η ροή μεταξύ προμηθευτών και τελικών χρηστών είναι αμφίδρομη κυρίως λόγω της προληπτικής και διορθωτικής συντήρησης του εξοπλισμού. Επιπλέον, η προμήθεια του στρατού αποτελείται από μεγάλο αριθμό πολύ διαφορετικών ειδών, που κυμαίνονται από καθημερινές προμήθειες έως συγκεκριμένο στρατιωτικό εξοπλισμό, ο οποίος απαιτεί συγκεκριμένες τεχνικές μεταφορές και συσκευασίας. Σε πολλές χώρες σε όλο τον κόσμο, τα στρατιωτικά συστήματα διανομής εξακολουθούν να έχουν πολλές ελλείψεις που μπορεί να απειλήσουν την παγκόσμια εμβέλειά τους. Η συνολική ικανοποίηση του τελικού χρήστη είναι σχετικά χαμηλή. Κατά τη διάρκεια του Πολέμου του Κόλπου (1990 - 1991), για παράδειγμα τα λιμάνια επιβίβασης και αποβίβασης ήταν υπερπλήρη με προμήθειες που έπρεπε να επεξεργαστούν και να μεταφερθούν σε τοποθεσίες άμεσης υποστήριξης. Αυτό το πρόβλημα διανομής οφειλόταν στην έλλειψη εξοπλισμού που απαιτείται για την ανάπτυξη (Leiphart, 2001).

Οι βασικοί δείκτες απόδοσης (KPIs) ή οι βασικοί δείκτες επιτυχίας είναι τρόποι για την περιοδική αξιολόγηση των επιδόσεων των οργανισμών. Οι KPI θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από τη στρατιωτική εφοδιαστική αλυσίδα για να αξιολογήσουν την επιτυχία της. Η ευελιξία είναι ένας από τους KPI που πρέπει να καθιερωθούν για την παρακολούθηση της ανταπόκρισης μιας εφοδιαστικής αλυσίδας (Tachizawa & Gimenez, 2010). Το KPI παίζει σημαντικό ρόλο τόσο σε στρατιωτικές όσο και σε πολιτικές επιχειρήσεις. Σε πολλούς κλάδους, για παράδειγμα, η ευελιξία της εφοδιαστικής αλυσίδας έχει θεωρηθεί ως βασικός καθοριστικός παράγοντας της ανταγωνιστικότητας μεταξύ ιδιωτικών επιχειρήσεων (Pujawan, 2004) και για την απόκτηση ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων (Winkler, 2009). Και στους δύο τομείς, η διαχείριση της ευελιξίας στις εφοδιαστικές περιλαμβάνει μια ποικιλία ενεργειών που σχετίζονται με διάφορους χρηματοοικονομικούς παράγοντες (More & Babu, 2009).

Μια καλή στρατιωτική εφοδιαστική αλυσίδα είναι πρόθυμη να αντιμετωπίσει τις αβεβαιότητες και τις διακυμάνσεις στον όγκο και την παράδοση. Αυτή η ιδέα είναι σημαντική λόγω της αστάθειας και της μη προβλεψιμότητας του περιβάλλοντος, στο οποίο λειτουργούν οι εφοδιαστικές αλυσίδες (Slack, 1983). Ένας αυξανόμενος όγκος βιβλιογραφίας έχει αρχίσει να αναγνωρίζει ότι στην εποχή της διαχείρισης εφοδιαστικής αλυσίδας είναι σημαντικό να κοιτάξουμε προς την ευελιξία (Stevenson & Spring, 2007), υπογραμμίζοντας τη σημασία της ευελιξίας στην στρατιωτική εφοδιαστική αλυσίδα (Stevenson & Spring, 2007).

Ως κούρσα εξοπλισμών περιγράφεται η ανταγωνιστική συγκέντρωση οπλικών συστημάτων δύο ή περισσότερων χωρών που πυροδοτούνται από εχθρότητα και διαρκείς διαμάχες μεταξύ τους (Sandler & Hartley, 2007). Οι χώρες που συμμετέχουν σε κούρσα εξοπλισμών αυξάνουν αντιδραστικά τις αμυντικές τους δαπάνες για να ανταποκριθούν ή να ξεπεράσουν τις στρατιωτικές δυνατότητες των αντιπάλων τους σε έναν βρόχο θετικής ανάδρασης. Ο ανταγωνισμός μπορεί να έχει ποσοτικά χαρακτηριστικά όπως αριθμητική αύξηση στρατιωτικού προσωπικού, εξοπλισμού και πυρομαχικών και ποιοτικά χαρακτηριστικά όπως τεχνολογικές αναβαθμίσεις υφιστάμενων οπλικών συστημάτων, συμμαχίες, αύξηση ασκήσεων και προκλητικές / κλιμακωτές συμπεριφορές και ρητορική. Οι αγώνες εξοπλισμών αναπόφευκτα αυξάνουν την ένταση μεταξύ των εμπλεκόμενων κρατών και μπορούν να επηρεάσουν τις περιφερειακές χώρες που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με αυτά.

Ένας αγώνας εξοπλισμών μπορεί επίσης να προσεγγιστεί με τη θεωρία παιγνίων, έχοντας ομοιότητες με το περίφημο "Prisoner's Dilemma". Σχετικά με το γιατί οι χώρες συμμετέχουν σε τέτοιους διαγωνισμούς και ποια μπορεί να είναι τα πιθανά αποτελέσματα, έχουν αναπτυχθεί διάφορες μορφές παιχνιδιών 2 x 2 ανάλογα με τους διαφορετικούς περιορισμούς και τις στρατηγικές των παικτών. Μια προσέγγιση θεωρίας παιγνίων σε μια κούρσα εξοπλισμών μπορεί να έχει το πλεονέκτημα ότι είναι και απλή και ικανή να συλλάβει την πολυπλοκότητα της δυναμικής που υπάρχει, όπως έχουν εφαρμόσει οι Smithetal, (2000) για να δοκιμάσουν την ύπαρξη κούρσας εξοπλισμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας κατά την περίοδο 1958 έως 1997.

Υπάρχουν διάφοροι λόγοι (εξωτερικοί και εσωτερικοί) για να εισέλθουν οι χώρες σε έναν στρατιωτικό ανταγωνισμό σύμφωνα με τον Glaser, (2000). Μια εξωτερική αιτία αναφέρεται στις πολιτικές δράσης – αντίδρασης που εφαρμόζουν οι κυβερνήσεις για να αντιμετωπίσουν τις εχθρικές ενέργειες των αντιπάλων. Για παράδειγμα, μια χώρα θα μπορούσε να αγοράσει προηγμένους αντιαεροπορικούς πυραύλους ως απάντηση στα νέα μαχητικά αεριωθούμενα του αντιπάλου. Επίσης σε παγκόσμιο επίπεδο παρατηρήθηκε η διμερή αύξηση του πυρηνικού οπλοστασίου μεταξύ των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Οι κούρσες εξοπλισμών που βασίζονται στην αντίδραση έχουν αμυντικό χαρακτήρα με βάση τον στόχο της χώρας να διασφαλίσει την εθνική ασφάλεια έναντι επικείμενης απειλής. Μια άλλη εξωτερική αιτία είναι η προσπάθεια μιας χώρας να αλλάξει το “status quo” των περιφερειακών κυρίαρχων δυνάμεων. Αυτή η επιθετική προσέγγιση εφαρμόζεται από κυβερνήσεις που θέλουν να προωθήσουν δυναμικά τα κρατικά συμφέροντα στο εξωτερικό ή να ανατρέψουν επιζήμιες συνθήκες και συμφωνίες (είτε με απειλές πολέμου είτε με πραγματική ωμή βία) (Kollias, 2017). Επιπλέον, οι εσωτερικές αιτίες για έναν αγώνα εξοπλισμών αναφέρονται σε εσωτερικούς μηχανισμούς που επηρεάζουν μια κατάσταση στη συγκέντρωση όπλων. Τέτοιοι μηχανισμοί θα μπορούσαν να είναι ισχυρά λόμπι της βιομηχανίας που χειραγωγούν την κυβέρνηση για περιττές αγορές. Το κράτος θα ήθελε επίσης να επενδύσει χρήματα σε μια βιομηχανία που έχει θεωρηθεί ως μοχλός για την τεχνολογική καινοτομία και την αύξηση του ΑΕΠ.

Όσο απλή είναι η ιδέα της κούρσας εξοπλισμών, η προσπάθεια εντοπισμού και ανάλυσης της έχει προκλήσεις. Ο Brauer (2002) αναφέρει στην εργασία του περί της αμυντικής βιβλιογραφίας για την Ελλάδα και την Τουρκία, ότι τα εμπειρικά μοντέλα έχουν συχνά ουσιαστικούς περιορισμούς. Οι πηγές δεδομένων για την άμυνα είναι σπάνιες και συχνά περιορισμένες και τα μοντέλα αποτυγχάνουν να ενσωματώσουν εσωτερικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και παράγοντες από την πολιτική οικονομία που επηρεάζουν τις αμυντικές στρατηγικές. Επιπλέον, οι αγώνες εξοπλισμών είναι πολυδιάστατα θέματα, καθοδηγούμενα από ασταθείς και δυναμικούς κοινωνικούς, οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες. Οι οικονομικές δυνατότητες των εμπλεκόμενων χωρών, το επίπεδο της διπλωματίας τους, οι ικανότητες της εσωτερικής αμυντικής βιομηχανίας τους, το παγκόσμιο τοπίο, οι συμμαχίες τους, οι κυβερνητικές τακτικές και προτεραιότητες, η κοινή γνώμη κ.λπ.

δύνανται να αλλάξουν σημαντικά την αμυντική στρατηγική ενός κράτους συχνά συσκοτίζοντας ή αποκαλύπτοντας ανταγωνιστικές συμπεριφορές. Επομένως, η δομική αστάθεια του συστήματος περιορίζει την ικανότητα των ερευνητών να διερευνήσουν το φαινόμενο με ένα σταθερό και αξιόπιστο μοντέλο (Sandler & Hartley, 2007).

Τα τελευταία χρόνια, η μακρόχρονη διαμάχη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας έχει επιδεινωθεί σημαντικά. Οι διαβουλεύσεις μεταξύ τους πάγωσαν το 2016 και μια σειρά από γεγονότα έχουν κλιμακώσει την ένταση στην περιοχή. Μερικοί από τους σημαντικότερους αιτιώδεις παράγοντες της πρόσφατης αυξανόμενης έντασης ήταν η προσφυγική κρίση (2015 και 2020) στον Έβρο και το Αιγαίο, οι αυξανόμενες περιπτώσεις τουρκικών παραβιάσεων του ελληνικού FIR με στρατιωτικά αεροσκάφη, οι διμερείς κατηγορίες για παραβίαση, οι διεθνείς νόμοι και συνθήκες και η θαλάσσια διαμάχη για την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων στην Ανατολική Μεσόγειο. Και οι δύο χώρες ήταν στα πρόθυρα στρατιωτικής σύγκρουσης τον Αύγουστο του 2020, όταν ανέπτυξαν τις ναυτικές τους δυνάμεις η μία εναντίον της άλλης. Πολλές χώρες και θεσμοί έχουν επανειλημμένα παρέμβει για την αποκλιμάκωση της έντασης και την επαναφορά στη διπλωματία (Crisis Group Europe, 2021).

Η αυξανόμενη ένταση στην περιοχή, σε συνδυασμό με την ανάγκη για στρατιωτικό εκσυγχρονισμό μετά από μια δεκαετή στασιμότητα των δαπανών λόγω οικονομικής κρίσης, έκανε την Ελλάδα να ξεκινήσει ένα εκτεταμένο πρόγραμμα προμήθειας εξοπλισμών αξίας δισεκατομμυρίων ευρώ (Vavasseur, 2020; Mackenzie, 2021). Οι εξοπλιστικές προσπάθειες της Ελλάδας δεν περιορίζονται μόνο στις αγορές, αλλά επεκτείνονται και σε ξένες συμφωνίες για αμοιβαία αμυντική συνεργασία με τη Γαλλία και τις ΗΠΑ (Humeysa Pamuk, 2021; Tertrais, 2021). Η αύξηση των στρατιωτικών δαπανών και των συμφωνιών της Ελλάδας ενίσχυσε περαιτέρω την ανησυχία και την τλαιπωρία στην τουρκική πλευρά. Η Τουρκία μεταφράζει τις αμυντικές στρατηγικές προμηθειών της Ελλάδας ως προσπάθεια να αποκτήσει στρατιωτική υπεροχή έναντι της Τουρκίας και να ανατρέψει την ισορροπία ισχύος στο Αιγαίο και τη Μεσόγειο Θάλασσα (Daily Sabah, 2021). Οι εξοπλισμοί της Ελλάδας αποτελούν πρωτίστως αποτρεπτικό μέτρο έναντι των προκλητικών ενεργειών της Τουρκίας στην περιοχή

που θέτουν απειλές για την κυριαρχία και την ακεραιότητα του κράτους (Bekatorou, 2021). Η ελληνοτουρκική σχέση περιλαμβάνεται στους εκτενείς καταλόγους των διαφορών μεταξύ χωρών σε όλο τον κόσμο και σε όλη την ιστορία. Μπορούν να εκδηλωθούν σε επιθετική ρητορική, δολιοφθορές, εμπάργκο, ανταγωνισμό εξοπλισμού και τελικά πόλεμο. Ωστόσο, όλες οι εντάσεις δεν δημιουργούν κούρσες εξοπλισμών, που είναι ένα θέμα που σίγουρα απαιτεί περαιτέρω διερεύνηση.

1.2. Αμυντικές Δαπάνες και Οικονομία

Οι ενδογενείς θεωρίες ανάπτυξης υποδηλώνουν ότι οι κρατικές δαπάνες έχουν σημαντικό αντίκτυπο στο μακροπρόθεσμο ρυθμό ανάπτυξης. Η επιρροή τους εξαρτάται από το μέγεθος της κρατικής παρέμβασης και από τις διάφορες συνιστώσες των δημοσίων δαπανών. Επιπλέον, διαφορετικά είδη κρατικών δαπανών έχουν ετερογενείς επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη. Για παράδειγμα, οι δημόσιες υποδομές, η έρευνα και ανάπτυξη και η δημόσια εκπαίδευση θεωρούνται συχνά δημόσια αγαθά που έχουν θετική επίδραση στην οικονομική ανάπτυξη (Morrison & Schwartz, 1996). Από την άλλη πλευρά, οι παρατηρήσεις ότι η αύξηση των κρατικών δαπανών, βασιζόμενη κυρίως στις μη παραγωγικές δαπάνες (Glomm & Ravikumar, 1997), συνοδεύεται από μείωση της αύξησης του εισοδήματος, έχουν δημιουργήσει την υπόθεση ότι όσο μεγαλύτερο είναι το μέγεθος της κρατικής παρέμβασης τόσο πιο αρνητική είναι η επίδρασή της στην οικονομία. Ωστόσο, ενώ η θεωρία αναθέτει στις παραγωγικές κρατικές δαπάνες έναν βασικό ρόλο στην επίτευξη υψηλότερου ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας σε σταθερή κατάσταση, τα εμπειρικά ευρήματα δεν υποστηρίζουν γενικά αυτή τη σύνδεση.

Οι Devarajanetal (1996) μοντελοποιώντας τη σχέση μεταξύ των διαφορετικών συνιστωσών της ρύθμισης των κρατικών δαπανών με τα αρχικά μερίδια της βρίσκουν την ύπαρξη θετικής σχέσης μεταξύ των τρεχουσών κρατικών δαπανών και της οικονομικής ανάπτυξης, ενώ οι συνιστώσες του φυσικού κεφαλαίου των κρατικών δαπανών δείχνουν αρνητικό αντίκτυπο. Οι κυβερνήσεις διαδραμάτισαν επίσης εξέχοντα ρόλο στη χρηματοδότηση του στρατιωτικού τομέα. Η θεωρία της ενδογενούς ανάπτυξης παρέχει τη βάση για τη σχέση μεταξύ του μεριδίου των στρατιωτικών δαπανών και της μακροπρόθεσμης οικονομικής

ανάπτυξης, προβλέποντας έναν αντίστροφο σύνδεσμο σε σχήμα καμπούρας (Shiehetal, 2002). Τα θεωρητικά επιχειρήματα προκύπτουν από τη σύγκριση μεταξύ του άμεσου και του έμμεσου κόστους των στρατιωτικών δραστηριοτήτων και των έμμεσων οφελών τους. Όταν το μερίδιο της στρατιωτικής επιβάρυνσης είναι μικρό σε σχέση με το σύνολο της οικονομίας, είναι δυνατό να έχουμε οφέλη μεγαλύτερα από το κόστος και να έχουμε θετικό αντίκτυπο στον ρυθμό ανάπτυξης (Deger & Sen, 1995). Ένα σημαντικό συμπέρασμα είναι ότι η παραμέληση των χαρακτηριστικών της μη γραμμικότητας των στρατιωτικών δαπανών και της ανάπτυξης έχει ως αποτέλεσμα λανθασμένα καθορισμένα μοντέλα που προκαταβάλουν τις εμπειρικές αναλύσεις (Cuaresma & Reitschuler, 2003; Aizenman & Glick 2006). Ένας κοινός λόγος για την παρουσία μη γραμμικοτήτων είναι ότι οι στρατιωτικές δαπάνες είναι το κλειδί για τη διατήρηση της ασφάλειας, αντανakλώντας την υπόθεση ότι το οριακό αποτέλεσμα μιας αλλαγής του στρατιωτικού φόρτου δεν είναι σταθερό τόσο σε διαφορετικά επίπεδα της μεταβλητής όσο και μεταξύ των οικονομιών και οδηγεί στο ακραίο περίπτωση ύπαρξης πολλαπλών καθεστώτων ανάπτυξης (Cuaresma & Reitschuler, 2006).

Αντιθέτως, έχουν αναφερθεί πολλά ευρήματα έρευνας που συσχετίζουν το αυξημένο χρέος με τις αυξημένες στρατιωτικές δαπάνες. Οι πρώτες μελέτες πραγματοποιήθηκαν τη δεκαετία του 1980 και ακολούθησε πρόσθετη έρευνα. Αρκετές ακαδημαϊκές εκθέσεις έχουν δείξει ότι οι αυξημένες στρατιωτικές δαπάνες επηρεάζουν αρνητικά την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας (Aziz & Asadullah , 2017). Αρκετές μελέτες παρέχουν αντικρουόμενα αποτελέσματα, όταν πρόκειται για τη συσχέτιση μεταξύ του χρέους μιας χώρας και των στρατιωτικών δαπανών της. Ένα παράδειγμα είναι η έρευνα της Nikolaidou (2016), η οποία διαπίστωσε ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες τείνουν να επικεντρώνονται σε συγκεκριμένες μελέτες. Σε σχετικές μελέτες, οι Narayan and Narayan (2008) και Smyth & Narayan (2009) διαπίστωσαν ότι οι χώρες με υψηλές στρατιωτικές δαπάνες έχουν υψηλότερο δημόσιο χρέος. Επιπλέον, οι Kolliasetal (2004) και οι Narayanand Narayan (2008) βρήκαν ότι οι χώρες με υψηλές στρατιωτικές δαπάνες έχουν μεγαλύτερη αύξηση στο εξωτερικό δημόσιο χρέος τους. Και οι δύο αυτές μελέτες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η αύξηση του χρέους ήταν ανάλογη με τον ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας της χώρας. Αντίθετα , οι χώρες με χαμηλές στρατιωτικές δαπάνες είχαν χαμηλότερο δημόσιο χρέος και υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης.

Ορισμένες ακαδημαϊκές μελέτες έχουν επιβεβαιώσει τη θετική συσχέτιση μεταξύ των κρατικών δαπανών και του δημόσιου χρέους. Αυτές οι μελέτες εξέτασαν το χρέος διαφόρων χωρών σε όλο τον κόσμο. Μια συγκεκριμένη μελέτη που επικεντρώθηκε στην Αιθιοπία από τον Wolde - Rufael (2009) προσδιόρισε μια θετική συσχέτιση μεταξύ των υψηλών αμυντικών δαπανών και του υψηλότερου δημόσιου χρέους. Μια άλλη μελέτη που επικεντρώθηκε στην Ελλάδα από τη Nikolaidou (2016) διαπίστωσε ότι το δημόσιο χρέος αυξήθηκε με την πάροδο του χρόνου. Τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, η μελέτη επικεντρώθηκε στα έτη 1968 - 1974. Ο Alexander (2013) πραγματοποίησε μια μελέτη των χωρών μελών του NATO στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Τα αποτελέσματα αποκάλυψαν, ότι οι χώρες που ήταν μέλη του NATO είχαν υψηλότερο ποσό δημόσιου χρέους από τις τρίτες χώρες. Παρόμοιο αποτέλεσμα βρήκε ο Παλαιολόγου (2013) σε μια μελέτη που διεξήγαγε μεταξύ 1996 και 2009. Σε αντιφατικές αναφορές, πρόσφατες ερευνητικές πρωτοβουλίες αντιλήφθηκαν τα αντίθετα αποτελέσματα. Για παράδειγμα, οι Looney (1989) και Sezgin (2004) βρήκαν μια θετική συσχέτιση μεταξύ της αύξησης των εισαγωγών όπλων και της αύξησης του δημόσιου χρέους. Αντίθετα, προσδιόρισαν αρνητική συσχέτιση μεταξύ των αυξήσεων του δημόσιου χρέους και των αυξήσεων του αμυντικού προϋπολογισμού. Αφού μελέτησε πλήρως τα δεδομένα και επιβεβαίωσε την αυθεντικότητά τους, η Gunluk - Senesen (2004) συμφώνησε με τα αποτελέσματα. Καθόρισε ότι το αυξημένο δημόσιο χρέος προήλθε από τις αυξημένες αμυντικές δαπάνες. Αυτό προκάλεσε αυστηρότερους προϋπολογισμούς και μεγαλύτερη πίεση στον εθνικό προϋπολογισμό. Ως αποτέλεσμα, η κυβέρνηση έπρεπε να δανειστεί χρήματα για να αποπληρώσει το χρέος. Αντιθέτως ο Karagol (2006) ανέφερε ότι οι αυξημένες αμυντικές δαπάνες προκαλούν μείωση του χρέους μιας χώρας. Ομοίως, οι Caruso και Di Domizio (2015, 2016) δεν βρήκαν καμία σχέση μεταξύ της αύξησης των αμυντικών δαπανών και του αυξημένου χρέους. Επιπλέον, τόσο ο Papanikos (2015) όσο και οι Caruso & Di Domizio (2016) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι μεγαλύτερες αμυντικές δαπάνες δεν βλάπτουν τη συνολική αύξηση του χρέους.

1.3. Μοντέλα Ανάλυσης Εξοπλισμών

Οι συγκρούσεις μεταξύ των εθνών δεν υποκινούνται από τα αυξημένα στρατιωτικά οπλοστάσια. Κάθε κράτος πιστεύει ότι ο αντίπαλός του ετοιμάζει μια εχθρική ενέργεια, και έτσι όλοι βιάζονται να αγοράσουν νέο στρατιωτικό εξοπλισμό. Αυτό οδηγεί σε έναν αέναο κύκλο μάχης (Ευαγόρου, 2005). Ο Richardson (1960) παρατήρησε ότι οι χώρες εισήλθαν σε κατάσταση πολέμου για διάφορους λόγους. Πρώτα και κύρια, οι άνθρωποι ένιωσαν την ανάγκη να εκδικηθούν για τα λάθη του παρελθόντος. Επιπλέον, ο φόβος παρακινεί μερικούς ανθρώπους να αγοράσουν περισσότερο αμυντικό εξοπλισμό. Ακόμη και σε περιόδους μη πολέμου, μερικοί άνθρωποι εξακολουθούσαν να επιδιώκουν τους ίδιους στόχους. Τα κράτη με κούρσες εξοπλισμών υψηλής έντασης πιέζουν για πόλεμο λόγω της ανάγκης χρηματοδότησης εξοπλισμού. Σύμφωνα με το μοντέλο του Richardson, αυτή η ένταση προκαλεί την ανάγκη για πόλεμο. Συνεπώς πόλεμος είναι πιο πιθανός ως αποτέλεσμα του αυξημένου στρατιωτικού εξοπλισμού.

Υπάρχουν πολλά διαφορετικά μοντέλα ταξινόμησης για ανταγωνιστικό εξοπλισμό που περιέχονται στη διεθνή βιβλιογραφία. Αυτά δημιουργήθηκαν από τους Luebert και Moll (1980) και οργανώθηκαν σε δύο ομάδες: μοντέλα κατασκευής όπλων και μοντέλα με χρήση όπλων. Αυτές οι μελέτες χρησιμοποιούν παραμέτρους όπως αμυντικούς προϋπολογισμούς, μεγέθη στρατευμάτων και όπλων για να πραγματοποιήσουν την έρευνά τους. Από την άλλη πλευρά, τα μοντέλα που χρησιμοποιούν εξοπλισμό χρησιμοποιούν τεχνοκρατική επιχειρησιακή έρευνα για να διερευνήσουν την πρακτική εφαρμογή οικονομικών και στρατιωτικών μέτρων στον στρατιωτικό τομέα.

Γενικότερα τα μοντέλα κατατάσσονται ανάλογα με το κύριο επίπεδο ανάλυσής τους στις εξής κατηγορίες:

- Διεθνές επίπεδο: Επικεντρώνεται στην παρουσία ή μη ανταγωνιστικού εξοπλισμού, στην ισορροπία και τη σταθερότητα που παρέχει.
- Εθνοκρατικό επίπεδο: Το κάθε έθνος αποτελεί μονάδα ανάλυσης και αντικείμενο μελέτης αποτελούν τα βασικά χαρακτηριστικά του. Χρησιμοποιεί παραμέτρους όπως οι δαπάνες για τον εξοπλισμό και οι αριθμοί των όπλων. Στην

κατηγορία αυτή ανήκει το μοντέλο “Richardson”, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί στην παρούσα ερευνητική εργασία.

- Πολιτικό επίπεδο: Βασίζεται στην επιρροή που έχουν διάφορες διαδικασίες, π.χ. τεχνολογικές καινοτομίες, επιλογή στρατιωτικών δυνάμεων στην πολιτική των εξοπλισμών των χωρών.

- Κοινωνικό – ψυχολογικό επίπεδο: Επικεντρώνεται στις μη προγραμματισμένες συμπεριφορές και αποφάσεις, οι οποίες λαμβάνονται από διάφορες κοινωνικές ομάδες. Τα μοντέλα αυτά λαμβάνουν υπόψη τους χαρακτηριστικά όπως η επίδραση των μέσων μαζικής ενημέρωσης, η κοινή γνώμη, οι ψυχολογικές διεργασίες και οι μηχανισμοί συμπεριφοράς.

Στον ακόλουθο Πίνακα 1 περιγράφεται η ταξινόμηση των μοντέλων με βάση τους Moll και Luebert (1980).

Πίνακας 1: Ταξινόμηση των μοντέλων με βάση τους Moll και Luebert (1980).

Μοντέλα που δημιουργούν εξοπλισμούς				Μοντέλα που χρησιμοποιούν εξοπλισμούς	
Διεθνές	Εθνοκρατικό	Πολιτικό	Κοινωνικό / Ψυχολογικό	Διεθνές	Εθνοκρατικό
- Boulding	- Huntigton	- Davis	- Bernard	- Kahn	- Morse & Kimball
- Pruitiq	- Rapoport	- Moll	- Rummel	- Lanchester	- Voerodsky
- Smoker	- Richardson	- Russett	- Wright	- Weiss	- Hitch & Mckean
- Brito	- Lambelet	- Benjamin & Edinger	- Hoffmann	- Busse	- Bonder & Farrell
- Belfany	- Brubaker	- Tanter	- Terell	- Helbold	- Bonder & Honig
- Chatterjee	- Chourci & North	- Steiner	- Russett	- Kupperman & Smith	- Kimbleton
- Lambelet	- Taagepea	- Dennis	- Albrecht	- Hunter	- Enthoven & Smith
- Bonoma	- Wagner	- Horclick	- Doran	- Afheldt & Sonntag	- Davis & Schilling
- Bueno de Moesquita Starr	- Wallace & Wilson	- Rattinger	- Druckman	- Kupperman & Abramson	- Grubbs & Shuford
- Forejohn	- Gillespie	- Laurance	- Rosenberg & Wolfsfeld	- Gillespie	- Kawara
- Intriligator & Brito	- Allan	- Lutebacher		- Intrilligator & Brito	- Bonder
- Sylvan	- Hollist & Johnson	- Ostrom		- Steinbrurer	- Taylor
- Baugh		- Lambelet			- Bracken
- Sandberg		- Lucier			- Taylor & Parry
- Simaan & Cruz		- Organski			- Mc Cubbins & Williamson
- Slijak					
- Baugh					
- Wallace					

1.4. Συνέπειες της Κούρσας Εξοπλισμών

Η διατήρηση επαρκούς και αποτελεσματικής στρατιωτικής δύναμης απαιτεί σημαντική δημόσια χρηματοδότηση. Ειδικά οι χώρες που εφαρμόζουν προγράμματα στρατιωτικών προμηθειών, διαθέτουν ακόμη περισσότερα χρήματα από τον ετήσιο προϋπολογισμό τους. Σε βάρος της εθνικής άμυνας, τα υπόλοιπα υπουργεία στερούνται χρηματοδότησης που θα μπορούσε να δαπανηθεί για τη στήριξη της δημόσιας εκπαίδευσης, υγείας, επενδύσεων, προγραμμάτων πρόνοιας, πληρωμής χρεών κ.λπ. από τον ετήσιο προϋπολογισμό του προς το Υπουργείο Άμυνας (ΥΠ) για την υποστήριξη προγραμμάτων εξοπλισμού, προσλήψεων και ασκήσεων, περαιτέρω περικοπή κονδυλίων σε άλλους τομείς της δημόσιας διοίκησης. Αντίθετα, μια χώρα με προηγμένη εγχώρια στρατιωτική βιομηχανία θα μπορούσε να δει πιθανά οφέλη ξεκινώντας μια εκτεταμένη επένδυση στην εθνική άμυνα όσον αφορά την αύξηση του ΑΕΠ, την ανεργία και την εθνική ασφάλεια. Οι συνέπειες μιας αύξησης των στρατιωτικών δαπανών σίγουρα διαφέρουν ανάλογα με τη χώρα και αποτέλεσε πεδίο έρευνας από πολλούς επιστήμονες. Ένα βασικό ζήτημα για τις στρατιωτικές δαπάνες είναι κατά πόσο θα επηρεάσουν την πολιτική πρόνοιας και τη συνολική ευημερία των πολιτών. Στην καθομιλουμένη, αυτή η διαισθητική έννοια αναφέρεται ως το φαινόμενο «όπλα ή βούτυρο». Σε μια μελέτη που διεξήχθη στις ΗΠΑ, σχετικά με την περίοδο από το 1941 έως το 1979, δηλαδή τον Ψυχρό Πόλεμο, ο συγγραφέας δεν βρήκε κανένα σημαντικό στοιχείο υπέρ της υπόθεσης ενός συμβιβασμού μεταξύ στρατιωτικών δαπανών και δαπανών υγείας / εκπαίδευσης (Russett, 1982). Σε μια πιο πρόσφατη μελέτη, οι ερευνητές εξέτασαν 29 κράτη μέλη του ΟΟΣΑ και τη σχέση μεταξύ της ευημερίας τους και των αμυντικών δαπανών από το 1988 έως το 2005. Για άλλη μια φορά, η εργασία προτείνει ότι οι χώρες (συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας και της Τουρκίας) δεν επιλέγουν μεταξύ των δύο τύπων των δαπανών (Linetal, 2015). Τα μέλη του ΟΟΣΑ είναι από τα πλουσιότερα στον κόσμο που μπορούν, σε κάποιο βαθμό, να αντέξουν οικονομικά να διαθέσουν χρήματα για την πρόνοια και την άμυνα. Πιο συγκεκριμένα για την Ελλάδα, βρίσκουμε συμφωνία με τις προηγούμενες εργασίες, ενώ δοκιμάζουμε την περίοδο 1974 έως 2004, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι η αύξηση των αμυντικών δαπανών δεν προκαλεί μείωση στις εκπαιδευτικές ή κοινωνικές δαπάνες (Kollias & Paleologou, 2011). Πρόσθετα στοιχεία υποδηλώνουν ισχυρή

αρνητική σχέση μεταξύ των ελληνικών δημόσιων δαπανών (μη άμυνα και άμυνα) και της ανεργίας, που υποστηρίζουν περαιτέρω την ιδέα ότι οι στρατιωτικές δαπάνες δεν αποτελούν απειλή για την ευημερία των πολιτών (Chletsos & Rourakias, 2017).

Οι στρατιωτικές δαπάνες μπορούν να έχουν θετική και αρνητική επίδραση στο ΑΕΠ μιας χώρας. Από τη μία πλευρά, οι στρατιωτικές επενδύσεις ενισχύουν την παραγωγικότητα και τα έσοδα στην αμυντική βιομηχανία, γεγονός που συμβάλλει στην έρευνα και ανάπτυξη και μειώνει την ανεργία. Από την άλλη πλευρά, η διάθεση κονδυλίων σε αμυντικές επενδύσεις στερεί από άλλους τομείς σημαντικές ευκαιρίες ανάπτυξης, ειδικά όταν ο αμυντικός προϋπολογισμός χρησιμοποιείται για εισαγωγές ή/και αυξάνει το δημόσιο έλλειμμα και χρέος. Οι Dunne και Tian (2016) βρήκαν σαφή στοιχεία αρνητικής συσχέτισης μεταξύ της αύξησης του ΑΕΠ και των στρατιωτικών δαπανών λαμβάνοντας υπόψη συλλογικά δεδομένα από διάφορες χώρες σε όλο τον κόσμο (Dunne & Tian , 2016). Οι αυξημένες αμυντικές δαπάνες επηρέασαν σημαντικά την κρίση χρέους της Ελλάδας , η οποία αποσταθεροποίησε την οικονομία και βύθισε το ΑΕΠ της (Dimitraki&Kartsaklas; Paparasetal, 2016). Η οικονομική ανάπτυξη φαίνεται να είναι ο μοχλός των αμυντικών δαπανών για την Ελλάδα και όχι το αντίστροφο (Kolliasetal, 2016). Αν και οι αυξημένοι στρατιωτικοί προϋπολογισμοί σίγουρα ενισχύουν τον κύκλο εργασιών της βιομηχανίας, καμία χώρα στην ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με προηγμένες και ώριμες αμυντικές βιομηχανίες, δεν δείχνει θετική συσχέτιση μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και των αμυντικών δαπανών (Dunne & Nikolaidou, 2012).

Ανεξάρτητα από τον αντίκτυπο που μπορούν να έχουν οι αμυντικοί προϋπολογισμοί σε διάφορους οικονομικούς δείκτες μιας χώρας, ο πρωταρχικός λόγος μιας κούρσας εξοπλισμών και γενικά των στρατιωτικών δαπανών σχετίζεται με την εθνική ασφάλεια. Η ύπαρξη προηγμένων ένοπλων δυνάμεων λειτουργεί ως αποτελεσματικός αποτρεπτικός παράγοντας έναντι των ξένων απειλών. Για παράδειγμα, η διάδοση των πυρηνικών όπλων κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου συνέβαλε στην εθνική ασφάλεια των δύο υπερδυνάμεων καθώς λειτούργησε ως μηχανισμός σταθερότητας ενάντια σε έναν πιθανό πόλεμο (Intriligator & Brito, 1986). Ωστόσο, η φύση των αμυντικών δαπανών έχει

καθοριστικό ρόλο για την εθνική ασφάλεια και την πιθανότητα πολέμου. Η συσσώρευση εντατικού οπλισμού με επιθετικά χαρακτηριστικά θα ανάγκαζε τελικά την αντίπαλη χώρα σε μια κούρσα εξοπλισμών για την αποκατάσταση της ισορροπίας ισχύος και τη διασφάλιση της κυριαρχίας της. Ως εκ τούτου, οι αμυντικές δαπάνες θα μπορούσαν να δημιουργήσουν αντίθετα αποτελέσματα στην εθνική ασφάλεια και να προκαλέσουν μια σύγκρουση αντί να την αποτρέψουν (Glaser, 2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΩΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΩΝ

2.1. Η.Π.Α – Ε.Σ.Σ.Δ.

Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα κούρσας εξοπλισμών ήταν ο Ψυχρός Πόλεμος μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ (1947 - 1991). Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι δύο μεγαλύτερες υπερδυνάμεις του κόσμου συμμετείχαν σε μια διαρκή γεωπολιτική διαμάχη για την παγκόσμια επιρροή. Η ένταση αναπτύχθηκε με πολλούς τρόπους, όπως εμπάργκο, κατασκοπεία, προπαγάνδα και ακόμη και διαστημική κούρσα (Wikipedia, 2021b). Ωστόσο, η πιο επικίνδυνη πτυχή του Ψυχρού Πολέμου ήταν η κούρσα των εξοπλισμών και ο πολλαπλασιασμός του πυρηνικού οπλοστασίου. Ως μέσο αποτροπής του αντιπάλου και/ή απόκτησης υπεροχής, τα πυρηνικά όπλα ήταν μια επίδειξη ισχύος και μια δυσοίωνη απειλή για την παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια. Οι ΗΠΑ και η Ρωσία παραμένουν οι κυρίαρχες πυρηνικές δυνάμεις με 5.600 και 6.257 κεφαλές αντίστοιχα, ξεπερνώντας κατά πολύ το οπλοστάσιο των άλλων χωρών. Ωστόσο, και τα δύο έθνη έχουν κάνει σημαντικά βήματα προς τον πυρηνικό αφοπλισμό λαμβάνοντας υπόψη τις περισσότερες από 60.000 κεφαλές που κατείχαν και οι δύο τη δεκαετία του '80. Έχουν υπογραφεί πολυάριθμες συνθήκες μεταξύ των δύο αντιπάλων και των Ηνωμένων Εθνών (Arms Control Association, 2020) για περαιτέρω περιορισμό των πυρηνικών κεφαλών. Η κούρσα εξοπλισμών μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ δεν επηρέασε μόνο άμεσα τις δύο χώρες. Ο ανταγωνισμός μεταφέρθηκε στα κράτη μέλη των πολυεθνικών αμυντικών συνασπισμών, το NATO που αποτελείται από δυτικές χώρες του πρώτου κόσμου και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας που αποτελούνταν από γειτονικές με την ΕΣΣΔ κομμουνιστικές χώρες. Οι δύο πλευρές επέδειξαν μια τεράστια συσσώρευση οπλισμού με αμφότερες να αποτελούν το 40% της συνολικής παγκόσμιας στρατιωτικής δύναμης (Κόλλιας, 2017).

Οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ρωσία είχαν δραστικά διαφορετικά συστήματα πολιτικής, οικονομίας και πολιτισμού κατά την περίοδο από το 1945 έως το 1991. Τις δύο υπερδυνάμεις χώριζαν οι διαφορές σε κάθε πτυχή των κυβερνήσεών τους. Η ΕΣΣΔ ήταν ένα μονοκομματικό σοσιαλιστικό κράτος βασισμένο στις μαρξιστικές - λενινιστικές αρχές. Από την άλλη πλευρά, οι ΗΠΑ ήταν μια δημοκρατική χώρα με οικονομία ελεύθερης αγοράς. Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν συχνά τη λέξη

«ψυχρός» για να περιγράψουν δύο συνασπισμούς χωρών που δεν έχουν αντιμετώπισει ο ένας τον άλλον σε μεγάλο πόλεμο. Παρά ταύτα, μικρότερες συγκρούσεις σημειώθηκαν σε πολλές περιοχές του κόσμου - όπως το Βιετνάμ , το Αφγανιστάν και η Κορέα - με εμπλεκόμενες και τις δύο πλευρές. Και οι δύο χώρες δημιούργησαν μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις με έντονο εξοπλιστικό χαρακτήρα για να αντιμετωπίσουν το ενδεχόμενο μιας γενικής σύγκρουσης. Αυτά περιελάμβαναν βαλλιστικούς πυραύλους, υποβρύχια και στρατηγικά βομβαρδιστικά. Και οι δύο πλευρές οπλίστηκαν βαριά με πυρηνικά όπλα προκειμένου να εξαφανιστούν η μία την άλλη με ένα πρώτο χτύπημα χρησιμοποιώντας είτε συμβατικά είτε πυρηνικά όπλα. Αυτό είναι γνωστό ως "Mutual Assured Destruction", ή MAD.

Ο στρατιωτικός ανταγωνισμός μεταξύ των δύο συνασπισμών επεκτάθηκε σε πολλούς άλλους τομείς όπως ο οικονομικός, ο πολιτικός και ο τεχνολογικός. Οι αντιπαραθέσεις γύρω από την προπαγάνδα, τον ψυχολογικό πόλεμο και την τεχνολογική ανάπτυξη οδήγησαν στη δημιουργία της αστροναυτικής, της διαστημικής εποχής και του πρώτου τεχνητού δορυφόρου. Με αυτό το ιστορικό γεγονός, η σοβιετική κυβέρνηση εκτόξευσε τον πρώτο τεχνητό δορυφόρο.

Από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ μειώθηκαν δραστικά. Ωστόσο , από το 1980 , ο στρατιωτικός προϋπολογισμός της χώρας άρχισε να αυξάνεται ξανά. Αυτό οφειλόταν στην αυξημένη χρηματοδότηση για έρευνα και ανάπτυξη καθώς και στη μειωμένη χρηματοδότηση για στρατιώτες. Σε σύγκριση με το 1980, οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ μειώθηκαν κατά 29% στο προσωπικό και αυξήθηκαν κατά 47% στην έρευνα και ανάπτυξη. Ο αμερικανικός στρατός έχει διατηρήσει τη φήμη του ως η ανώτερη αμυντική δύναμη από το 2001. Εκείνη τη χρονιά, ο τότε πρόεδρος Τζορτζ Μπους ξεκίνησε έναν πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Όπως αναφέρθηκε από το SIPRI (2007), η κυβέρνηση των ΗΠΑ δαπάνησε το έτος 2001 έως το 2006 περίπου 432 δισεκατομμύρια δολάρια σε αμυντικές δαπάνες. Από αυτό το ποσό, 254 δισεκατομμύρια δολάρια διατέθηκαν για τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων στο Ιράκ και άλλα 128 δισεκατομμύρια δολάρια αφιερώθηκαν στο Αφγανιστάν και τις Φιλιππίνες. Οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ αυξήθηκαν κατά 2,8% το 2010 σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Αυτή η αύξηση οφειλόταν στις αυξημένες στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Ιράκ και το

Αφγανιστάν (SIPRI, 2011). Ωστόσο, αυτή η αύξηση ήταν βραχύβια, καθώς οι αμυντικές δαπάνες των ΗΠΑ μειώθηκαν κατά 1% το επόμενο έτος λόγω των αποσύρσεων στρατευμάτων από την πληγείσα χώρα (SIPRI, 2014). Ο στρατιωτικός προϋπολογισμός των ΗΠΑ για το 2015 ήταν 596 δισεκατομμύρια δολάρια ΗΠΑ, ο οποίος είναι ο υψηλότερος καταγεγραμμένος στρατιωτικός προϋπολογισμός από οποιαδήποτε χώρα στον πλανήτη.

Ο επόμενος υψηλότερος στρατιωτικός προϋπολογισμός ήταν ο στρατιωτικός προϋπολογισμός του Ιράκ, ο οποίος ανήλθε συνολικά σε μόλις 128 δισεκατομμύρια δολάρια. Με βάση τα στοιχεία του SIPRI, οι ΗΠΑ δαπάνησαν 434 δισεκατομμύρια δολάρια εκείνο το έτος, δηλαδή σχεδόν 3 φορές περισσότερο από τον προϋπολογισμό του Ιράκ. Παρόλα αυτά, ήταν ο χαμηλότερος ετήσιος στρατιωτικός προϋπολογισμός από το 2011. Από αυτά τα χρήματα, σχεδόν τα μισά κατευθύνθηκαν σε έργα στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, ενώ ένα άλλο τέταρτο διατέθηκε για επιχειρήσεις στις Φιλιππίνες και σε άλλες χώρες σε όλο τον κόσμο. Μεταξύ 2012 και 2014, οι Ηνωμένες Πολιτείες μείωσαν τις αμυντικές τους δαπάνες κατά 2% κατά μέσο όρο κάθε χρόνο. Αυτό οφειλόταν κυρίως στο τέλος του πολέμου στο Αφγανιστάν και το Ιράκ, καθώς και στην αυξημένη στρατιωτική παρουσία σε αυτές τις χώρες (SIPRI, 2014). Παρεμπιπτόντως, αυτή η μείωση διήρκεσε μόνο λίγα χρόνια πριν αρχίσει να αυξάνεται ξανά ξεκινώντας το 2015. Αυτή η αύξηση οφειλόταν κυρίως στην αύξηση των στρατιωτικών δαπανών στις ΗΠΑ. Το ποσό αυτό ανήλθε συνολικά σε 698 δισεκατομμύρια δολάρια, υπερδιπλάσιο από ό,τι ξόδεψαν το 2010 (SIPRI, 2011). Οι ΗΠΑ ξόδεψαν περισσότερα χρήματα για την άμυνα από οποιαδήποτε άλλη χώρα στον κόσμο το 2015. Οι δαπάνες τους εκείνη τη χρονιά ανήλθαν συνολικά σε 596 δισεκατομμύρια δολάρια. Αυτές είναι περισσότερες από τις αμυντικές δαπάνες, που πραγματοποίησε το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σουηδία και ο Καναδάς μαζί (SIPRI, 2016).

Από την άλλη πλευρά η Ρωσία μπορεί να μελετηθεί και να κατανοηθεί ως στρατιωτική δύναμη μέσω του ρόλου της ως ο κύριος διάδοχος της Σοβιετικής Ένωσης, μιας κομμουνιστικής χώρας με στρατιωτική ισχύ συγκρίσιμη με αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών. Αυτό φάνηκε από το γεγονός ότι οι αμυντικές δαπάνες της Σοβιετικής Ένωσης τη δεκαετία του 1980 έφτασαν το 18% του εθνικού της

εισοδήματος. Από το 1989 και μετά, οι αμυντικές τους δαπάνες μειώθηκαν έως ότου η Ρωσία ανεξαρτητοποιήθηκε το 1992 (SIPRI, 2011). Σύμφωνα με το SIPRI, ένα ανεξάρτητο ερευνητικό ινστιτούτο, η οικονομία της Ρωσίας γνώρισε τεράστια πτώση κατά τη δεκαετία του 1990. Αυτό οδήγησε σε μείωση των αμυντικών δαπανών από το 1992 έως το 1998 κατά 32% περίπου. Επίσης, το Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη δήλωσε, ότι η οικονομική κρίση του 1998 προκάλεσε την ανάκαμψη της ρωσικής οικονομίας εξαιτίας των υψηλότερων τιμών αγοράς για το πετρέλαιο, τα μέταλλα και το φυσικό αέριο (2011).

Οι αυξημένες αμυντικές δαπάνες της Ρωσίας οφείλονταν στις οικονομικές αλλαγές στα τέλη της δεκαετίας του '90. Αυτές οι αλλαγές οδήγησαν σε υψηλότερη παραγωγικότητα και μια αλλαγμένη οργανωτική δομή (Oxenstierna, 2016). Η Oxenstierna αναφέρει ότι η ετήσια ανάπτυξη αυξήθηκε από το 2000 έως το 2008 με ρυθμό 6,9%. Από το 2009 έως το 2013, η οικονομική κρίση μείωσε την ετήσια ανάπτυξη σε μόλις 1%. Η τρέχουσα αμυντική πολιτική της Ρωσίας εδραιώθηκε τον Αύγουστο του 1998 μετά τη στρατιωτική επέμβαση στη Γεωργία. Πριν από αυτό το διάστημα, οι αμυντικές δαπάνες της Ρωσίας αναμενόταν να μειωθούν καθώς η οικονομική ανάπτυξη επιβραδύνθηκε. Ωστόσο, από τότε έχουν αυξησει τις δαπάνες κατά περισσότερο από το 3% του ΑΕΠ τους (SIPRI, 2011). Σε σύγκριση με το 2001, ο αμυντικός προϋπολογισμός της Ρωσίας αυξήθηκε κατά 82% στα 58,7 δισεκατομμύρια δολάρια. Συγκριτικά, οι αμυντικές δαπάνες αυξήθηκαν μόνο κατά 1,4% το 2009 και παρέμειναν υψηλές στο 3,8% και 3,5% του ΑΕΠ για το 2014 και το 2015, αντίστοιχα (SIPRI, 2016).

2.2. Ισραήλ – Αραβικές χώρες

Το Ισραήλ είναι μια στρατιωτική και αμυντική δύναμη με πολλαπλές διαστάσεις. Μια πτυχή της ισχύος της είναι η στρατιωτική δύναμή της στη νοτιοανατολική Μεσόγειο (Koen, 1998). Έχει πυρηνικά όπλα και είναι το μόνο ισχυρό στρατιωτικό κράτος στην περιοχή. Αξιοσημείωτη είναι και η αδιαφάνεια της χώρας όσον αφορά τα πυρηνικά όπλα. Επιπλέον, το Ισραήλ προμηθεύει πολλά στρατιωτικά συστήματα και οπτικά συστήματα σε άλλες χώρες. Δεν έχει στρατηγικό βάθος, πράγμα που σημαίνει ότι περιβάλλεται από εχθρικές αραβικές χώρες - Λίβανο, Ιράν, Ιράκ, Σαουδική Αραβία και Παλαιστίνη - καθώς και από την Αίγυπτο και την Ιορδανία που επί του παρόντος είναι ουδέτερες. Από αυτά

προκύπτει ότι το Ισραήλ έχει πολλά πλεονεκτήματα σε σχέση με άλλα κράτη. Το ανασυγκροτημένο σύγχρονο αμυντικό δόγμα του Ισραήλ βασίζεται στις αρχές της μη προληπτικής επίθεσης και της αποτρεπτικής στρατηγικής ασφαλείας (Shoghig, 2007). Ως απάντηση στους πολέμους της Αμερικής στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, καθώς και στο υψηλό κόστος που σχετίζεται με ένα προληπτικό χτύπημα, το Ισραήλ άλλαξε το στρατηγικό του δόγμα. Αναβάθμισε την αποτρεπτική του πολιτική συνειδητοποιώντας το αμυντικό μειονέκτημα της χώρας κατά τον πρώτο χρονικό διάστημα ενός πολέμου. Επιπλέον, η ηγεσία της χώρας συνειδητοποίησε τους οικονομικούς περιορισμούς στην άμυνα της χώρας κατά τη διάρκεια μιας στρατιωτικής σύγκρουσης (Toukan & Cordesman, 2009).

Ως εκ τούτου, οι αρμόδιοι στο Ισραήλ επένδυσαν περισσότερα χρήματα στην αμυντική τους βιομηχανία και στον τομέα της καινοτομίας. Αυτό οδήγησε σε τεχνολογικές προόδους στο πυρηνικό οπλοστάσιο της χώρας καθώς και στους πυραύλους αναχαίτισης "Iron Dome", στους αντιβαλλιστικούς πυραύλους "Arrow III" και στους βαλλιστικούς πυραύλους μεγάλου βεληνεκού "Jericho III". Αυτή η αμυντική προσέγγιση δημιούργησε διπλωματική αποτροπή έναντι των εχθρών αντί για αντικειμενική χρήση στο πεδίο της μάχης. Η εθνική ασφάλεια του Ισραήλ βασίζεται στη θεωρία ότι πρέπει να έχει ισορροπημένες αμυντικές δυνατότητες έναντι αραβικών και μη αραβικών κρατών. Δεδομένου ότι ο ισραηλινός στρατός δεν έχει γεωγραφικό πλεονέκτημα έναντι άλλων χωρών, το αμυντικό του οπλοστάσιο επικεντρώνεται στη δημιουργία αμυντικού πλεονεκτήματος. Τα οικονομικά και δημογραφικά πλεονεκτήματα του Ισραήλ κάνουν τον στρατό του ακόμη πιο αποτελεσματικό. Αυτό τους δίνει ένα από τα πληρέστερα στρατιωτικά οπλοστάσια στον κόσμο. Κατά συνέπεια, το Ισραήλ εστιάζει όσον αφορά το στρατιωτικό επίπεδο στις αμυντικές δυνατότητες και στη δημιουργία πλεονεκτήματος έναντι των πιθανών επιτιθέμενων. Εάν εμπλακεί σε σύγκρουση με οποιαδήποτε αραβική χώρα, οφείλει να είναι προετοιμασμένο να κερδίσει έναν πόλεμο αμέσως.

Το Ισραήλ έχει μια εξαιρετικά ανταγωνιστική παγκόσμια αμυντική βιομηχανία. Αυτό δίνει στη χώρα ανταγωνιστικό οικονομικό πλεονέκτημα, καθώς και στρατιωτικό και διπλωματικό πλεονέκτημα. Η αμυντική βιομηχανία της χώρας κατέχει την 8^η θέση στον πλανήτη με τις χώρες στην 1^η, 2^η και 3^η να είναι το

Βιετνάμ, το Αζερμπαϊτζάν και η Ινδία, αντίστοιχα (SIRPI, 2020). Η αμυντική βιομηχανία του Ισραήλ κατατάσσεται στη 10^η θέση παγκοσμίως. Το Ισραήλ αποτελεί μοναδική περίπτωση λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία του καθώς ιδρύθηκε το 1948. Οφείλει να διατηρήσει την εθνική του κυριαρχία – καθήκον που απαιτεί διαρκή προσπάθεια - χωρίς όμως να διαθέτει πληθώρα φυσικών πόρων. Χαρακτηρίζεται ως μια τεχνολογικά εξελιγμένη χώρα με μορφωμένο εργατικό δυναμικό. Σε σύγκριση με άλλες χώρες, το Ισραήλ ξοδεύει τα περισσότερα χρήματα για έρευνα και ανάπτυξη. Παράλληλα ο ισραηλινός στρατός διδάσκει στις μελλοντικές γενιές αυτοπειθαρχία και πρακτικές δεξιότητες προκειμένου να δημιουργήσει μια μελλοντική γενιά νέων επενδυτών. Αυτό είναι μέρος των προσπαθειών της ισραηλινής κυβέρνησης να χορηγήσει φοροαπαλλαγές και χαμηλότερους φορολογικούς συντελεστές σε ξένους επενδυτές (Palavenis, 2019).

Το Ισραήλ έχει περισσότερες από 150 εταιρείες που ασχολούνται με την αμυντική βιομηχανία, με ετήσιο ακαθάριστο κύκλο εργασιών άνω των 3,5 δισεκατομμυρίων. Αυτές οι εταιρείες μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από κρατικές εταιρείες που επικεντρώνονται στην έρευνα και ανάπτυξη και την παραγωγή. Αυτές περιλαμβάνουν τη “Rafael”, την “Elbit Systems” και την “Israeli Airspace Industries”. Η δεύτερη κατηγορία αποτελείται από ιδιόκτητες εταιρείες που επικεντρώνονται στην παραγωγή καθώς και την έρευνα και ανάπτυξη. Η τρίτη κατηγορία του Ισραήλ αποτελείται από μη κερδοσκοπικούς δημόσιους οργανισμούς που κάνουν τόσο έρευνα και ανάπτυξη όσο και παραγωγή. Το 88% των πωλήσεων αμυντικών συστημάτων αντιπροσωπεύεται από αυτές τις τρεις προαναφερθείσες εταιρείες. Το Ισραήλ επωφελείται από αυτό επειδή κατέχει μεγάλο ποσοστό μετοχών των “Elbit Systems”, “Israeli Airspace Industries” και “Rafael”. Κάθε μία από αυτές αντιπροσωπεύει το 93%, το 100% και το 67% των μετοχών της “IAI”, αντίστοιχα. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν ιδιωτικές εταιρείες μεγάλες και μεσαίες αμυντικές βιομηχανίες όπως η “ECI Telecom”, η “Tadiran” και η “Motorola”. Επίσης μικρές ιδιωτικές αμυντικές βιομηχανίες παράγουν κάποια εξειδικευμένα προϊόντα.

Το Ισραήλ έχει μια αναπτυσσόμενη αμυντική βιομηχανία που απασχολεί περίπου 57.000 εργαζομένους. Τα συστήματά τους καλύπτουν τα πάντα, από το διάστημα μέχρι τη θάλασσα και από τη γη στον αέρα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η

Ρωσία κατέχουν πιο προηγμένες θέσεις την αμυντική βιομηχανία, αλλά το Ισραήλ σημειώνει πρόοδο εμπορευόμενο τα προϊόντα τους σε αναπτυσσόμενες χώρες. Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, πολλοί Ρώσοι επιστήμονες μετανάστευσαν στο Ισραήλ. Αυτό συνέβαλε σημαντικά στην αμυντική βιομηχανία της χώρας, όπως και η οικονομική και υλικοτεχνική υποστήριξη από τις Ηνωμένες Πολιτείες. Επιπλέον, αυτό συνέπεσε με τη πρόσληψη πολλών πρώην Αμερικανών και Ισραηλινών στρατιωτικών.

Τέλος το Ισραήλ διαθέτει περίπου 75 - 200 πυρηνικές κεφαλές, οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν από μαχητικά αεροσκάφη, υποβρύχια ή πυραύλους μεγάλου βεληνεκούς. Συνεπώς η κατοχή όλων αυτών των πυρηνικών κεφαλών αποτρέπει τα αραβικά κράτη να επιτεθούν στη χώρα. Αν και το Ισραήλ δεν απείλησε ποτέ ότι θα χρησιμοποιήσει το πυρηνικό του οπλοστάσιο, δηλώνει ότι το απέκτησε για αμυντικούς σκοπούς (Palavenis, 2019).

2.3. Ινδία – Πακιστάν

Ένα άλλο παράδειγμα αγώνα εξοπλισμών είναι η περίπτωση της Ινδίας και του Πακιστάν. Οι δύο γείτονες είχαν στρατιωτικές διαμάχες από το 1947, μετά την αποχώρηση της Βρετανικής Αυτοκρατορίας από την περιοχή. Μέχρι τώρα, 3 πόλεμοι και πολλές άλλες έντονες διαμάχες έχουν λάβει χώρα μεταξύ των δύο χωρών, με την πιο προεξέχουσα διαφωνία να είναι η κυριαρχία της αμφισβητούμενης περιοχής του Κασμίρ. Και τα δύο κράτη άρχισαν να αναπτύσσουν πυρηνικά όπλα στη δεκαετία του '80, τα οποία από τότε πολλαπλασιάζονται (Dalton & Tandler, 2012), (Chughtai, 2017). Η σύγκρουση Ινδίας – Πακιστάν βρίσκεται υπό το πεδίο ερευνών για δεκαετίες, με τις περισσότερες από αυτές να υποστηρίζουν την υπόθεση μιας αιτιώδους σχέσης μεταξύ των δύο (Yildirim & Öcal, 2006). Ωστόσο, πρόσφατες μελέτες υποδεικνύουν μια μονής κατεύθυνσης αιτιακή σχέση, υποδεικνύοντας περαιτέρω τη δυσκολία μοντελοποίησης μιας κούρσας εξοπλισμών (Amir-ud-Dinetal, 2020).

Οι νέες στρατηγικές της Ινδίας δεν έχουν απλώς αλλάξει την εστίασή τους. Πλέον έχουν περάσει από την αμυντική στην επιθετική αποτροπή και κατόπιν στον εξαναγκασμό. Αυτή η αλλαγή έγινε σε τρεις φάσεις. Πρώτον, πέρασαν από την αμυντική στρατηγική στην επίθεση στη δεκαετία του '80. Στη συνέχεια, άλλαξαν σε

αμυντική στρατηγική μέχρι το τέλος του αιώνα , ενώ τώρα δρουν με επιθετικότητα. Ο Ahmed (2006) εξηγεί αυτή τη μετατόπιση ως τρεις διαφορετικές φάσεις. Η αμυντική στάση της Ινδίας έναντι της Κίνας και του Πακιστάν παρέμεινε η ίδια μέχρι το 1965. Από εκείνο το σημείο και μετά, το ινδικό κράτος σχεδίαζε επιθετικά τις κινήσεις του πριν από τον πόλεμο του 1971 με το Πακιστάν. Αντιθέτως, η στάση του εν καιρώ πολέμου στην ινδοπακιστανική σύγκρουση του 1971 ήταν πολύπλευρη, πολυδιάστατη και επικεντρωμένη στην άμυνα. Όταν η Ινδία κέρδισε αυτόν τον πόλεμο, έγινε σημαντική δύναμη τόσο στη Νότια όσο και στην Ανατολική Ασία. Ο υψηλός βαθμός παγκόσμιας προβολής της Ινδίας κορυφώθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Παρά ταύτα, αυτό ήταν βραχύβιο καθώς η χώρα εισήλθε σε μια αμυντική φάση στις αρχές της δεκαετίας του 1990, λόγω πολιτικών εξεγέρσεων και οικονομικών μεταρρυθμίσεων βασιζόμενες σε πιο φιλελεύθερες αρχές και όχι σοσιαλιστικές. Στη συνέχεια, η Ινδία εστίασε στις περιφερειακές φιλοδοξίες της από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 μέχρι σήμερα. Αυτή η τάση ξεκίνησε με σημαντική μείωση του αμυντικού προϋπολογισμού. Αυτό θεωρήθηκε μια προσπάθεια ανοίγματος της οικονομίας και στροφής προς μια πιο εσωστρεφή προσέγγιση της πολιτικής. Επιπρόσθετα, προέκυψε από την εκτροπή κονδυλίων που προορίζονταν για την ανάπτυξη πυρηνικού αποτρεπτικού μέσου. Ο Ahmed το 2012, δήλωσε ότι αυτό συνέβη εν μέρει λόγω της ανακατεύθυνσης κεφαλαίων προς τη δημιουργία ενός πυρηνικού αποτρεπτικού μέσου. Ο Gordon Babbage το 1992, δήλωσε ότι αυτή η μείωση οφειλόταν στη μετατόπιση της χρηματοδότησης από τα αμυντικά έργα προς όφελος της δημιουργίας ενός έργου πυρηνικής αποτροπής.

Ο μειωμένος αμυντικός προϋπολογισμός της Ινδίας την ανάγκασε να περιορίσει τη συμβατική στρατιωτική της ισχύ. Ως αποτέλεσμα, το Πακιστάν παρουσίασε μια αύξηση της στρατιωτικής του παρουσίας παρότι δυσκολευόταν οικονομικά και πολιτικά. Αυτή η μετατόπιση της γεωπολιτικής ισχύος οδήγησε στον πόλεμο Kargil το 1999 και στην επίθεση το 2001 στο Κοινοβούλιο της Ινδίας. Αυτές οι επιθέσεις οδήγησαν στο σχηματισμό ενός επιθετικού ινδικού δόγματος, το οποίο ενθάρρυνε την προληπτική συμπεριφορά αντί για αμυντικά μέτρα. (Ahmed, 2012) Επιπλέον, οι επιθέσεις αυτές οδήγησαν στη δημιουργία της σχολής στρατηγικής σκέψης (Kapur, 2009). Η στρατιωτική στρατηγική της Ινδίας, που υιοθετήθηκε το 2002, απαιτούσε ένα προληπτικό χτύπημα με πλήρη γνώση της

πυρηνικής πραγματικότητας. Αυτό αντανakλούσε το στρατιωτικό τους δόγμα και είχε σκοπό να χρησιμοποιήσει εξαναγκασμό μέσω απειλών πολέμου και ελεγχόμενης κλιμάκωσης της κρίσης. Είχε επίσης σκοπό να εξαναγκάσει το Πακιστάν σε κατευνασμό και παραχωρήσεις. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι αναλυτές αναφέρθηκαν σε αυτή τη στρατηγική ως δύναμη εξαναγκασμού (Ηφαιστος 2009, Κουσκουβέλης 2004).

Μετά την Επιχείρηση Parakram το 2001 - 2002 , τόσο ο ινδικός όσο και ο πακιστανικός στρατός αντιμετώπισαν ο ένας τον άλλον και στις δύο πλευρές της Γραμμής Ελέγχου (LoC) (Raja Mohan, 2003). Η αντίληψη της Ινδίας για την εθνική ασφάλεια και το στρατηγικό της περιβάλλον έχει αλλάξει από τότε που η χώρα απέκτησε την ανεξαρτησία της. Αυτό οφείλεται σε διάφορες αποφάσεις που έλαβαν πρωθυπουργοί από διαφορετικά πολιτικά κόμματα. Ο πρώτος πρωθυπουργός της Ινδίας από το κόμμα του Κογκρέσου, Keshorihan Nehru, έδωσε προτεραιότητα στα πολιτικές έναντι των στρατιωτικών λύσεων όταν ασχολούνταν με ζητήματα εθνικής ασφάλειας. Σε αντιδιαστολή, ο σημερινός πρωθυπουργός, Narendra Modi, είναι πολύ πιο επιθετικός και επικεντρωμένος στην εξουσία από τον προκάτοχό του. Η περεταίρω αύξηση της οικονομικής ανάπτυξης επιτρέπει στη χώρα να διαφοροποιήσει τους πόρους της προκειμένου να αναπτύξει τον στρατό της και να αυξήσει την πολιτική επιρροή της για στρατηγικούς λόγους (Babarand Mirza, 2018).

2.4. Ταϊβάν – Κίνα

Η κατανόηση της επιθυμίας της Κίνας να διεκδικήσει τη Νότια Σινική Θάλασσα απαιτεί τη μελέτη της μακροχρόνιας σύνδεσης της χώρας με τον ωκεανό. Λαμβάνοντας υπόψη την ιστορία του κινεζικού έθνους που εκτείνεται χιλιάδες χρόνια πίσω, προσφέρεται μια σημαντική προοπτική. Η εξέταση όμως της πρόσφατης ιστορίας τους καταδεικνύει, γιατί οι Κινέζοι θεωρούν ότι ο γειτονικός ωκεανός είναι μόνο δικός τους. Λόγω της εγγύτητάς του με τα εδάφη και τους ωκεανούς άλλων χωρών, τον θεωρούν μέρος της επικράτειάς τους οπότε δεν τίθενται περεταίρω ερωτήσεις. Πριν από περίπου 150 χρόνια, η Κίνα ήταν μια παγκόσμια δύναμη και παράλληλα «Παγκόσμιος Πολιτισμός». Υπέστησαν όμως πολλαπλές ήττες, εδαφικές απώλειες ακόμη και διάλυση. Θα πρέπει κανείς να μελετήσει αυτή την επαίσχυντη περίοδο για να καταλάβει το πλαίσιο της. Στη

δεκαετία του 1930 η Κίνα ήταν στα πρόθυρα της πλήρους κατάρρευσης, εξαιτίας του εμφυλίου πολέμου μεταξύ κομμουνιστών και εθνικιστών. Πολλοί άνθρωποι πίστευαν ότι η Κίνα θα επέστρεφε πίσω στον 3ο αιώνα π.Χ., λόγω των δυναστειών που πολεμούσαν μεταξύ τους για την εξουσία. Η απόφαση της Κίνας να προστατεύσει τις θάλασσές της μέσω μιας σαφούς δήλωσης προθέσεων έρχεται μετά την ανάκτηση της στρατιωτικής ισχύος και το τέλος ενός μακροχρόνιου εφιάλτη. Από τον 16ο αιώνα, και πιο συγκεκριμένα από τα τέλη του 18ου αιώνα η στρατιωτική ισχύς της Κίνας έχει δει βελτιώσεις στο ίδιο επίπεδο με τις δυναστείες «Μινγκ» και «Τσινγκ». Με αυτή τη νέα δύναμη, η Κίνα είναι αποφασισμένη να δημιουργήσει μια εκτεταμένη ασφαλή ζώνη γύρω από τα θαλάσσια σύνορά της. Αυτό θα διασφαλίσει τον εφοδιασμό της χώρας στη Μέση Ανατολή σε αγαθά απαραίτητα για την καθημερινή ζωή του κινεζικού πληθυσμού. Οι ξένες δυνάμεις δεν θα μπορούν πλέον να εκμεταλλευτούν αυτήν την περιοχή. Αντίθετα, θα πρέπει να αποδεχτούν την κυριαρχία της Κίνας. Η θάλασσα της Νότιας Κίνας χρησιμεύει ως προστασία από το νότο για τη χώρα. Αυτό συμβαίνει επειδή η θάλασσα βρίσκεται έξω από τις νότιες κινεζικές ακτές για αιώνες. Κατά συνέπεια, η ανάγκη της Κίνας να διεκδικήσει εδάφη σε αυτήν την περιοχή είναι σαφής. Πολλοί άνθρωποι υποθέτουν φυσικά ότι οι νότιες ακτές της Κίνας φιλοξενούν τα πιο σημαντικά λιμάνια, ενώ οι βόρειες ακτές φιλοξενούν μόνο οικονομικές υποδομές. Μια πιο προσεκτική ματιά στον χάρτη αποκαλύπτει, ότι η μισή νότια ακτή της Κίνας είναι στην πραγματικότητα προς τη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, ενώ οι χώρες υποδοχής της ανατολικής ακτής κατευθύνονται προς την Θάλασσα της Ανατολικής Κίνας. Αυτό συσχετίζεται με το γεγονός ότι οι μισές βόρειες ακτές της Κίνας φιλοξενούν πυκνοκατοικημένες πόλεις. Με την Καραϊβική και τη Θάλασσα της Νότιας Κίνας να εκπροσωπούνται από τις ΗΠΑ και την Κίνα αντίστοιχα, είναι προφανές ότι και οι δύο περιοχές βρίσκονται υπό τον έλεγχο ενός έθνους. Αυτή η τάση αντανάκλαται στο γεγονός ότι καμία χώρα δεν μπορεί να ανεχθεί τυχόν εξωτερικές απειλές για τις αντίστοιχες περιοχές της. Ομοίως, η παρουσία κινεζικού ναυτικού στην Ινδονησία με ακτογραμμή 1.000 μιλίων προσδίδει στην Κίνα σημαντικό έλεγχο τόσο στα αεροπορικά όσο και στα θαλάσσια ταξίδια για τον 7^ο Αμερικανικό Στόλο.

Ως μέρος του στόχου του για ανανέωση ολόκληρου του έθνους, το Κινεζικό Κομμουνιστικό Κόμμα οριοθέτησε τη «μεγάλη εθνική αναζωογόνηση» της χώρας

και πως αυτή θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί έως το έτος 2049. Ισχυρίζεται ότι αυτό περιλαμβάνει μια Ταϊβάν που θα κυβερνάται από τις ίδιες αρχές και εξουσίες με την Κίνα με την οποία μοιράζεται ένα στενό πέρασμα από το νερό. Κατά συνέπεια, η Ταϊβάν πείσθηκε να γίνει μία διοικητική μονάδα υπό την κυριαρχία της Κίνας. Η ηγεσία του κόμματος του Πεκίνου δηλώνει ότι είναι έτοιμη να χρησιμοποιήσει στρατιωτική βία για να εξαναγκάσει το κοινό της Ταϊβάν να συναινέσει στις απαιτήσεις τους. Αυτή η δήλωση καθίσταται σαφής εάν το κοινό αρνείται να δώσει ελεύθερη συναίνεση σε μια δεδομένη πολιτική πρόταση.

Ο κινεζικός στρατός πέρασε πρόσφατα ένα από τα μεγαλύτερα προγράμματα εκσυγχρονισμού από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτή η αναθεώρηση τους έδωσε πιο προηγμένη τεχνολογία και εκπαίδευση από τους ομολόγους τους στην Ταϊβάν. Στρατιωτικοί αναλυτές των ΗΠΑ αναφέρουν ότι «το ναυτικό της Κίνας έχει αναβαθμιστεί από μια παράκτια αμυντική δύναμη που χρησιμοποιεί κυρίως ξεπερασμένη σοβιετική τεχνολογία σε σύγχρονη ναυτική υπηρεσία με αεροπλανοφόρα, αμφίβια μέσα μεταφοράς και καταστροφείς κατευθυνόμενων πυραύλων και η αεροπορία τους έχει τώρα περισσότερα μαχητικά 4^{ης} γενιάς από την Ταϊβάν». Επιπρόσθετα το πυραυλικό σώμα στρατού τους διαθέτει περισσότερους από 1.000 βαλλιστικούς πυραύλους μικρού βεληνεκούς που έχουν σχεδιαστεί για να χτυπήσουν τους διαδρόμους αεροδρομίων, τις αποθήκες καυσίμων και τις στρατιωτικές εγκαταστάσεις της Ταϊβάν τις πρώτες ώρες ενός πολέμου. Το ναυτικό και η αεροπορία της Κίνας περικυκλώνουν διαρκώς την Ταϊβάν. Τα συστήματα πληροφοριών και ασφάλειας της χώρας υπόκεινται σε 10.000 επιθέσεις στον κυβερνοχώρο ανά μήνα. Η αντίστροφη μέτρηση για την εισβολή της Κίνας στην Ταϊβάν πιθανώς έχει ήδη αρχίσει. Πολλές σύγχρονες στρατιωτικές τεχνολογίες ευνοούν τον αμυνόμενο - μπορούν να χρησιμοποιήσουν φθηνά, ακριβή πυρομαχικά για να εξαλείψουν ακριβά αμφίβια επιθετικά πλοία και αεροσκάφη. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι μια κινεζική επίθεση στην Ταϊβάν θα απαιτούσε τη μεγαλύτερη αμφίβια εισβολή στην ανθρώπινη ιστορία. Αυτό οφείλεται στην αδυσώπητη γεωγραφία του νησιού. Οι Ταϊβανοί στρατιώτες χρειάζονται μόνο να υπερασπιστούν μερικά προγεφυρώματα. Επομένως, μια επίθεση από την Κίνα θα ήταν πολύ επικίνδυνη λόγω των τεχνολογικών πλεονεκτημάτων των εχθρών.

Υπάρχουν πολλά πλεονεκτήματα στην αγορά όπλων μαζικής παραγωγής έναντι του ακριβού εξοπλισμού. Το κυριότερο ίσως είναι ότι πολύ πιο εύκολα μετακινούνται και τροποποιούνται όσο χρειάζεται. Επίσης η δυνατότητά τους να αναπτυχθούν ταχύτατα ενάντια σε μια αμφίβια δύναμη εισβολής. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο επικρατεί συναίνεση μεταξύ των Αμερικανών αμυντικών αναλυτών που επισκέπτονται το νησί υποστηρίζοντας ότι η Ταϊβάν μπορεί να αμυνθεί επιτυχώς από μια κινεζική εισβολή. Το προηγούμενο δεν σημαίνει ότι ο στρατός της Ταϊβάν θα πρέπει να αγοράσει πανάκριβα μαχητικά τεχνολογίας “stealth”, υπερσύγχρονα υποβρύχια ή άρματα μάχης. Αντιθέτως, θα πρέπει να αγοράσει αναλώσιμα οπλικά συστήματα μαζικής παραγωγής, τα οποία παραμένει εύκολη η μεταφορά και η τροποποίησή τους. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει με τη χρήση περιπολικών κατευθυνόμενων πυραύλων, πλοίων ναρκοθέτησης, μικρών ημι-υποβρυχίων και υποβρυχίων “drones” από το ναυτικό της Ταϊβάν. Για την αεράμυνα τους, θα χρησιμοποιούσαν κινητές συστοιχίες πυραύλων εδάφους - αέρος που μπορούν να αναχαιτίσουν τα εισερχόμενα αεροπλάνα. Θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιούν αντιαρματικούς, αντιπλοϊκούς και κατευθυνόμενους αντιαεροπορικούς πυραύλους εκτοξευόμενους από επίγειες δυνάμεις. Εκτός από αυτά τα πλεονεκτήματα, ο στρατός της Ταϊβάν θα μπορούσε να επενδύσει σε πολίτες – κατοίκους, οι οποίοι είναι ικανοί στη δημιουργία νέων τεχνολογιών πυραύλων και “drones”, ώστε να επιταχυνθεί η ανάπτυξη των συγκεκριμένων οπλικών συστημάτων.

Οι σύμμαχοι της Ταϊβάν θα μπορούσαν να επέμβουν σε περίπτωση κινεζικής εισβολής. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ένας στρατός που δεν μπορεί να καθαρίσει τους ουραμούς ή να υπερασπιστεί τις αξιώσεις της Ταϊβάν στη θάλασσα της Νότιας Κίνας θα ήταν ένας στρατός «αντί πρόσβασης». Ένας στρατός αντί πρόσβασης θα παρεμπόδιζε σε πρώτη φάση την Κίνα να εισβάλει στην Ταϊβάν, αλλά όχι και μια παρατεταμένη κινεζική εισβολή, η οποία θα ήταν εφικτή χωρίς την εμπλοκή των συμμαχικών χωρών. Πολλοί Αμερικανοί στρατιωτικοί αξιωματούχοι πιστεύουν ότι οι ηγέτες της Ταϊβάν έχουν μια απλή επιλογή όταν πρόκειται για την άμυνα του έθνους τους. Θεωρούν ότι οι ηγέτες της εν λόγω χώρας έχουν τη δυνατότητα είτε να δημιουργήσουν πληθώρα όπλων χαμηλού κόστους και χαμηλού προφίλ είτε να αγοράσουν υπάρχοντα όπλα που είναι φθηνότερα και προκαλούν μικρότερο αντίκτυπο, όπως ο Colin Carroll και η

Rebecca Lissner που δήλωσαν ότι, «κανένα από όφελος στην αποτροπή παρά μόνο στον πόλεμο».

Η αναπτυσσόμενη οικονομία της Κίνας καθιστά δυνατή την οικονομική υποστήριξη του τεράστιου στρατιωτικού προϋπολογισμού της. Με στρατό μεγαλύτερο από τον πληθυσμό πολλών χωρών, πολλοί θεωρούν επιτακτική ανάγκη να αναλύσουν τις αμυντικές δαπάνες της Κίνας. Συνδυάζοντας αυτούς τους δύο παράγοντες, η Κίνα έχει γίνει μια από τις μεγαλύτερες στρατιωτικές δυνάμεις στον κόσμο. Σύμφωνα με την έρευνα των Yu και Sun (1999), ο αυξημένος αμυντικός προϋπολογισμός της Κίνας αυξήθηκε σημαντικά μεταξύ των δεκαετιών 1960, 1970 και 1980. Η αιτία αυτής της ανάπτυξης αποδόθηκε στη συνεργασία τους με το Βιετνάμ και τη Σοβιετική Ένωση. Μετά τον θάνατο του Μάο Τσε Τουνγκ το 1976, η εστίαση της Κίνας μετατοπίστηκε από τον πόλεμο στην οικονομική ανάπτυξη. Πραγματοποιήθηκαν σημαντικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις και εφαρμόστηκε μια πιο ανοιχτή πολιτική. Αυτό οδήγησε στη μείωση των στρατευμάτων από 4,8 εκατομμύρια σε 3,2 εκατομμύρια μεταξύ 1981 και 1982 σύμφωνα με τους Sun και Yu (1999). Ο αριθμός των στρατευμάτων μειώθηκε περαιτέρω σε 1,8 εκατομμύρια μεταξύ 1988 και 1989. Το έτος 1985, οι στρατιωτικές βάσεις περιείχαν μόνο 7 βάσεις αντί για 11 (SIPRI 2001). Μεταξύ 2000 και 2010, η κινεζική κυβέρνηση αύξησε τις δαπάνες της για δημόσια έργα κατά ένα σημαντικό περιθώριο - πρόσθεσαν 1 τρισεκατομμύριο δολάρια στην οικονομία της χώρας τους (SIPRI, 2001). Σύμφωνα με το SIPRI, οι προσπάθειες στρατιωτικού εκσυγχρονισμού στην Κίνα αύξησαν τον αμυντικό τους προϋπολογισμό κατά 195% μεταξύ 1997 και 2006. Αυτό συνέβη επειδή ο στρατιωτικός εξοπλισμός τους χρειαζόταν γενική επισκευή και καθώς η οικονομία της Κίνας μεγάλωνε, απαιτούνταν να ξοδέψει περισσότερα για την άμυνα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι αμυντικές δαπάνες υποκινήθηκαν από την αυξημένη οικονομική ανάπτυξη (Sun & Yu 1999). Τέλος, ο αμυντικός προϋπολογισμός της Κίνας αυξήθηκε κατά 7,4% το 2015 σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος παρότι αυτή η ανάπτυξη ήταν πιο αργή από τα προηγούμενα χρόνια (SIPRI, 2016).

2.5. Βόρειος – Νότιος Κορέα

Ο πόλεμος στην Κορέα ξεκίνησε την εποχή που ο Βορράς εισέβαλε στο νότο. Μετά το τέλος του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου προκλήθηκε η διαίρεση της Κορεατικής Χερσονήσου σε δύο περιοχές και ιδρύθηκε η Βόρειος Κορέα. Ο λόγος για αυτό οφειλόταν στη διαίρεση της Κορέας σε δύο μισά με μια γραμμή σε γεωγραφικό πλάτος 38 μοιρών να χωρίζει κάθε πλευρά. Αντί να επηρεαστεί από την Ιαπωνία ή τις Ηνωμένες Πολιτείες όπως Νότια Κορέα, η Βόρειος Κορέα προστατεύτηκε από την Κίνα και τη Σοβιετική Ένωση. Η Κορέα χωρίστηκε σε δύο ξεχωριστές χώρες, όταν οι ΗΠΑ και η Ρωσία έπρεπε να βρουν έναν τρόπο να χειριστούν τις αποικίες τους στην περιοχή μετά την ήττα της Ιαπωνίας κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η δημιουργία αυτών των χωρών έγινε περίπου στα όρια που τέθηκαν στο Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Επειδή η Ιαπωνία κατέρρεε, κατέστη αναγκαία μια άμεση επίλυση. Μια προτεινόμενη λύση ήταν η δημιουργία ενός κοινού πλαισίου για τη διαχείριση της Κορέας χωρίς να ληφθούν υπόψη συγκεκριμένες λεπτομέρειες ή να εφαρμοστεί αυτή η πρόταση αμέσως μετά την παράδοση της Ιαπωνίας τον Αύγουστο του 1945. Κάτι τέτοιο ήταν επιβεβλημένο, λόγω της κρίσιμης ανάγκης να αντιμετωπιστεί αυτό το ζήτημα στον απόηχο της καταστροφής της Ιαπωνίας το 1945. Αμερικανοί και Σοβιετικοί έπρεπε να συμφωνήσουν με αυτή την απόφαση, ώστε να εξασφαλιστεί η επιτυχία της. Δεδομένου, ότι ο 38^{ος} παράλληλος χρησίμευε ήδη ως όριο μεταξύ Βόρειας και Νότιας Κορέας, οι Σοβιετικοί συμφώνησαν ότι θα έπρεπε να συμπεριληφθεί ως διαχωριστική γραμμή. Αυτό συνέβη επειδή πίστευαν ότι θα ήταν πιο λογικό να υπάρχει μια διεθνής γραμμή συνόρων παρά χωριστές χώρες.

Η Βόρειος Κορέα άρχισε να εργάζεται για το πυρηνικό της οπλοστάσιο το 1956. Αυτό συνέβη μετά το 1953 και το πέρας του Κορεατικού Πολέμου. Πρέπει να ληφθούν υπόψη δύο λόγοι για τους οποίους συνέβη αυτό κατά την ανάλυση της ανάπτυξης του πυρηνικού τους οπλοστασίου. Το πρώτο είναι το γεγονός ότι το πολιτικό σύστημα της Βόρειας Κορέας είναι προσωποκρατικό και συγκεντρωμένο γύρω από τρία άτομα. Αυτά τα άτομα είναι ο Κιμ Ιλ Σουνγκ, ο οποίος γεννήθηκε το 1948, ο Κιμ Γιονγκ Ιλ, γεννημένος το 1944 και ο Κιμ Γιονγκ Ουν, γεννηθείς το 1942. Είναι οι ηγέτες του στρατιωτικού, κομματικού και κρατικού συστήματος της χώρας. Το αυταρχικό πολιτικό σύστημα του κράτους βοηθά τη χώρα να δώσει

προτεραιότητα σε οποιονδήποτε τομέα ανάπτυξης αποφασίζει Στο γεγονός αυτό οφείλεται το ότι οι κρατικοί πόροι χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη του πυρηνικού οπλοστασίου, το οποίο στη συνέχεια οδηγεί σε ένα ολοένα και πιο αυταρχικό μοντέλο κινητοποίησης. Στη συγκεκριμένη χώρα έχει εφαρμοστεί ένα υποτίθεται σοσιαλιστικό σύστημα πλήρως όμως απολυταρχικό. Συνεπώς, όλες οι προσπάθειες για την έρευνα, την ανάπτυξη, την κατασκευή και τον επιχειρησιακό έλεγχο του αμυντικού και βιομηχανικού τομέα εμπίπτουν στην εξουσία του κόμματος και του αρχηγού του.

Όπως προαναφέρθηκε, αμέσως μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Κορεατική Χερσόνησος χωρίστηκε σε δύο έθνη. Η εχθρότητα μεταξύ της Νότιας και της Βόρειας Κορέας έχει μεγαλώσει έκτοτε, καθώς και οι δύο διεκδικούν ολόκληρη τη χερσόνησο και αντιλαμβάνονται τις ενέργειες των αντιπάλων ως άμεση απειλή για την κυριαρχία και την ασφάλειά τους. Παρά τις πολλές συνόδους κορυφής και τις προσπάθειες για συμφιλίωση, ο τεράστιος ανταγωνισμός μεταξύ τους έχει λάβει στρατιωτικές διαστάσεις. Η Βόρειος Κορέα διατηρεί έναν από τους μεγαλύτερους στρατούς στον κόσμο καθόσον η Νότια Κορέα συνηθίζει να συγκεντρώνει πολλές συμμαχικές δυνάμεις στην περιοχή, πραγματοποιώντας στρατιωτικές ασκήσεις. Η πρόσφατη πυραυλική κρίση στην περιοχή, μετά το αυξανόμενο πυρηνικό πρόγραμμα του Βορρά έχει κλιμακώσει σημαντικά τη ένταση μεταξύ των δύο χωρών των συμμάχων τους (π.χ. ΗΠΑ, Ιαπωνία, Ρωσία, Κίνα κ.λπ.) (Ryall, 2021).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

3.1. Ιστορική Ανασκόπηση

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι ένα από τα πιο δύσκολα ζητήματα της διεθνούς διπλωματίας. Και οι δύο χώρες είναι παρόμοιες και έχουν συχνά οδηγηθεί σε ανταγωνισμό και ένταση λόγω της ιστορίας τους. Οι εντάσεις τους αφορούσαν διαμάχες για εδάφη όπως η Κύπρος, η Μικρά Ασία, τα νησιά του Αιγαίου και η Μακεδονία. Άλλες τεταμένες στιγμές αφορούσαν τον ανταγωνισμό μεταξύ των δύο χωρών για δύναμη και κύρος στην Ευρώπη. Επειδή αυτές οι γεωπολιτικές διαμάχες αφορούσαν πολλές χώρες, οι επιπτώσεις τους εκτείνονταν πέρα από την Ελλάδα και την Τουρκία. Κατά συνέπεια, ήταν απαραίτητο να εξεταστούν τα θεμέλια των ελληνοτουρκικών σχέσεων κατά τη δημιουργία ενός νέου ελληνικού κράτους.

Το νεοελληνικό κράτος ιδρύθηκε το 1830 μετά την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου. Πριν από αυτό, πολλοί Έλληνες επιχείρησαν να απομακρυνθούν από την οθωμανική κυριαρχία, καθώς και από τις προσπάθειες των Μεγάλων Δυνάμεων να ελέγξουν την κατάστασή τους. Βέβαια η επανάσταση του 1821 δεν ήταν το μόνο αυτονομιστικό κίνημα που συνέβη στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Πολλά άλλα κινήματα προηγήθηκαν και προκάλεσαν την σταδιακά την κατάρρευση της αυτοκρατορίας όπως και άλλοι παράγοντες. Όταν ανεξαρτητοποιήθηκε η Ελλάδα, τέθηκαν πολλά ζητήματα. Μεταξύ αυτών των θεμάτων ήταν η χάραξη εθνικών συνόρων και η επίλυση εδαφικών ζητημάτων. Μερικές περιοχές στην Ελλάδα δεν είχαν ακόμη απελευθερωθεί – το αντίθετο μάλιστα μόνο ένα μικρό τμήμα της Στερεάς Ελλάδας και της Πελοποννήσου είχε απελευθερωθεί. Επιπλέον, υπήρξαν πολλά εσωτερικά προβλήματα όπως οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα παράλληλα με τα εξωτερικά ζητήματα, όπως οι τεταμένες ελληνοτουρκικές σχέσεις (Λυριτζής, 2008). Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις υπέστησαν σημαντική αλλαγή χάρη στα ακόλουθα βασικά ιστορικά γεγονότα:

- Ο «ατυχής» πόλεμος του 1897, που οδήγησε στην μείωση των ελληνικών συνόρων και στην όξυνση των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (Πικρός, 1977).

- Η εξέγερση των Νεότουρκων το 1908, η οποία μετέβαλε έκτοτε το πολιτικό σκηνικό της γειτονικής χώρας, οδηγώντας σε σημαντικές πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις (Ryan, 1951).
- Οι Βαλκανικοί πόλεμοι, οι οποίοι έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην διεύρυνση των ελληνικών συνόρων και στην περεταίρω εξασθένηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (Οικονόμου, 1977).
- Ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος, κατά τον οποίον οι δύο χώρες συμμετείχαν σε αντίπαλα στρατόπεδα και ο οποίος οδήγησε στην ουσιαστική διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μέσω της υπογραφής της Συνθήκης των Σεβρών (Αλλαμανή & Παναγιωτοπούλου, 1978).
- Ο Μικρασιατικός πόλεμος, που κατέστρεψε τα ελληνικά εδάφη στη Μικρά Ασία. Ξεκίνησε το 1919 και τελείωσε το 1922. Αυτός ο πόλεμος δεν ήταν απλώς μια καταστροφή για την Ελλάδα, αλλά και ένα από τα πιο σκοτεινά σημεία της ιστορίας της. Ο λόγος είναι ότι είχε ως αποτέλεσμα την ολική απώλεια της Μικράς Ασίας για την Ελλάδα, καθώς και άλλες μεγάλες συνέπειες. Επίσης, ο Μικρασιατικός Πόλεμος περιλάμβανε την εμπλοκή και των Μεγάλων Δυνάμεων, γεγονός που καθόρισε τελικά την έκβαση του πολέμου (Firak, 2012).

Η Συνθήκη της Λωζάνης αποτέλεσε την τελική συμφωνία που υπογράφηκε μεταξύ των συμμετεχόντων στον Μικρασιατικό Πόλεμο στις 24 Ιουλίου 1923. Ολοκληρώθηκε μετά από διαπραγματεύσεις που διήρκεσαν περίπου οκτώ μήνες, με την Ελλάδα και την Τουρκία να επωφελούνται από αυτό το τελικό αποτέλεσμα. Συγκεκριμένα, η Τουρκία απέκτησε πρόσβαση σε οφέλη όπως η αποχώρηση των συμμαχικών δυνάμεων από την Κωνσταντινούπολη και άλλα (Hale, 2016). Ο ποταμός Έβρος λειτουργεί πλέον ως ελληνοτουρκικά σύνορα. Τα στενά του Βοσπόρου, η κατοχή των οποίων προσέδιδε στην Τουρκία μία ιδιαίτερη γεωστρατηγική σημασία, της επιστράφηκαν, παρόλο που συμφωνήθηκε να αποτελούν μία αποστρατικοποιημένη ζώνη για την αποφυγή νέων εντάσεων. Συμφωνήθηκε η κατάργηση των διομολογήσεων – μιας «κληρονομιάς» από την οθωμανική παράδοση, από την οποία η χώρα προσπαθούσε να απαλλαγεί - με μικρή οικονομική απώλεια. Διευθετήθηκε το υπέρογκο για την εποχή χρέος των 170.000.000 λιρών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Συμφωνήθηκε η ανταλλαγή των πληθυσμών. Αποφασίστηκε ο στόχος της ανταλλαγής πληθυσμών. Λόγω των αρνητικών επιπτώσεων στην κοινωνία, η ολοκλήρωση της εναρμόνισης του

μουσουλμανικού και χριστιανικού πληθυσμού στην Τουρκία δεν ώθησε πλέον τους Ευρωπαίους να επέμβουν στο έδαφός της. Η ανταλλαγή μεταξύ Ελλάδας και Μικράς Ασίας αφορούσε την απομάκρυνση μουσουλμανικών και χριστιανικών πληθυσμών. Και οι δύο θρησκευτικές ομάδες ζούσαν στη Δυτική Θράκη και την Κωνσταντινούπολη, καθώς και στα νησιά Ίμβρος και Τένεδος. Αυτό το γεγονός κατέστρεψε τις ζωές των ανθρώπων, τόσο των Μουσουλμάνων κατοίκων της Ελλάδας όσο και των Χριστιανών της Μικράς Ασίας καθώς έμειναν έξω από τη διαδικασία ανταλλαγής (Σβολόπουλος, 1999).

Κατόπιν της υπογραφής συνθήκης, η δεκαετία του 1930 σηματοδότησε μία ήρεμη περίοδο μεταξύ των δύο χωρών. Λόγω της εμφάνισης μεγάλων εσωτερικών ζητήματα όπως η κρατική αναδιοργάνωση και η αποκατάσταση των προσφύγων, και οι δύο χώρες δυσκολεύτηκαν να αντιμετωπίσουν αυτά τα προβλήματα. Η Ελλάδα διατήρησε ουδέτερη στάση κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Συχνά βεβαίως διαφωνούσε με τη αντίστοιχη διπλωματική προσέγγιση της Τουρκίας. Τελικώς η Ελλάδα πολέμησε ενεργά στο πλευρό των Συμμάχων, ενώ η Τουρκία παρέμεινε ουδέτερη και φιλική και προς τις δύο πλευρές (Frank, 1993). Η Τουρκία υπέγραψε συμφωνίες τόσο με τον Άξονα όσο και με τις Συμμαχικές δυνάμεις σε μια προσπάθεια να επωφεληθεί με διάφορους τρόπους. Στόχος τους ήταν να διεκδικήσουν εδάφη που ανήκαν στο ελληνικό κράτος μετά τη λήξη του πολέμου (Κακαβάνης, 2016). Από τη δεκαετία του 1940, η εποχή του Ψυχρού Πολέμου έχει αλλάξει δραματικά τις διεθνείς ισορροπίες και τα χαρακτηριστικά κάθε χώρας. Πολλές χώρες παραμένουν διστακτικές για τις σχέσεις τους για πολλές δεκαετίες μετά τον πόλεμο. Η Ελλάδα και η Τουρκία βιώνουν αυτές τις αλλαγές στη σχέση τους.

Στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, η Ελλάδα και η Τουρκία ήταν δύο χώρες που εξετάστηκαν και από τις δύο πλευρές. Ένας λόγος για αυτό ήταν επειδή και οι δύο συνασπισμοί έβλεπαν την Τουρκία και την Ελλάδα ως περιοχές κοντά στην ΕΣΣΔ. Πίστευαν επίσης ότι η ένταξή τους στον ανατολικό συνασπισμό δεν θα βοηθούσε τη Δυτική Ευρώπη ή τις ΗΠΑ. Αυτό οδήγησε σε αυξημένη ανησυχία των δυτικών δυνάμεων για πιθανή ένταξή τους εκεί πριν το 1952. Ανησυχούσαν ότι αυτό θα βοηθούσε τον κομμουνισμό να εξαπλωθεί στην

περιοχή τους. Με τη συμμετοχή τους στο NATO αυτές οι ανησυχίες καταπνίγηκαν (Berstein&Milza , 1997).

Η γεωγραφική θέση της Τουρκίας ως ουδέτερης χώρας κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο έπαιξε μεγάλο ρόλο στο νέο της ρόλο μετά τον πόλεμο. Επιπλέον, ο Μαλκίδης (1998) αναφέρει ότι η νέα θέση της Τουρκίας ως επόπτη της περιοχής οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στη δημοτικότητα της στο κοινό εκείνη την περίοδο. Αυτό οδήγησε στη χρήση της Τουρκίας ως πολιτικής προστασίας μεταξύ των διαφορετικών πολιτικών δυνάμεων και των δυνάμεων που νίκησαν τον πόλεμο. Αν και δύο χώρες στο νότιο τμήμα των χωρών που είναι σύμμαχοι του NATO διαμόρφωσαν τις δικές τους αντιρρήσεις για την ένταξη, εξακολουθούσαν να αποτελούν τη νοτιοανατολική πτέρυγα. Η σημαντική συνεισφορά τους στην επιτυχία του NATO βοήθησε στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης. Επιπλέον, υπήρξαν ανησυχίες στο Λονδίνο σχετικά με την εμπλοκή των δύο συμμετεχουσών χωρών σε μια προγραμματισμένη αμυντική ρύθμιση για τη Μέση Ανατολή. Άλλες χώρες φοβήθηκαν εμπλοκή στον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο. Η συμμετοχή της Ελλάδας και της Τουρκίας σε αυτό το σχέδιο θα περιόριζε τις δικές τους εξοπλιστικές προμήθειες από τις ΗΠΑ (Υφαντής, 1999).

Η Τουρκία αντιμετώπισε σοβαρά οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα κατά τη δεκαετία του 1950. Αυτά τα ζητήματα προκάλεσαν σημαντικές εντάσεις στη χώρα. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου εφαρμόστηκε ένα πολυκομματικό σύστημα για την πολιτική. Αυτό οδήγησε στη δημοκρατική φύση της Τουρκίας να βασίζεται στα δυτικά πρότυπα. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν ελεύθερες εκλογές στην Τουρκία και συνέβαλαν στον εκδημοκρατισμό του κράτους. Παρά αυτές τις συνεισφορές από τη δημοκρατία, τα προβλήματα συνέχισαν να κλιμακώνονται εντός της Τουρκίας. Στο στρατιωτικό πραξικόπημα της 27^{ης} Μαΐου 1960 συμμετείχαν οι Τουρκικές Ένοπλες Δυνάμεις και υποστήριξη από το αντίπαλο πολιτικό κόμμα. Ως αποτέλεσμα, ο τότε πρωθυπουργός Μεντερές να καταδικαστεί σε θάνατο (Harris, 2011). Μετά το πραξικόπημα, η χώρα υιοθέτησε ένα νέο σύνταγμα το 1961 που ήταν πιο δημοκρατικό από τις προηγούμενες εκδόσεις. Αυτό το σύνταγμα περιλάμβανε πολυκομματική πολιτική και μεγαλύτερες φιλελεύθερες ελευθερίες (Shamim, 1983). Κατά συνέπεια, το νέο σύνταγμα εξισορρόπησε πολλές πτυχές της ζωής της χώρας.

Στη δεκαετία του 1960, η Τουρκία και οι Ηνωμένες Πολιτείες αντιμετώπισαν ακραίες πολιτικές εντάσεις. Αν και οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστήριξαν οικονομικά την κυβέρνηση της Τουρκίας μετά από ένα στρατιωτικό πραξικόπημα, πολλοί Αμερικανοί αντιτάχθηκαν έντονα στους Τούρκους ομολόγους τους. Παρά την αντίθεση αυτή, η οικονομική υποστήριξη της Τουρκίας συνεχίστηκε μέχρι τη δεκαετία του 1960. Αρκετά πολιτικά ισλαμικά κινήματα εμφανίστηκαν στην Τουρκία το 1963. Μοιράζονταν τη διάκριση ότι ισχυρίζονταν ότι καθιέρωσαν το Ισλάμ ως νόμο και επιδίωκαν πιο μετριοπαθείς πολιτικούς στόχους. Μια σημαντική ένταση προέκυψε από την πολιτική αναθέρμανση της χώρας την ίδια χρονιά. Η γειτονική χώρα της Κύπρου αύξησε τις διεκδικήσεις της στη γεωπολιτική σφαίρα έναντι της Δύσης (Bulukbasi, 1993).

Το 1971, ο τουρκικός στρατός πραγματοποίησε πραξικόπημα εναντίον της χώρας του. Ως απάντηση, ο πληθυσμός αντιμετώπισε πολυάριθμα κοινωνικά προβλήματα και εσωτερικά προβλήματα. Η κατάσταση της κρίσης παρέμεινε μέχρι το 1981, όταν ο Εβρέν εξασφάλισε μια νέα δικτατορία. Αυτή η εναλλακτική στη στρατιωτική διακυβέρνηση διήρκεσε μέχρι το 1983 (Jacoby, 2003). Στη δεκαετία του 1970, η τουρκική κυβέρνηση αντιμετώπισε μια σειρά από πολιτικές προκλήσεις. Μεταξύ των πιο σημαντικών ήταν η εισβολή της Κύπρου το 1974. Αυτό οδήγησε στην άνοδο τόσο του πολιτικού ισλαμισμού όσο και του κεμαλισμού - μια αυταρχική ιδεολογία που προωθεί την εθνικιστική ζέση. Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο επηρέασε αρνητικά τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Αυτό συνέβη επειδή τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία επηρεάστηκαν από το καθεστώς των συνταγματαρχών μετά τον πόλεμο.

Στη δεκαετία του 1980 ιδρύθηκε η Δημοκρατία της Τουρκίας III, η οποία διήρκεσε από τότε μέχρι την κατάργησή της το 2007. Η Τουρκία γνώρισε βαθιές πολιτικές, θρησκευτικές και κοινωνικές διαφορές στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Πολλές θρησκευτικές ομάδες ανταγωνίζονταν σκληρά μεταξύ τους, συχνά εμπλέκοντας το κράτος και την εθνική ασφάλεια. Αυτοί οι ανταγωνισμοί περιλάμβαναν μια μεγάλη ποικιλία θεμάτων, συμπεριλαμβανομένης της εκκοσμίκευσης και του εκδυτικισμού, καθώς και της επιβολής του ισλαμικού νόμου. Αυτή η σύγκρουση πόλωσε τόσο πολύ την τουρκική κοινωνία που ώθησε τη χώρα στην περιθωριοποίηση κατά την πρώτη δεκαετία της νέας χιλιετίας (Zurcher,

2004). Από το 1989 έως το 1991, η τριετής προεδρία της Τουρκίας κυριαρχήθηκε από τον πόλεμο του Περσικού Κόλπου και τα διάφορα ζητήματα που σχετίζονται με τη Μέση Ανατολή. Επιπλέον, παρατηρήθηκαν σημαντικές αλλαγές στο πολιτικό σύστημα της Τουρκίας. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι άνθρωποι ψήφισαν στις εκλογές για την προεδρία το 1991, την οποία κέρδισε ο Ντεμιρέλ. Τρία σημαντικά ζητήματα που υπαγόρευαν την πολιτική πλατφόρμα της T. Ciller περιελάμβαναν την οικονομία, το Κουρδικό Ζήτημα και τις σχέσεις με την Ευρωπαϊκή Ένωση (Zurcher, 2004).

Η Ελλάδα και η Τουρκία συχνά διαφωνούν σχετικά με τις αξιώσεις που έχει κάθε χώρα για την περιοχή του Αιγαίου. Αυτό έχει οδηγήσει σε εντάσεις μεταξύ των δύο χωρών για το έδαφος και την απόσταση. Αυτές οι εντάσεις έχουν προκαλέσει στρατιωτικές συγκρούσεις, όπως αυτή που ξέσπασε το 1996 μετά την αντίρρηση της Ελλάδας στην κατοχή των Ιμίων από την Τουρκία. Επιπλέον, η σχέση της Ελλάδας με τις ΗΠΑ, την ΕΕ και την Τουρκία επιδεινώθηκε αρκετά την ίδια χρονική περίοδο. Οι Τούρκοι ηγέτες έχουν διατυπώσει τον ισχυρισμό ότι η Ελλάδα δεν κυριαρχεί νόμιμα σε κανένα νησί στο Αιγαίο Πέλαγος. Μάλιστα, θεωρούν όλα τα νησιά ως «γκρίζες ζώνες» στο συγκεκριμένο μέρος της ελληνικής επικράτειας. Αυτό οφείλεται στις ανησυχίες της Τουρκίας για την πολιτική και κοινωνική αναταραχή της λόγω της ανόδου των ισλαμικών οργανώσεων (Zurcher, 2004).

Επιπλέον, οι Τούρκοι ηγέτες αγωνίζονται με την ένταξη της χώρας τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αντιμετωπίζουν πολλά εμπόδια λόγω πολλών πολιτικών αποφάσεων που ελήφθησαν πριν από το 1999 (Dokos, 2010). Ως χώρα με μουσουλμανική πλειοψηφία που συνορεύει με τη Μέση Ανατολή, η Τουρκία είναι ένας σημαντικός παράγοντας που επηρεάζει την περιοχή. Επιπλέον, η θέση τους ως χώρα που συνορεύει με τη Μέση Ανατολή τους καθιστά πολύ σημαντικούς όταν πρόκειται για θέματα διαχείρισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως οι μετανάστες και οι εθνικές μειονότητες. Ένα άλλο θέμα που επηρεάζει την Τουρκία τα πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα είναι ο πόλεμος στο Ιράκ που ξεκίνησε το 2003. Επιπλέον, η σύγκρουση μεταξύ Ισραηλινών και Αράβων στην Παλαιστίνη την ίδια χρονική περίοδο έχει μεγάλη επίδραση στην κουλτούρα και τη στάση της Τουρκίας.

Ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν ως ηγέτης της Τουρκίας από το 2002 εφάρμοσε μια νέα τάση που εμπνεύστηκε από το παρελθόν. Η τάση αυτή ονομάζεται νεοοθωμανισμός και τον κατέστησε ιδιαίτερα δημοφιλή στην πολιτική του καριέρα. Η συγκεκριμένη ιδεολογία εμπεριέχει την πεποίθηση, ότι η Τουρκία πρέπει να επιστρέψει στις ισλαμικές και οθωμανικές ρίζες της. Οι πεποιθήσεις της επηρεάζουν επί του παρόντος την τουρκική εξωτερική πολιτική, καθώς και οι ισχυρισμοί ότι η κεμαλική εκκοσμίκευση πρέπει να αναιρεθεί (Ulgen, 2010). Ο νεοοθωμανισμός του Ερντογάν έχει προκαλέσει πολλές νέες εντάσεις και με άλλες γειτονικές χώρες επειδή θίγει σημαντικά συμφέροντα.

3.2. Σύγκριση των Οικονομιών Ελλάδας και Τουρκίας

Η στρατηγική οικονομική δύναμη και η στρατιωτική ισχύς είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της κρατικής κυριαρχίας απέναντι σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα. Το διεθνές σύστημα στερείται οποιασδήποτε κεντρικής εξουσίας, αφήνοντας το κράτος ως κύριο παράγοντα. Τα κράτη που διατηρούν αυτές τις δυνάμεις μπορούν να συνεχίσουν να ευδοκιμούν σε αυτό το χαοτικό περιβάλλον. Οι χώρες με μεγαλύτερο πληθυσμό έχουν περισσότερους ανθρώπους να στρατολογήσουν, γεγονός που τους δίνει ένα πλεονέκτημα έναντι των μικρότερων κρατών. Συνήθως μόνο οι μεγάλες χώρες έχουν σημαντικό πληθυσμό, γιατί χρειάζονται πολλοί άνθρωποι για να παράγουν πολύ πλούτο. Αυτό σημαίνει ότι το μέγεθος του πληθυσμού μιας χώρας επηρεάζει έντονα την εθνική στρατιωτική ισχύ (Brauer, 2002).

Επιπρόσθετα, οι μεγαλύτεροι πληθυσμοί αποφέρουν υψηλότερη οικονομική κατάσταση και αυτό τους δίνει πλεονέκτημα έναντι των μικρότερων πληθυσμών. Η στρατιωτική δύναμη ενός κράτους μετριέται από δύο βασικούς παράγοντες: το μέγεθος και τον πλούτο. Για να καταπολεμήσει τους στρατούς άλλων χωρών, μια χώρα πρέπει να έχει τόσο πληθυσμό όσο και οικονομικούς πόρους για να αναβαθμίζει συνεχώς τον στρατό της. Φυσικά, αυτό δεν σημαίνει ότι το μέγεθος του πληθυσμού είναι λιγότερο σημαντικό από τον πλούτο. Και τα δύο είναι ζωτικά στοιχεία της στρατιωτικής ισχύος. Ωστόσο, μόνο οι πλούσιες χώρες μπορούν να μετρήσουν τη συνολική στρατιωτική τους ισχύ. Αυτό συμβαίνει επειδή νομισματικοί και δημογραφικοί πόροι συνδέονται μεταξύ τους στην επιβολή εξουσίας. Οι μεγάλοι πληθυσμοί παράγουν μεγάλη οικονομική απόδοση, η οποία οδηγεί σε μια

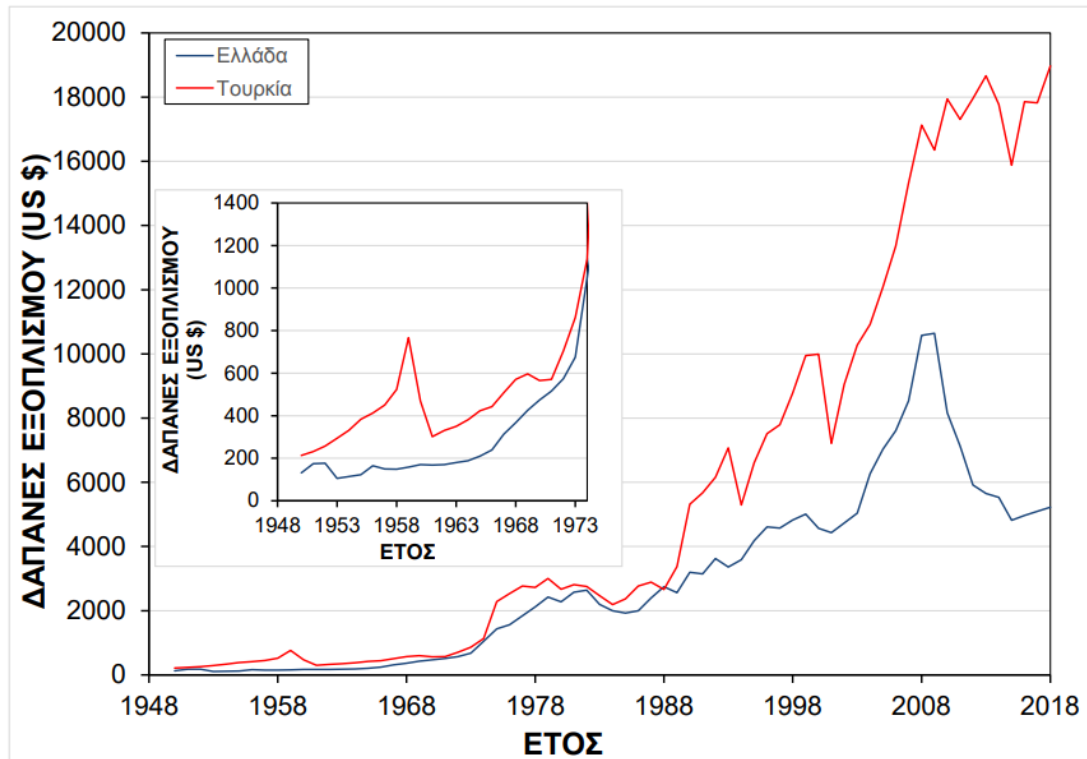
φυσική υπόθεση: οι μεγαλύτεροι πληθυσμοί οδηγούν σε μεγαλύτερες οικονομικές εκροές (Mearsheimer, 2007).

Σε σύγκριση με τον αυξανόμενο πληθυσμό των 64,5 εκατομμυρίων της Τουρκίας, ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού της Ελλάδας στα 10,5 εκατομμύρια είναι ουσιαστικά μηδενικός. Αυτό προσδίδει αξιοπιστία στην ιδέα ότι οι χώρες με μεγάλο πληθυσμό έχουν μεγαλύτερα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία. Η ελληνική οικονομία συνέχισε να υπολείπεται των άλλων εθνών τη δεκαετία του 1980. Η χώρα ως μέρος της ΕΕ το 1981, έλαβε σημαντικά οικονομικά οφέλη και γεωργική προστασία από την ευρωπαϊκή κοινότητα. Παρά ταύτα, οι ηγέτες της επέλεξαν να χρησιμοποιήσουν αυτές τις επιδοτήσεις ως πολιτικές χάρες αντί να ενθαρρύνουν την οικονομική ανάπτυξη και αποτελεσματικότητα. Η Τουρκία γνώρισε σημαντική οικονομική ανάπτυξη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, παρά το γεγονός ότι γνώρισε δύο υφέσεις το 1980 και το 1994 (Larry & Barbezat, 1998). Στον αντίποδα η Ελλάδα επεδίωξε να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Νομισματική Ένωση και προσπάθησε να εκπληρώσει τα κριτήρια ένταξης. Συνεπώς, φαίνεται η Τουρκία να υποφέρει ιδιαίτερα από την έλλειψη νομισματικής πειθαρχίας, όπως αποδεικνύεται από και τις μακροχρόνιες υπερπληθωριστικές συνθήκες, με αποτέλεσμα το ελληνικό κατά κεφαλήν εισόδημα να είναι σχεδόν τετραπλάσιο από το αντίστοιχο εισόδημα της Τουρκίας (Brauer, 2002).

3.3. Συσχέτιση Αμυντικών Δαπανών και Περιόδων Έντασης – Κρίσης

Οι ελληνοτουρκικές σχέσεις πάντα εμπεριείχαν συγκρούσεις και εντάσεις. Αυτό προκαλεί πολλά ζητήματα που ταλαιπωρούν τις διπλωματικές προσπάθειες μεταξύ των δύο χωρών. Συναγωνίζονται συνεχώς μεταξύ τους και συχνά διαπληκτίζονται. Πολλές ακαδημαϊκές μελέτες εξετάζουν τους οικονομικούς δεσμούς μεταξύ των χωρών με βλέμμα προς τη συσχέτιση. Αυτές οι προσπάθειες επικεντρώνονται στην ανάλυση του τρόπου με τον οποίο συνδέεται ο μιλιταρισμός όταν κάθε χώρα ενισχύει τα όπλα της. Οι κούρσες εξοπλισμών είναι ανταγωνιστικές καταστάσεις όπου πολλές χώρες αυξάνουν το στρατιωτικό τους υλικό. Κάθε χώρα προσπαθεί να αποκτήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα αυξάνοντας τον εξοπλισμό της. Ωστόσο, ορισμένοι αναρωτιούνται εάν η αγορά περισσότερων στρατιωτικών συστημάτων οδηγεί απαραίτητα στη χρήση τους. Στη μάχη, τι έρχεται πρώτο: εξοπλισμός ή ένταση μεταξύ των δύο πλευρών; Οι

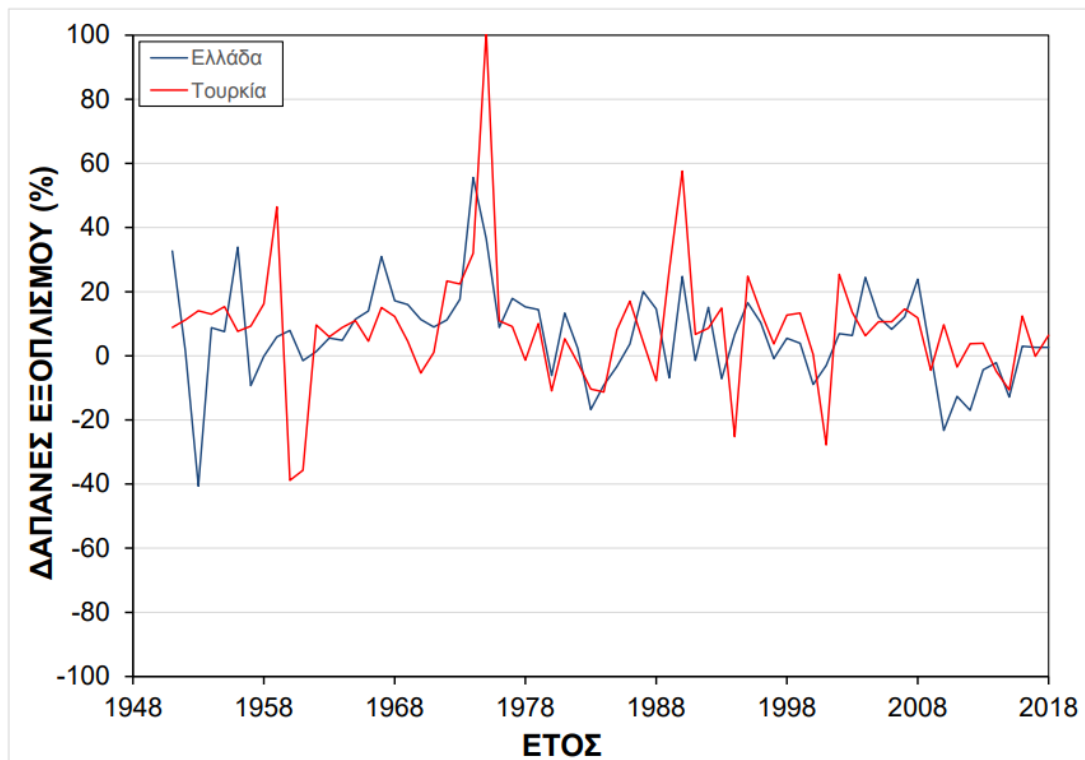
αντιληπτές μελλοντικές συγκρούσεις μπορούν να προβλεφθούν με βάση τις τρέχουσες στρατιωτικές δαπάνες της κυβέρνησης. Τα δεδομένα που φαίνονται στο Σχήμα 1 ελήφθησαν από το Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών για την Ειρήνη της Στοκχόλμης. Δείχνει το κόστος του στρατιωτικού εξοπλισμού της Τουρκίας και της Ελλάδας από το 1950 έως το 2018 σε δολάρια των ΗΠΑ.

Σχήμα 1: Δαπάνες Ελλάδας - Τουρκίας για στρατιωτικό εξοπλισμό (σε US\$) την περίοδο 1950 - 2018.

Όπως δείχνει το Σχήμα 1 και οι δύο χώρες αύξησαν το κόστος της άμυνας τους με την πάροδο του χρόνου. Από το 1944 έως τα τέλη της δεκαετίας του 1960, το αμυντικό τους κόστος ήταν ελάχιστο. Οι αμυντικές δαπάνες των χωρών παρουσιάζουν διακυμάνσεις από τη δεκαετία του 1970. Ωστόσο, επεκτείνουν σταθερά τους αμυντικούς προϋπολογισμούς τους, ανεξάρτητα από την όποια έχθρα μεταξύ τους. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, οι δύο χώρες συμμετείχαν σε μια κούρσα εξοπλισμών μεταξύ τους. Αυτή η τάση δεν συνεχίστηκε μετά το 1988. Η καμπύλη ανάπτυξης της Τουρκίας παρουσιάζει μεγαλύτερη ανοδική μετατόπιση από την Ελλάδα. Συγκριτικά, και τα δύο έθνη αύξησαν τις στρατιωτικές τους δαπάνες στα τέλη της δεκαετίας του 1980. Βέβαια, μέχρι το 1984 ο

στρατιωτικός προϋπολογισμός της Τουρκίας είχε ξεπεράσει σημαντικά τον ελληνικό. Την επόμενη δεκαετία, η Ελλάδα συνέχισε να υπολείπεται της Τουρκίας. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η Τουρκία δίνει μεγαλύτερη σημασία στον στρατό της από την Ελλάδα. Και οι δύο χώρες αντιμετώπισαν οικονομικές δυσκολίες την ίδια περίοδο από το 2009 έως το 2014. Η Ελλάδα όμως μείωσε τις αμυντικές της δαπάνες κατά σημαντικό περιθώριο. Αυτό δείχνει ότι η Τουρκία δίνει μεγαλύτερη έμφαση στη στρατιωτική υπεροχή ακόμα και όταν αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα ή διαφωνίες με τη γειτονική της χώρα. Το Σχήμα 2 δείχνει τις ποσοστιαίες αυξήσεις στον αμυντικό εξοπλισμό που παρέχεται από τα δύο κράτη λόγω της αυξημένης χρηματοδότησης για την άμυνα.

Σχήμα 2: Ποσοστιαίες μεταβολές των αμυντικών δαπανών Ελλάδας – Τουρκίας την περίοδο 1950 - 2018.

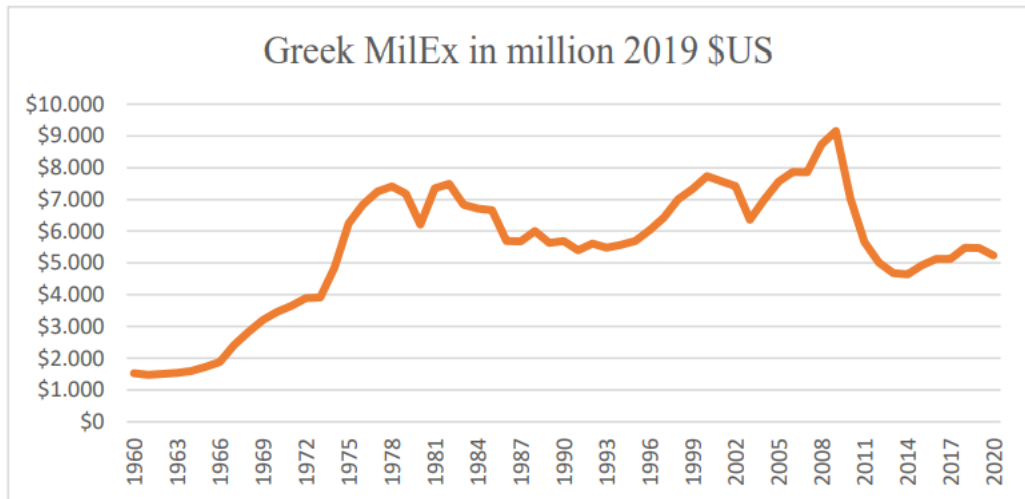
Μια απότομη μείωση των στρατιωτικών δαπανών της Τουρκίας φαίνεται στο Σχήμα 2, τη δεκαετία του '60. Εκείνη την περίοδο, οι αγορές στρατιωτικού εξοπλισμού της Τουρκίας είχαν μειωθεί σημαντικά σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια (Harris, 2011). Αυτό πιθανότατα συνέβη λόγω της αυξανόμενης πολιτικής και κοινωνικής διχόνοιας της χώρας εκείνη την εποχή.

Επιπλέον, ένα στρατιωτικό πραξικόπημα έλαβε χώρα το 1960 με συμμετέχουσες τις ένοπλες δυνάμεις της Τουρκίας που έδιωξαν την πολιτική κυβέρνηση με τη βοήθεια του στρατιωτικού τους εξοπλισμού (Harris, 2011).

Η Τουρκία αύξησε δραματικά τον στρατιωτικό της εξοπλισμό στις αρχές της δεκαετίας του 1970 σε σύγκριση με την Ελλάδα. Αυτό συνέπεσε με μεγάλες πολιτικές αλλαγές κατά την ίδια χρονική περίοδο. Αυτές οι τάσεις οδήγησαν στην Τουρκία να έχει διπλάσιο στρατιωτικό εξοπλισμό στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Το 1974, η Τουρκία εισέβαλε στην Κύπρο. Αυτό ήταν ένα από τα πιο σημαντικά πολιτικά γεγονότα αναφορικά με την Τουρκία κατά τη δεκαετία του 1970. Κατά τη δεκαετία του 1990, ο αμυντικός προϋπολογισμός της Τουρκίας αυξήθηκε σημαντικά. Αυτό πιθανότατα συνέβη λόγω των επιπτώσεων του ζητήματος της Μέσης Ανατολής και του Πολέμου του Κόλπου. Είναι πιθανό αυτό να σχετίζεται επίσης με τον σχεδιασμό μιας γεωπολιτικής περιοχής. Ο ελληνικός και ο τουρκικός στρατός παραλίγο να πολεμήσουν το 1996 εξαιτίας διαφωνιών σχετικά με τις βραχονησίδες Ίμια στο Αιγαίο Πέλαγος. Αυτό το γεγονός συνέβη προηγουμένως κατά τη διάρκεια των ετών 1976 και 1987. Εξαιτίας αυτού, αυτές οι αλλαγές μπορούν να γίνουν κατανοητές ως ένας αγώνας μεταξύ εξοπλισμού.

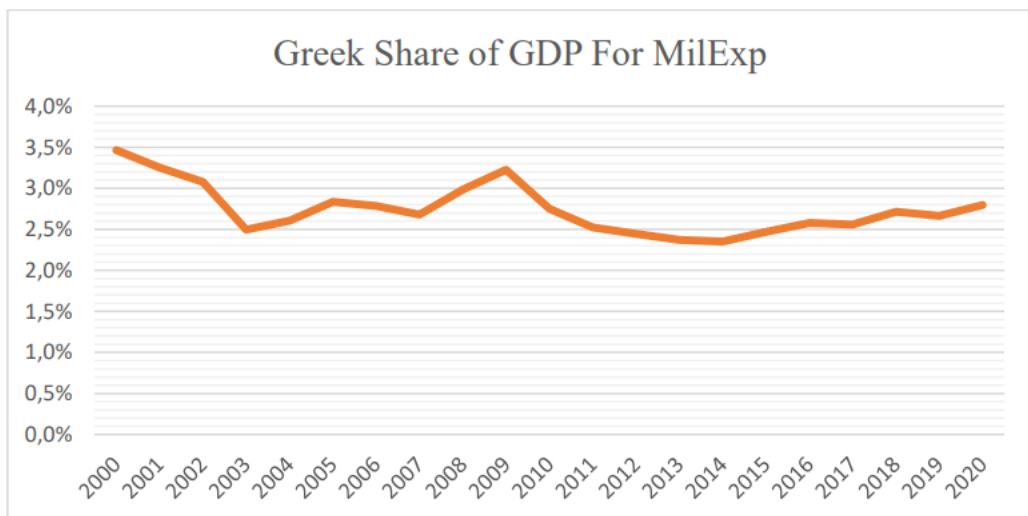
Οι ελληνικές στρατιωτικές δαπάνες κορυφώθηκαν το 2009 ακριβώς πριν η χώρα εισέλθει σε μια δεκαετία μέτρων λιτότητας που επιβλήθηκαν από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η κυβέρνηση περιόρισε σημαντικά τη χρηματοδότηση του Υπουργείου Άμυνας (MoD), σταμάτησε τις νέες προσλήψεις και περιόρισε τα προγράμματα εξοπλισμού.

Όπως απεικονίζεται στο Σχήμα 3 που ακολουθεί, οι ελληνικές στρατιωτικές δαπάνες ακολούθησαν μια απότομη καθοδική τροχιά φτάνοντας τα 4,6 δισεκατομμύρια δολάρια το 2014 από το ρεκόρ των 9,1 δισεκατομμυρίων δολαρίων το 2009 σύμφωνα με το SIPRI.

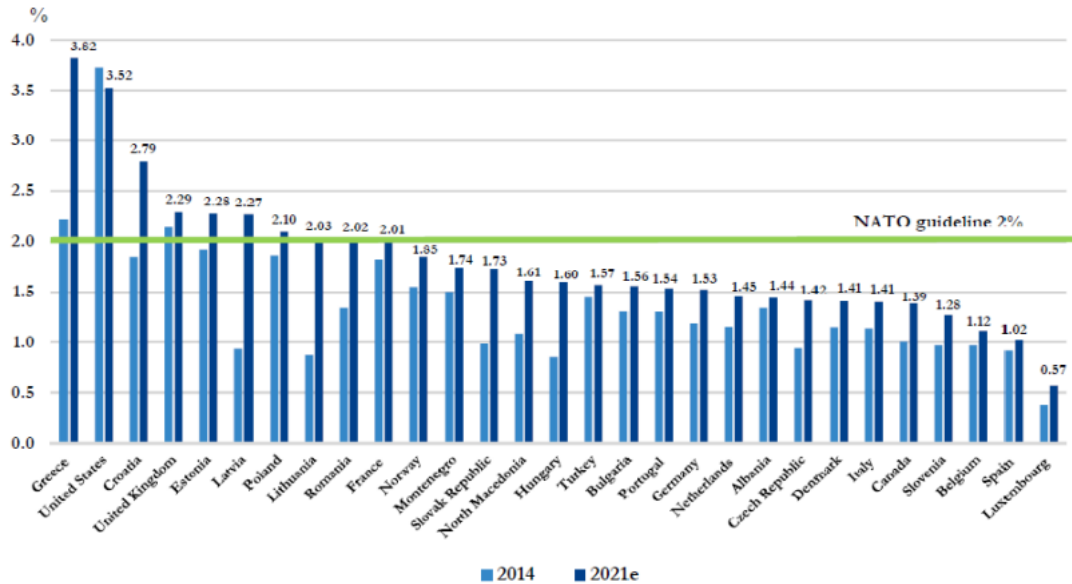
Σχήμα 3: Ελληνικές Στρατιωτικές Δαπάνες από την Επετηρίδα SIPRI (2021).

Αν και σε αυτήν την περίοδο η Ελλάδα μείωσε δραματικά τις αμυντικές δαπάνες, το μερίδιο του ΑΕΠ που αφιερώθηκε στο Υπουργείο Άμυνας ήταν σχετικά σταθερό (Σχήμα 4). Η συνεχής διαμάχη μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας επηρεάζει τις ελληνικές αμυντικές πολιτικές, αναγκάζοντας τη χώρα να δώσει έμφαση στην εθνική άμυνα ακόμη και όταν τα οικονομικά έτη είναι πολύ περιοριστικά για τέτοιες δαπάνες.

Σχήμα 3: Οι Ελληνικές Στρατιωτικές Δαπάνες ως Μερίδιο του ΑΕΠ (SIPRI, 2021)

Επιπρόσθετα, η Ελλάδα είναι μια από τις λίγες χώρες του NATO που πληροί πάντα τον στόχο του 2% του ετήσιου προϋπολογισμού που αφιερώνεται στην άμυνα σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές του NATO για τα κράτη μέλη. Το Σχήμα 5 είναι από το δελτίο τύπου του NATO του 2021 για τις αμυντικές δαπάνες των χωρών του NATO από το 2014 έως το 2021, το οποίο δείχνει τον καθοριστικό ρόλο των αμυντικών δαπανών στην εθνική ασφάλεια της Ελλάδας.

Σχήμα 4: Σύγκριση αμυντικών δαπανών μεταξύ κρατών μελών του NATO (NATO, 2021α)

Κατά μέσο όρο, οι χώρες διαθέτουν το μεγαλύτερο μέρος των αμυντικών κεφαλαίων τους στο προσωπικό. Οι δαπάνες προσωπικού αποτελούνται από βασικούς μισθούς, παροχές εργοδοτών, επιδόματα, πληρωμές υγείας και κοινωνικής ασφάλισης κ.λπ. Σύμφωνα με το NATO (Σχήμα 6), το Ελληνικό Στρατιωτικό Προσωπικό μειώνεται συνεχώς από το 1985 φτάνοντας σε ένα «οροπέδιο» δύναμης με λίγο περισσότερες από 100 χιλιάδες μέλη μη συμπεριλαμβανομένων των στρατολογημένων στρατιωτών.

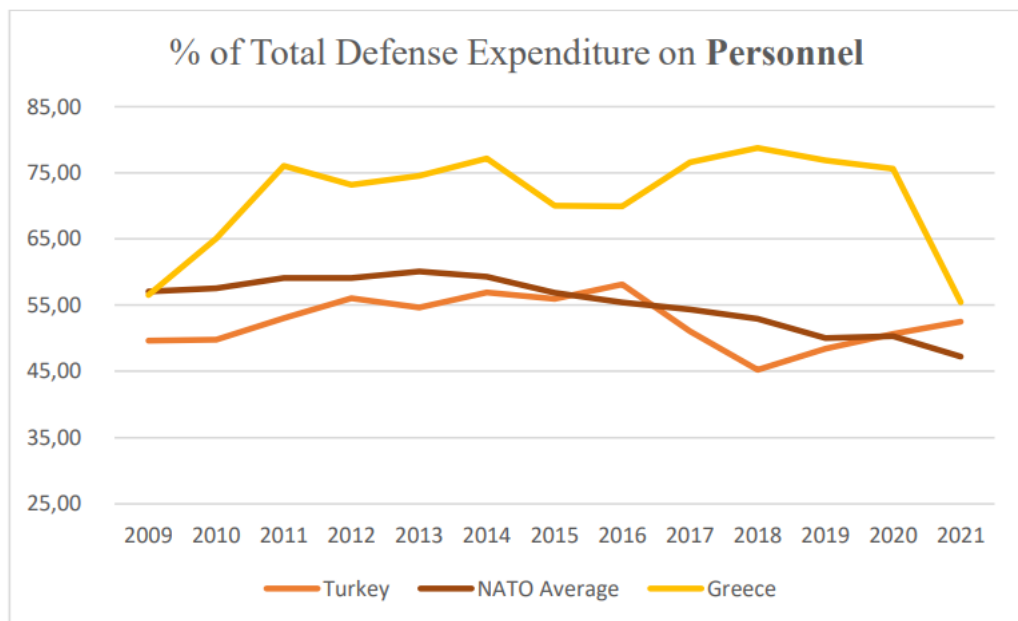
Σχήμα 6: Ενεργό Στρατιωτικό Προσωπικό Ελλάδος (NATO, 2021β)

Παρόμοια τροχιά παρατηρείται στον τουρκικό αριθμό στρατιωτικού προσωπικού, όπως φαίνεται στο Σχήμα 7. Και οι δύο χώρες έχουν μειώσει στο μισό τις δυνάμεις τους τις τελευταίες δεκαετίες. Αν και η απόπειρα πραξικοπήματος της Τουρκίας του 2016 οδήγησε σε χιλιάδες απολύσεις και συλλήψεις στρατιωτών και αξιωματικών που κατηγορούνται ότι είχαν διασυνδέσεις με το δίκτυο Gülen (Keller, 2016), οι δυνάμεις του τουρκικού στρατού αυξάνονται σταδιακά τα τελευταία χρόνια σε περίπου 450 χιλιάδες άνθρωποι.

Σχήμα 5: Ενεργό Στρατιωτικό Προσωπικό της Τουρκίας (NATO, 2021β)

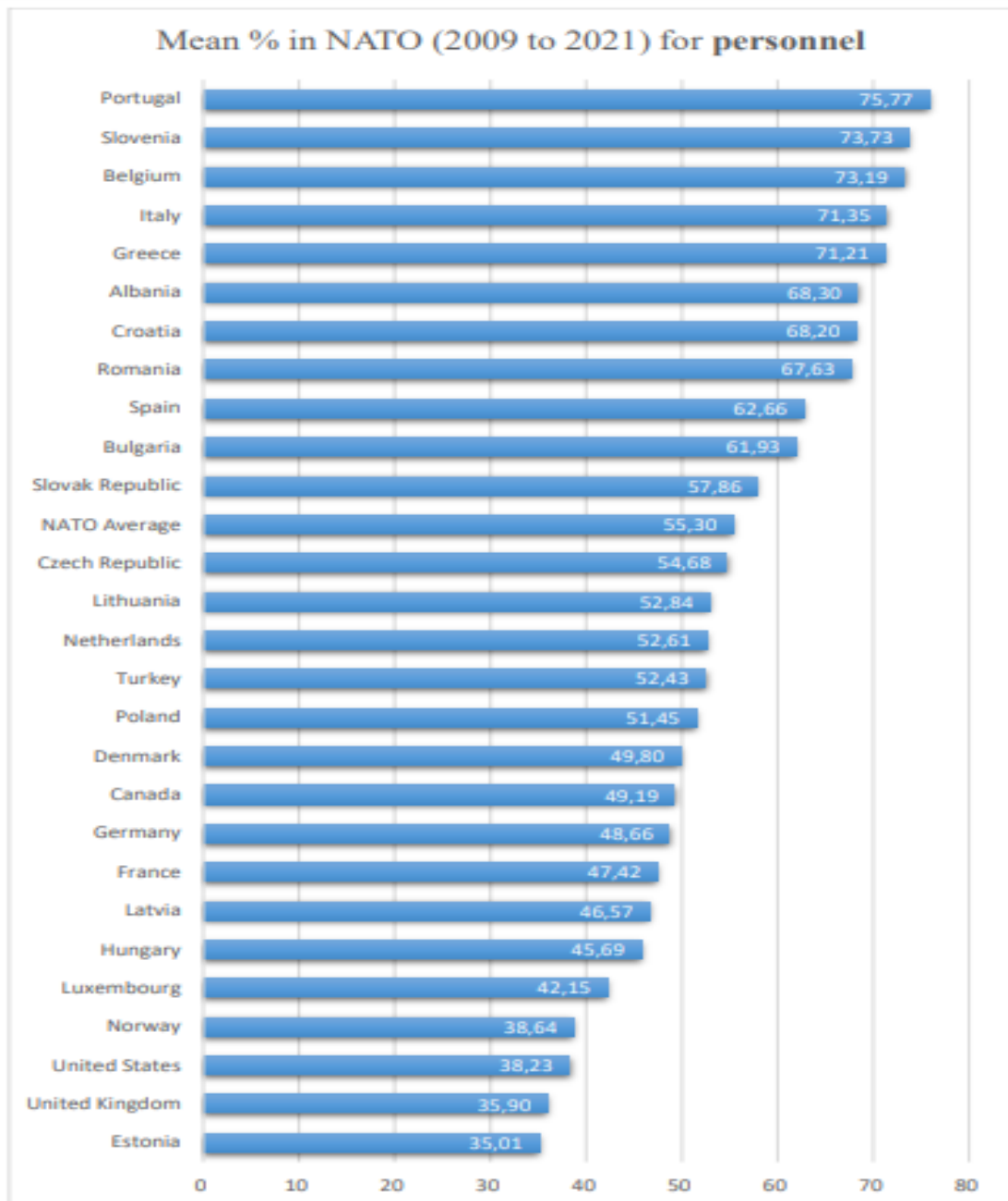
Η Ελλάδα σημειώνει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά κατανομής του προϋπολογισμού στο προσωπικό του NATO. Τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα αφιερώνει πάνω από το 70% του ετήσιου αμυντικού της προϋπολογισμού σε μισθούς, προμήθειες, επιδόματα κ.λπ., ποσοστό σημαντικά μεγαλύτερο από αυτό της Τουρκίας και των περισσότερων συμμάχων της στο NATO. Στο Σχήμα 8, παρατηρούμε μια απότομη πτώση της αναλογίας προσωπικού στον προϋπολογισμό του Υπουργείου Άμυνας, η οποία αποδίδεται στο πρόσφατο πρόγραμμα προμήθειας όπλων για νέα μαχητικά αεροσκάφη Rafale και αναβαθμίσεις των F-16 για το 2021 (Hope, 2020).

Σχήμα 6: Πρόδος Στρατιωτικού Προσωπικού σε Ελλάδα, Τουρκία και NATO (NATO, 2021β)

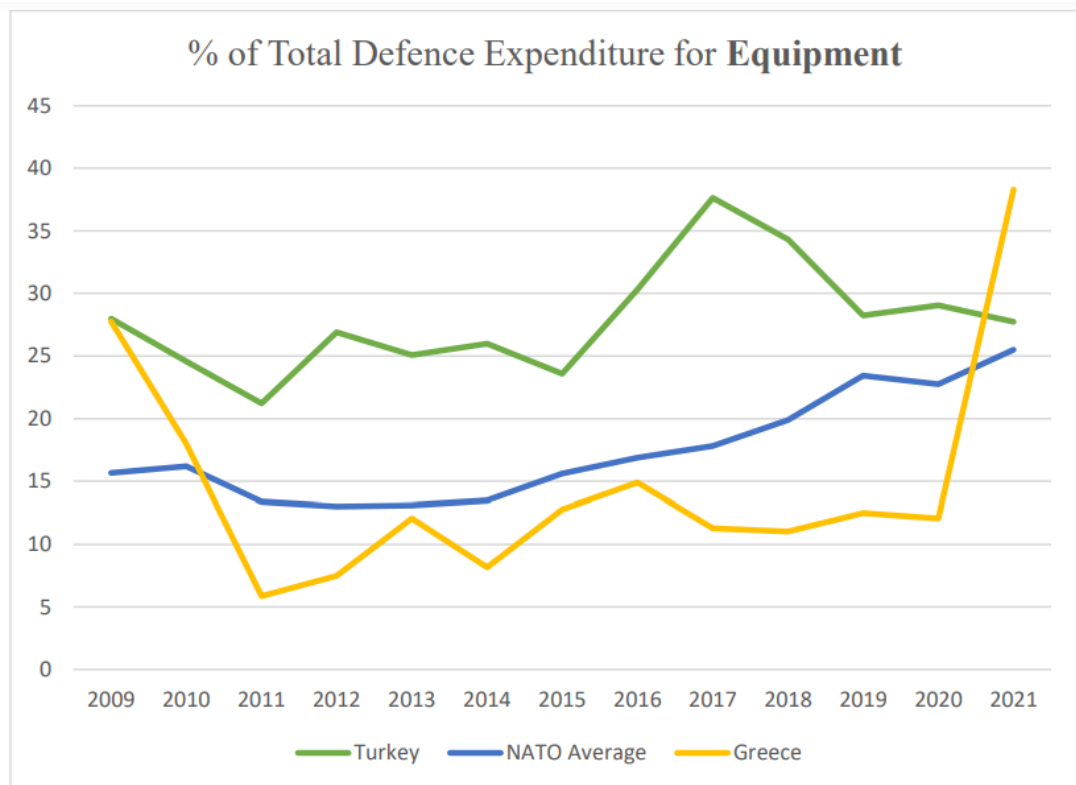
Το μέσο ποσοστό της Ελλάδας των συνολικών αμυντικών δαπανών για προσωπικό για τα έτη 2009 έως 2021 είναι 71,21% μετά την Πορτογαλία, τη Σλοβενία, το Βέλγιο και την Ιταλία που ξόδεψαν ελαφρώς περισσότερα (Σχήμα 9). Αντίθετα, ο μέσος όρος του NATO είναι 55,30%, ποσοστό σημαντικά χαμηλότερο από αυτό της Ελλάδας. Είναι ενδιαφέρον ότι οι χώρες εντακτικής στρατιωτικής έντασης του NATO όπως οι ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Νορβηγία ξόδεψαν λιγότερο από το 40% του προϋπολογισμού τους του Υπουργείου Άμυνας σε προσωπικό και η Τουρκία και η Γαλλία είναι κάτω του μέσου όρου. Η κατανομή

αυτή είναι ενδεικτική της απουσίας ουσιαστικών προγραμμάτων στρατιωτικών προμηθειών στην Ελλάδα λόγω των δημοσιονομικών περιορισμών που επέβαλε η «τρίκα».

Σχήμα 7: Μέσο ποσοστό των συνολικών αμυντικών δαπανών για το προσωπικό του NATO (2009 – 2021) (NATO, 2021α)

Ο αντίποδας των δαπανών προσωπικού παρατηρείται στο ποσοστό των συνολικών αμυντικών δαπανών για εξοπλισμό. Ο στρατιωτικός εξοπλισμός αποτελείται από οπλισμό, όπλα, ανταλλακτικά, ανάγκες συντήρησης κ.λπ. Σε αυτό το φάσμα, η Ελλάδα διαθέτει μικρότερο ποσοστό του αμυντικού της προϋπολογισμού σε σχέση με την Τουρκία που ξοδεύει περισσότερο από 25% και σε σχέση με το NATO, που ανέρχεται κατά μέσο όρο στο 17% (Σχήμα10).

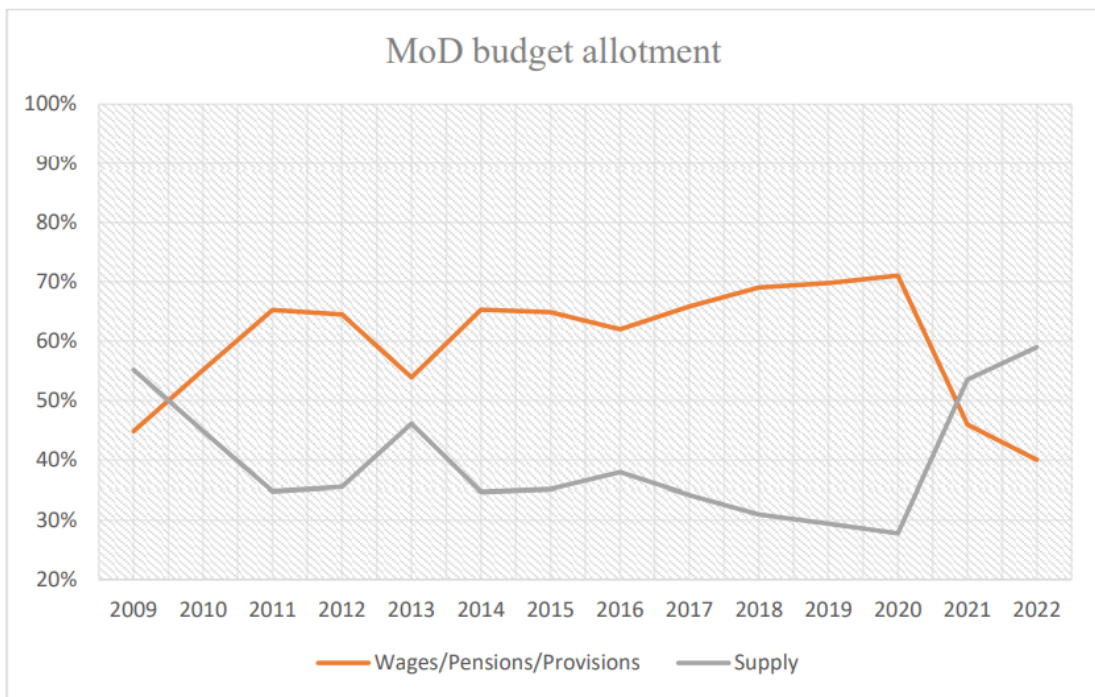

Σχήμα 8: Σύγκριση του MilExr στον εξοπλισμό (NAT, 2021a)

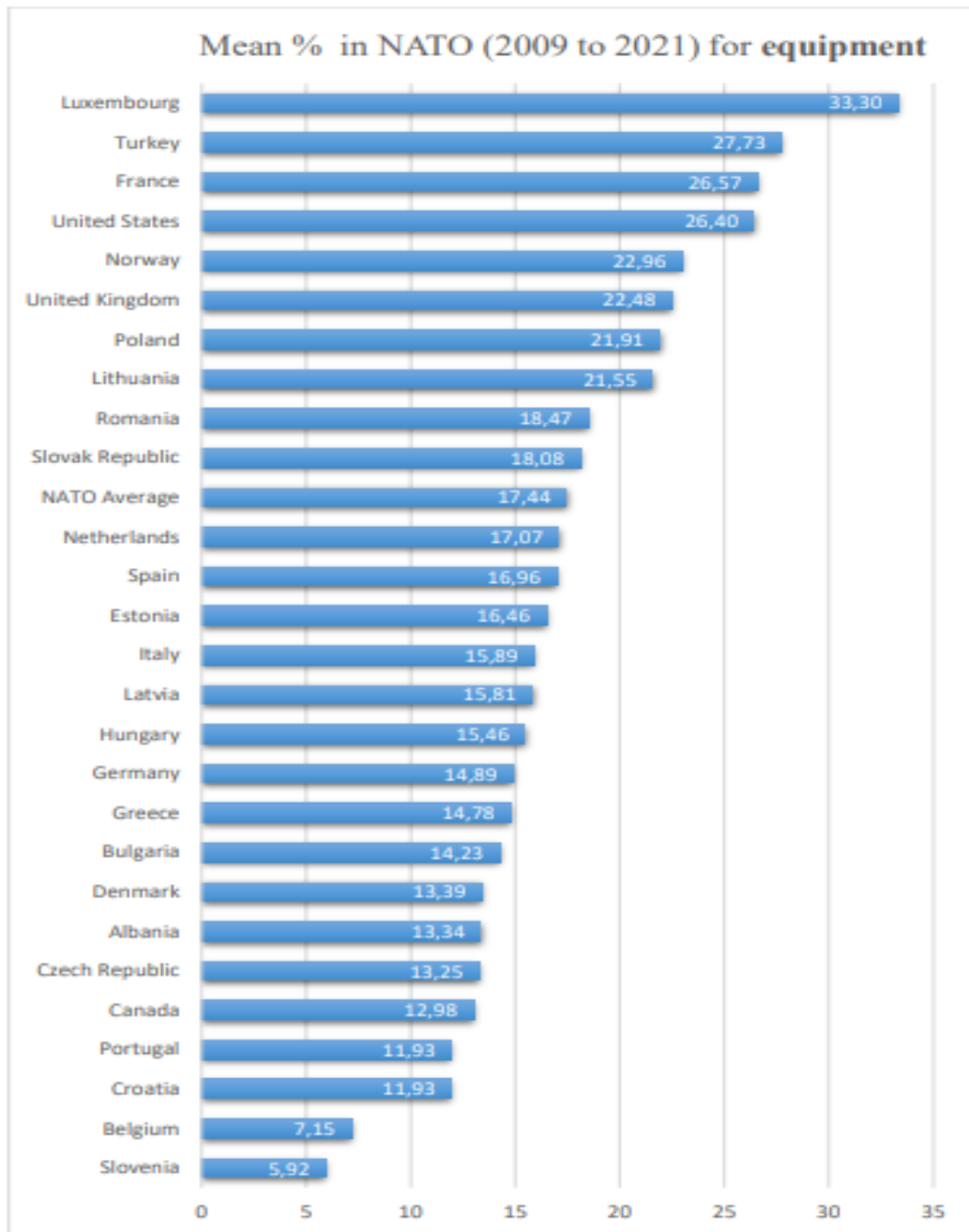
Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η Ελλάδα έχει περιορισμένες δαπάνες εξοπλισμού και εξοπλισμού την τελευταία δεκαετία, ως αποτέλεσμα των μέτρων λιτότητας. Αυτή η πολιτική απεικονίζεται στο Σχήμα 12. Επιπλέον, παρατηρούμε την αύξηση των δαπανών τα έτη 2021 και 2022 που αφορούν τις ανακοινωθείσες εισαγωγές όπλων της Ελλάδας. Είναι προφανές ότι οι χώρες με τις χαμηλότερες δαπάνες προσωπικού σε σχέση με εξοπλισμό, είναι αυτές που σημειώνουν την υψηλότερη βαθμολογία σε δαπάνες εξοπλισμού σε σχέση με το προσωπικό. Οι

ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Νορβηγία, η Τουρκία και η Γαλλία βρίσκονται στην κορυφή όσον αφορά τις δαπάνες εξοπλισμού, ενώ η Ελλάδα υστερεί με ποσοστό χαμηλότερο από τη μέση τιμή.

Λαμβάνοντας υπόψη τους ελληνικούς ετήσιους προϋπολογισμούς, μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα γράφημα για την κατανομή των αμυντικών δαπανών σε μισθούς / προμήθειες / επιδόματα και δαπάνες προμηθειών (εξοπλισμός, υποδομές, γενικές δαπάνες, πάγια κ.λπ.). Το γράφημα στο Σχήμα 11 περιλαμβάνει τον πρόσφατα ψηφισθέντα Ετήσιο Προϋπολογισμό της Ελλάδας για το 2022, ο οποίος επιβεβαιώνει περαιτέρω τη μεταβολή της ισορροπίας για την ελληνική άμυνα λαμβάνοντας υπόψη τις πρόσφατες συμφωνίες προμηθειών.

Σχήμα 9: Κατανομή Προϋπολογισμού του Ελληνικού Υπουργείου Ανάπτυξης σε Προσωπικό και Εφοδιαστική Αλυσίδα (MinFin, 2021)

Σχήμα 10: Μέσο ποσοστό των συνολικών αμυντικών δαπανών για εξοπλισμό στο NATO (2009 – 2021)(NATO, 2021α)

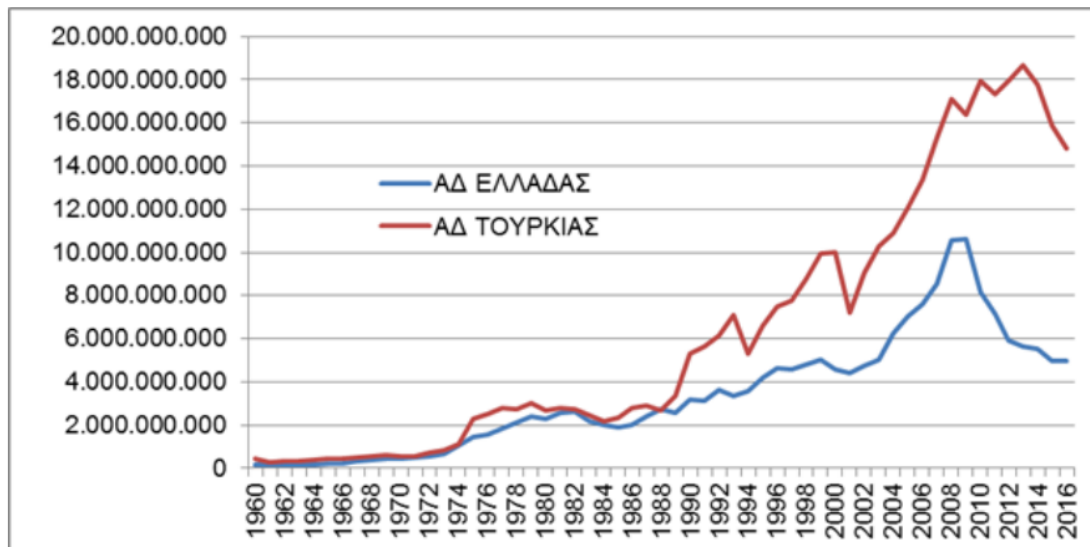
3.4. Σύγκριση Οπλικών Συστημάτων Ελλάδας – Τουρκίας

Ο ανταγωνισμός μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για την Κύπρο και το Αιγαίο συνεχίζεται από τη δεκαετία του 1950. Αυτός ο αγώνας εξοπλισμών ξεκίνησε το 1960 και συνεχίστηκε μέχρι το 1980. Αυτό οφείλεται στα πολλά γεγονότα που έλαβαν χώρα μεταξύ 1963 και 1964 στην Κύπρο. Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο το 1974, η ελληνοτουρκική κρίση του 1987, η κρίση στα Ίμια το 1996 και η γενικότερη αμφισβήτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας από την Τουρκία. Υπήρχε επίσης μια ισορροπία μεταξύ ΑΕΠ και αμυντικών δαπανών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας από το 1960 έως το 1980. Το τουρκικό ΑΕΠ ξεπέρασε το ελληνικό ΑΕΠ με σημαντικό περιθώριο ξεκινώντας από τη δεκαετία του 1980. Το χάσμα μεταξύ των δύο χωρών συνέχισε να διευρύνεται καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990. Και από το 2002 και μετά, αυτή η τάση συνεχίστηκε. Όσον αφορά τις αμυντικές δαπάνες η τουρκική οικονομία αναπτύχθηκε ταχύτερα από την ελληνική από το 1990 έως το 2002. Η οικονομία της Τουρκίας επεκτάθηκε κατά 4,4 φορές σε διάστημα ενός έτους. Αυτό ήταν ίσο με το ΑΕΠ της το 2016. Το ΑΕΠ της Τουρκίας ήταν 1,86 φορές υψηλότερο από αυτό της Ελλάδας το 2009. Με παρόμοιο τρόπο, οι αμυντικές δαπάνες της Τουρκίας αυξήθηκαν κατά περίπου 1,5 φορές από τις ελληνικές το 2009. Η ίδια τάση συνεχίστηκε το 2016 και οδήγησε σε κατά προσέγγιση αύξηση κατά 3 φορές.

Στα παρακάτω διαγράμματα συγκρίνονται το ΑΕΠ και οι αμυντικές δαπάνες της Ελλάδας και της Τουρκίας για το χρονικό διάστημα 1960 – 2016 (The World Bank, 2017). Σε αυτά απεικονίζονται ειδικά οι αλλαγές που έχουν επέλθει τα τελευταία χρόνια και αφορούν βασικούς πυλώνες και των δύο κρατών.

Σχήμα 11: Σύγκριση ΑΕΠ Ελλάδας - Τουρκίας 1960 - 2016 (δισ \$)

Σχήμα 12: Σύγκριση ΑΔ Ελλάδας - Τουρκίας 1960 - 2016 (δισ \$)

Τα παραπάνω διαγράμματα υποδηλώνουν ότι η Τουρκία αύξησε το ΑΕΠ της σε σύγκριση με το κόστος των αμυντικών της δαπανών μετά το 1996. Η Ελλάδα προσπάθησε να αυξήσει την προσφορά των σύγχρονων οπλικών συστημάτων της σύμφωνα με τις αμυντικές δαπάνες. Αυτό την οδήγησε επίσης να ξοδέψουν πολλά για αυτά τα έργα. Η Ελλάδα ξόδεψε 31,7 δισεκατομμύρια

δολάρια για εισαγωγή όπλων μεταξύ 1950 και 2010. Αυτό συνέβη παρά το γεγονός ότι η Τουρκία ξόδεψε 37,3 δισεκατομμύρια δολάρια για εισαγωγή όπλων μεταξύ 1950 και 2016. Τα στοιχεία της Ελλάδας δείχνουν επίσης ότι τα οπλικά της συστήματα έχουν χαμηλότερη ποιότητα από τα τουρκικά. Επιπλέον, η Ελλάδα είχε περισσότερα οπλικά συστήματα στο οπλοστάσιό της από ό,τι η Τουρκία μεταξύ 1950 και 2016. Η Ελλάδα αγόρασε όπλα αξίας 22,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων από άλλες χώρες μεταξύ 1987 και 2010. Αυτό περιελάμβανε εισαγωγές 14,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων τουρκικών όπλων μεταξύ των κρίσεων των Ιμίων και του 2010. Μεταξύ 2011 και 2016, η Ελλάδα ξόδεψε 5,5 δισεκατομμύρια δολάρια σε όπλα σε σύγκριση με τις εισαγωγές της ύψους 3,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στους οικονομικούς αγώνες της την ίδια χρονική περίοδο. Η Τουρκία συνεχίζει να αποκτά οπλικά συστήματα σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα που έχει ήδη καθορίσει. Βλέποντας τα στοιχεία που παρουσιάζονται, μπορούμε να προσδιορίσουμε ότι η Ελλάδα ήθελε να ενισχύσει τις ειδικές της δυνάμεις εισάγοντας οπλικά συστήματα μέσω της διεθνούς αγοράς. Επιπλέον, η Τουρκία μεγάλωσε φυσικά σε μέγεθος χάρη στην επέκταση του ΑΕΠ. Ως αποτέλεσμα, άρχισαν να αγοράζουν οπλικά συστήματα από τρίτες χώρες και υπέγραψαν πολλές στρατιωτικές συμφωνίες που τελικά θα οδηγούσαν στην Τουρκία να γίνει η ίδια κατασκευαστής όπλων. Η έλλειψη ανάπτυξης της αμυντικής βιομηχανίας της Ελλάδας είχε ως αποτέλεσμα να εισάγουμε τα περισσότερα από τα οπλικά μας συστήματα αντί να τα αναπτύσσουμε μόνο μας. Αυτό οδήγησε σε σημαντικές οικονομικές απώλειες επειδή έπρεπε να αποκτήσουμε αυτά τα συστήματα με ξένα νομίσματα. Επιπλέον, κανένα από τα οπλικά συστήματα της Ελλάδας δεν είχε αντικατασταθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή λόγω της τρέχουσας οικονομικής κρίσης. Μια ποσοτική σύγκριση δείχνει ότι η Τουρκία υπερέχει στον στρατό ξηράς. Ωστόσο, μια σύγκριση σε πολεμικό ναυτικό και πολεμική αεροπορία δείχνει ότι κανένας κλάδος των ειδικών αυτών δυνάμεων δεν έχει υψηλότερη ποιότητα στην Τουρκία από ότι στην Ελλάδα. Και οι δύο χώρες αγωνίστηκαν για να αναπτύξουν τα οπλικά τους συστήματα κατά τη διάρκεια της κούρσας εξοπλισμών που έλαβε χώρα μετά την Κυπριακή κρίση το 1974. Αυτό το γεγονός έκανε τις χώρες να αναζητήσουν πλεονεκτήματα η μια έναντι της άλλης.

Στρατός Ξηράς

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται τα κύρια οπλικά συστήματα που έχουν η Ελλάδα και η Τουρκία και αφορούν τον στρατό ξηράς.

Πίνακας 2: Σύγκριση Οπλικών Συστημάτων ΣΞ Ελλάδας – Τουρκίας.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ
ΤΘ Οχήματα Μάχης	193 (BMP-1GR)	643 (ACV-AIFV)
ΤΘ Οχήματα Μεταφοράς Προσωπικού	2.481 (M113 - ΛΕΩΝΙΔΑΣ)	4.182 (M113 - ACV-AAPC/APC)
ΤΘ Πυροβόλο 120mm	353 (Leopard – 2A4/HEL)	479 (Leopard - 2A4 – M60)
ΤΘ Πυροβόλο 105mm	1.000 (Leopard -1 –M48–M60)	1.977 (Leopard-1 – M48 – M60)
Αυτοκινούμενα Πυροβόλα	549 (M110A2 - PzH-2000GR – M109)	852 (M110A2 –Firtina - M52T)
M270 MLRS	36	12
Πολλαπλοί Εκτοξευτές Πυραύλων	116 (RM70)	310 (Kasirga - T122 – T107)
Εκτοξευτές Βαλλιστικών Βλημάτων		36 (F-600T)
Αντιαεροπορικά Συστήματα Κ/Β Μέσου Βεληνεκούς	2 (HAWK)	
Αντιαεροπορικά Συστήματα Κ/Β Μικρού Βεληνεκούς	21 (TOR-M1)	
	38 (OSA-AK)	
Επιθετικά Ελικόπτερα	28 (AH-64 Apache)	54 (T129A/B - AH Super Cobra - AH Cobra)
Ελικόπτερα Τακτικών Μεταφορών	21 (Chinook)	6 (Chinook)
	74 (NH-90 – Huey – AB 212)	213 (Huey – Cougar – Black-hawk - AB-205T - Mi-17)

Η Τουρκία παράγει πολλά διαφορετικά οπλικά συστήματα - από στρατιωτικά οχήματα μέχρι υλικό τηλεπικοινωνιών. Η Ελλάδα εισάγει κυρίως όπλα από άλλες χώρες. Οι τουρκικές ειδικές δυνάμεις συνεργάστηκαν με τη Νότια Κορέα για τη δημιουργία νέων εκτοξευτών βαλλιστικών πυραύλων. Παρήγαγαν επίσης τα πυροβόλα τύπου "Firtina" και αυτή τη στιγμή εργάζονται για τη δημιουργία τεθωρακισμένων τύπου "ALTAY". Η Ελλάδα έχει υποφέρει πρόσφατα από μειωμένη χρηματοδότηση αφού στηρίχθηκε σε ακριβές εισαγωγές οπλικών συστημάτων. Ως αποτέλεσμα, δεν έχουν πλέον τη δυνατότητα να ξοδεύει τόσο μεγάλα ποσά για στρατιωτικές δαπάνες. Αντίθετα, η Τουρκία χρησιμοποιεί τους δικούς της πόρους για την παραγωγή νέων όπλων. Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία απέκτησαν επιθετικά ελικόπτερα και πολλαπλούς εκτοξευτές πυραύλων. Επιπλέον, απέκτησαν και άρματα μάχης Leopard 2 μέσα στα πρώτα 10 χρόνια του 21ου αιώνα. Συγκριτικά, η Ελλάδα εισήγαγε το 13% των εισαγωγών της για τεθωρακισμένα οχήματα μεταξύ 1950 και 2016. Η Τουρκία εισήγαγε το 11% των εισαγωγών της για τεθωρακισμένα οχήματα μεταξύ 1950 και 2016. Η Τουρκία ανέθεσε την παραγωγή οχημάτων στη βιομηχανία πιο συχνά από την Ελλάδα. Μεταξύ 1974 και 2010, η Τουρκία δαπάνησε το 9,4% των εισαγωγών της σε τεθωρακισμένα οχήματα. Σε αντιδιαστολή η Ελλάδα ξόδεψε το 13% των εισαγωγών της σε τεθωρακισμένα οχήματα την ίδια χρονική περίοδο.

Τόσο οι στρατιωτικές δυνάμεις της Ελλάδας όσο και της Τουρκίας χρησιμοποιούν αντιαεροπορικά συστήματα. Αυτή η αλλαγή νοοτροπίας μπορεί να φανεί μέσω της χρήσης ελικοπτέρων από τις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις με ευρύ φάσμα λειτουργιών τακτικής μεταφοράς. Από την άλλη πλευρά, η Πολεμική Αεροπορία της Τουρκίας, χρησιμοποιεί ελικόπτερα. Με αυτόν τον μεγάλο στόλο ελικοπτέρων, η τουρκική FSA μπορεί να εφοδιάσει το προσωπικό με γρήγορες ρίψεις αεροσκαφών. Για να αυξηθεί η ταχύτητά τους, ο Ελληνικός Στρατός χρειάζεται να προμηθευτεί τα ελικόπτερα NH - 90 και μεταχειρισμένα "Chinook". Αυτό θα τους επέτρεπε να μεταφέρουν προσωπικό σε οποιαδήποτε τοποθεσία χρειάζεται σε όλο τον κόσμο.

Πολεμικό Ναυτικό

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται τα κύρια οπλικά συστήματα που έχουν η Ελλάδα και η Τουρκία και αφορούν το πολεμικό ναυτικό.

Πίνακας 3: Σύγκριση Οπλικών Συστημάτων ΠΝ Ελλάδας - Τουρκίας

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ
Φρεγάτες	13 (MEKO-200HN - S)	16 (MEKO-200HN - Gabya)
Κορβέτες		8 (Ada – Burak)
Υποβρύχια	11 (Type 214HN- Type 209/1100 - Type 209/1200)	12 (Type 209/1200 - Type 209/1400)
Ταχεία Περιπολικά Σκάφη	17 (Super Vita - Combattante III–IIIB - Τύπου 148)	19 (Kiliç – Yıldız – Doğan)
Κανονιοφόροι	16 (HSY - ASPREY-55 – ASHEVILLE – ANTONIOY - NASTY)	16 (Tuzla)
Αρματαγωγά	5 (ΣΑΜΟΣ)	4 (Bey - OSMAGAZI)
Πλοία Ταχείας Μεταφοράς	4 (Zubr)	
Αποβατικά Σκάφη	2 (Type 520)	21 (151 – 140 - EDIC)
Ναρκοθηρευτικά	4	11
Πλοία Γενικής Υποστήριξης	42	22
Ελικόπτερα	18 (S-70B AegeanHawk - AB212ASW)	34 (S-70B/B-28 SeaHawk - AB212ASW)
Αεροσκάφη	0 (P-3 Orion)	8 (CN-235D/K - ATR 72-600T)
Πυροβολαρχίες Κ/Β	2 (MM Exocet Block2)	
Αντιαεροπορικά Συστήματα	2 (Crotale NG/GR)	11 (Zipkin KMS)

Η Τουρκία έχει μεγαλύτερο αμφίβιο στόλο από την Ελλάδα. Έχει επίσης περισσότερες μονάδες στο ναυτικό της συνολικά, είτε πρόκειται για πολεμικά πλοία, αεροσκάφη ή υποβρύχια. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η Τουρκία έχει περισσότερες μονάδες από την Ελλάδα. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα έχει μερικά υπέροχα υποβρύχια και μερικά υπέροχα αεροπλάνα που δεν χρησιμοποιούνται. Η Τουρκία σχεδιάζει να δημιουργήσει ένα αεροπλανοφόρο στο πλαίσιο μιας ευρύτερης πρωτοβουλίας για το Πολεμικό Ναυτικό της χώρας. Από το 1950 έως το 2016, η Ελλάδα ξόδεψε το 23% των εισαγωγών της σε ανταλλακτικά και προμήθειες πλοίων. Η Τουρκία ξόδεψε 19,6%. Η Τουρκία δίνει μεγαλύτερη προτεραιότητα στο πολεμικό ναυτικό της, με αποτέλεσμα να έχει ξοδέψει το 22,5% των εισαγωγών της σε πλοία το 1974 σε σύγκριση με την Ελλάδα που ξόδεψε το 20% σε πλοία.

Πολεμική Αεροπορία

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται τα κύρια οπτικά συστήματα που έχουν η Ελλάδα και η Τουρκία και αφορούν την πολεμική αεροπορία.

Πίνακας 4: Σύγκριση Οπλικών Συστημάτων ΠΑ Ελλάδας - Τουρκίας

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΕΛΛΑΔΑ	ΤΟΥΡΚΙΑ
Πολεμικά Αεροσκάφη		
F-16C/D Block 30	32	35
F-16C/D Block 40/50 (CCIP)		169
F-16C/D Block 50	38	
F-16C/D Block 50+		29
F-16C/D Block 52+	55	
F-16C/D Block 52+ Adv	30	
Mirage 2000-5Mk2	25	
Mirage 2000 BGM/EGM	18	
ΣΥΝΟΛΟ	208	233
Εναέρια Οχήματα	17 (ΠΗΓΑΣΟΣ II)	17 (Heron - Bayraktar TB2)
Αεροσκάφη Τακτικών Μεταφορών	15 (C-130 Hercules)	34 (C-130 Hercules - A400M Atlas - C0160T)
Αεροσκάφη Μέσης Μεταφορικής Ικανότητας	8 (C-27J Spartan)	34 (CN-235M)
Αεροσκάφη Εναέριου Ανεφοδιασμού		7 (KC-135R)
Ελικόπτερα Έρευνας – Διάσωσης	22 (Super Puma - AB205)	20 (AS532AL/UL Cougar)
Αντιαεροπορικά Συστήματα Μεγάλου Βεληνεκούς	6 (Patriot PAC3) 2 (S-300PMU1)	2 (MIM-14B Nike Hercules)
Αντιαεροπορικά Συστήματα Μέσου Βεληνεκούς		8 (MIM-23 HAWK XXI)
Αντιαεροπορικά Συστήματα Μικρού Βεληνεκούς	9 Crotale NG/GR – 4 TOR-M1 – 12 ΒΕΛΟΣ	78 (Rapier B1X)
Αερομεταφερόμενα Συστήματα Έγκαιρης Προειδοποίησης & Ελέγχου	4 (EMB-145H)	4 (E-7T)
ΟΠΛΑ ΑΕΡΟΣ-ΑΕΡΟΣ		
Βλήματα BVR	773	602
Βλήματα WVR (Ευρέως Πεδίου)	350	244
Βλήματα WVR (Ολικής όψης)	1.112	1.450
ΟΠΛΑ ΑΕΡΟΣ-ΑΕΡΟΣ		
Μακρού Πλήγματος	90	146
Αντι-Ραντάρ	84	193
Αέρος-Επιφανείας	37	
Όπλα αέρος-εδάφους	311	371
Βόμβες καθοδήγησης	1.793	1.800

Η Τουρκία έχει περισσότερα πολεμικά αεροπλάνα από την Ελλάδα. Η κάθε χώρα προσπαθούσε τα προηγούμενα έτη να τηρεί μια ισορροπία σε αυτήν την κατηγορία. Επιπλέον, η Τουρκία υπερέχει στις τακτικές αεροπορικές μεταφορές και τα αεροπλάνα ανεφοδιασμού με καύσιμα. Μεταξύ 1950 και 2016, η Ελλάδα ξόδεψε το 43% των εισαγωγών της σε αεροσκάφη. Αντιθέτως, η Τουρκία ξόδεψε

το 45,7% των εισαγωγών της σε αεροπλάνα. Συγκεκριμένα, δαπάνησε το 44% των εισαγωγών της το 1974. Επιπλέον, ξόδεψε το 43% των εισαγωγών τους το 1950. Πρόσφατα η Τουρκία προμηθεύτηκε το σύστημα αεράμυνας S-400 από τη Ρωσία. Αυτό αναβάθμισε σημαντικά την κατάσταση στην αεράμυνα της χώρας. Τελευταία, επιδιώκει να προμηθευτεί καινούργια μαχητικά αεροσκάφη F-16 από τις ΗΠΑ.

3.5. Διερεύνηση Ύπαρξης Εξοπλιστικού Ανταγωνισμού – Εφαρμογή Μοντέλου “Richardson”

Σύμφωνα με τις εξισώσεις του “Richardson” η μεταβολή των αμυντικών δαπανών μιας χώρας είναι συνάρτηση τριών παραμέτρων:

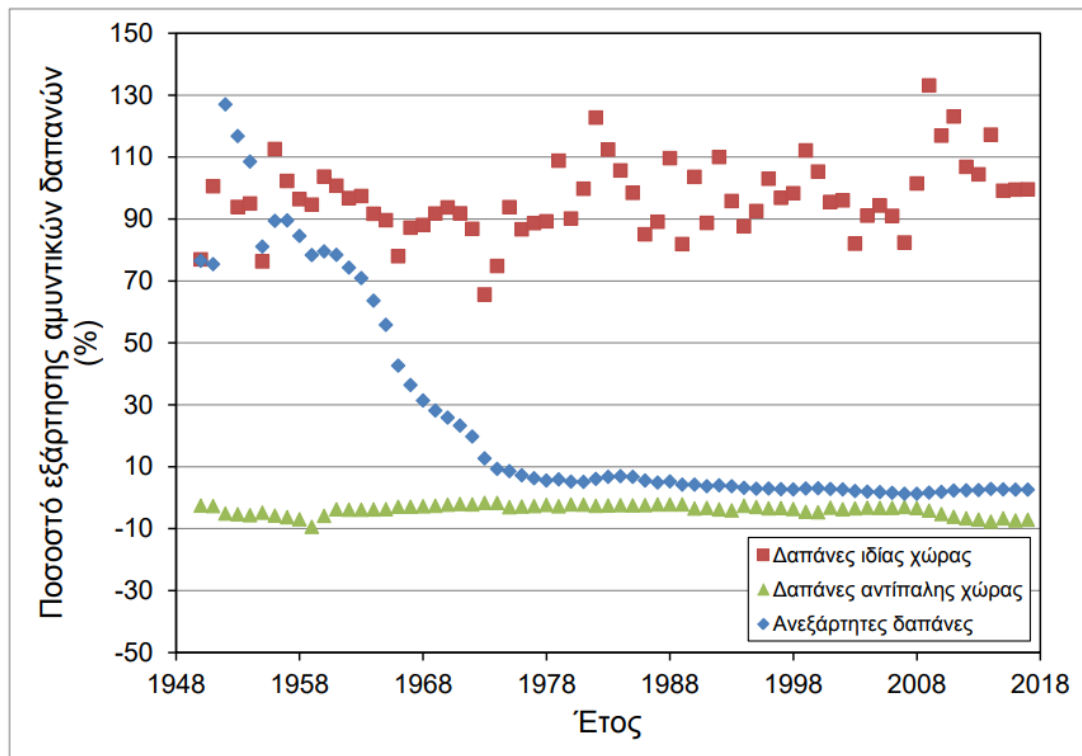
- 1) Των αμυντικών δαπανών της ίδιας χώρας.
- 2) Των αμυντικών δαπανών της ανταγωνιστικής χώρας.
- 3) Ανεξάρτητες των αμυντικών δαπανών της ανταγωνιστικής χώρας.

Προκύπτει ότι οι αμυντικές δαπάνες της Ελλάδας ($Ελλάδα_t$) και οι αμυντικές δαπάνες της Τουρκίας ($Τουρκία_t$) μπορούν να υπολογιστούν από τις κάτωθι εξισώσεις για το χρονικό διάστημα 1948 - 2018.

$Ελλάδα_t =$	$1,021 * Ελλάδα_{t-1}$	$-0,021 * Τουρκία_{t-1}$	+ 133,372
Τμήμα 0	Εξάρτηση από τις ίδιες αμυντικές δαπάνες της ίδιας χώρας (Τμήμα 1)	Εξάρτηση από τις ίδιες αμυντικές δαπάνες της ανταγωνιστικής χώρας (Τμήμα 2)	Ανεξαρτήτως αμυντικών δαπανών ανταγωνιστικής χώρας (Τμήμα 3)

$Τουρκία_t =$	$0,929 * Τουρκία_{t-1}$	$+0,222 * Ελλάδα_{t-1}$	+36,114
Τμήμα 0	Εξάρτηση από τις ίδιες αμυντικές δαπάνες της ίδιας χώρας (Τμήμα 1)	Εξάρτηση από τις ίδιες αμυντικές δαπάνες της ανταγωνιστικής χώρας (Τμήμα 2)	Ανεξαρτήτως αμυντικών δαπανών ανταγωνιστικής χώρας (Τμήμα 3)

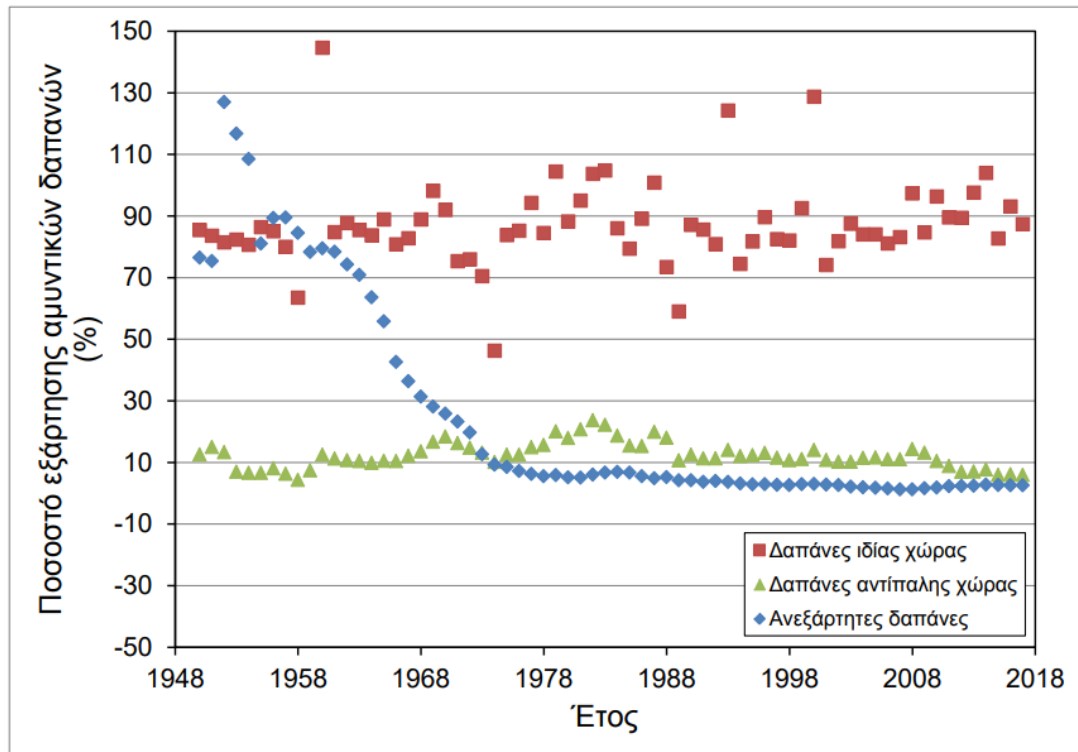
Το Τμήμα 1 αναφέρεται στην βαρύτητα των αμυντικών δαπανών της ίδιας χώρας, το τμήμα 2 στην βαρύτητα των αμυντικών δαπανών της αντίπαλης χώρας και το τμήμα 3 στις αμυντικές δαπάνες που είναι σταθερές και δεν εξαρτώνται από τις αμυντικές δαπάνες της αντίπαλης χώρας. Αν τα τμήματα αυτά διαιρεθούν με το Τμήμα 0, που αναφέρεται στις συνολικές δαπάνες μιας χώρας, τότε μπορεί να εκτιμηθεί το ποσοστό εξάρτησης των αμυντικών δαπανών της χώρας από τις ίδιες δαπάνες (Τμήμα 1 / Τμήμα 0) από τις δαπάνες της αντίπαλης χώρας (Τμήμα 2 / Τμήμα 0) και τις ανεξάρτητες δαπάνες (Τμήμα 3 / Τμήμα 0). Στο Σχήμα 3 παρουσιάζονται τα σχετικά ποσοστά (%) για την περίπτωση της Ελλάδας και στο Σχήμα 4 τα ποσοστά (%) για την περίπτωση της Τουρκίας.

Σχήμα 13: Εξάρτηση των αμυντικών δαπανών Ελλάδας από τις αμυντικές δαπάνες της ίδιας χώρας, από τις αμυντικές δαπάνες της αντιπάλου χώρας και τις ανεξάρτητες δαπάνες.

Από το Σχήμα 15 είναι εμφανές ότι οι αμυντικές δαπάνες της Ελλάδας εξαρτώνται σε σημαντικό βαθμό από τις αμυντικές δαπάνες της ίδιας της χώρας, δηλαδή των αμυντικών δαπανών που δαπανήθηκαν ήδη από την χώρα.

Ενδιαφέρον έχει ότι παρουσιάζεται αρνητική συσχέτιση με τις αμυντικές δαπάνες της Τουρκίας ενώ ένα ποσοστό της τάξης του 5% είναι ανεξάρτητες. Συνεπώς, οι αμυντικές δαπάνες της Ελλάδας δεν φαίνεται να επηρεάζονται από τις αμυντικές δαπάνες της Τουρκίας, δηλαδή δεν διακρίνεται ανταγωνιστικότητα.

Σχήμα 14: Εξάρτηση των αμυντικών δαπανών Τουρκίας από τις αμυντικές δαπάνες της ίδιας χώρας, από τις αμυντικές δαπάνες της αντιπάλου χώρας και τις ανεξάρτητες δαπάνες.

Από το Σχήμα 16 είναι εμφανές ότι οι αμυντικές δαπάνες της Τουρκίας εξαρτώνται σε σημαντικό βαθμό από τις αμυντικές δαπάνες της ίδιας της χώρας, δηλαδή των αμυντικών δαπανών που δαπανήθηκαν ήδη από την χώρα. Σε ένα ποσοστό της τάξης του 10% εξαρτώνται από τις αμυντικές δαπάνες της Ελλάδας ενώ σε ένα ποσοστό 5% είναι ανεξάρτητες. Συνεπώς, οι αμυντικές δαπάνες της Τουρκίας παρουσιάζουν σε ένα πολύ μικρό βαθμό ανταγωνιστικότητα ως προς τις αμυντικές δαπάνες της Ελλάδας ωστόσο η πλειονότητα τους ~90% εξαρτώνται από τις αμυντικές δαπάνες της ίδιας της Τουρκίας.

Ο ελληνοτουρκικός ανταγωνισμός οδήγησε σε συχνές παρεξηγήσεις και συγκρούσεις. Ως αποτέλεσμα, οι άνθρωποι αναρωτιούνται εάν υπάρχει σχέση μεταξύ των στρατιωτικών δαπανών μεταξύ των δύο χωρών. Ως μέρος αυτής της γραμμής έρευνας, εξετάστηκε εάν οι στρατιωτικές δαπάνες επηρέασαν ή όχι τις αμυντικές δυνατότητες της Τουρκίας. Για τον προσδιορισμό του αμυντικού προϋπολογισμού της Τουρκίας σε σύγκριση με τον ελληνικό, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από το 1950 έως το 2018. Το αποτέλεσμα έδειξε ότι ο αμυντικός προϋπολογισμός της Τουρκίας ήταν 3 φορές μεγαλύτερος από αυτόν της Ελλάδας το 2018. Επιπλέον, σημαντική μείωση στον αμυντικό προϋπολογισμό της Ελλάδας παρουσιάστηκε μετά την οικονομική κρίση του 2008. Αυτή η μείωση συνεχίστηκε κατά το μεγαλύτερο μέρος των επόμενων 10 ετών έως ότου παρέμεινε μόνο μια μικρή αύξηση. Αυτό που παρατηρείται όταν εξετάζουμε αυτές τις αλλαγές στους αμυντικούς προϋπολογισμούς τους είναι μια κορύφωση το 1974, όταν και οι δύο χώρες βρίσκονταν σε πόλεμο.

Χρησιμοποιώντας το μοντέλο του “Richardson”, οι ερευνητές μπορούν να μελετήσουν πώς μια χώρα αντιδρά στα επίπεδα εξοπλισμού άλλων χωρών. Αυτό το κάνουν εφαρμόζοντας την ανάλυση παλινδρόμησης με τη βοήθεια του λογισμικού “Excel”, το οποίο απέδωσε δύο διαφορετικές εξισώσεις βασισμένες στο μοντέλο του “Richardson”. Αυτά τα στοιχεία αντιπροσωπεύουν με ακρίβεια τα χρήματα που έχουν ξοδέψει τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία για την άμυνα τα τελευταία 50 χρόνια. Η μελέτη των μαθηματικών πίσω από αυτούς τους συντελεστές αποκαλύπτει ότι η Τουρκία λαμβάνει υπόψη περισσότερο τα στρατιωτικά έξοδα της Ελλάδας όταν αγοράζει νέο εξοπλισμό. Εξήχθη το συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει σταθερή ισορροπία στα συστήματα εξοπλισμού. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι χώρες δεν φτάνουν ποτέ σε κατάσταση ισορροπίας λόγω της επίλυσης των εξισώσεων και του σχεδιασμού ενός διαγράμματος φάσης.

Ως γενικότερο συμπέρασμα προκύπτει ότι οι αμυντικές δαπάνες τόσο της Ελλάδας όσο και της Τουρκίας δεν παρουσιάζουν μεταξύ τους ανταγωνιστικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι ελληνοτουρκικές διαφορές αποτελούν ένα διαχρονικό πρόβλημα με σταθερά αυξανόμενη ένταση, λόγω των διαρκώς αναβαθμισμένων τουρκικών διεκδικήσεων. Παρά την κατά διαστήματα εκτόνωση, εξαιτίας κυρίως των ελληνικών υποχωρήσεων, η πρόσφατη πολιτική προκλήσεων της Άγκυρας ενέχει τον κίνδυνο της σταδιακής εκπλήρωσης ενδιάμεσων εχθρικών επιδιώξεων μέσω της εφαρμογής απειλών χαμηλής έντασης, αλλά ταυτόχρονα και τον κίνδυνο ξαφνικής επίθεσης μεγάλης κλίμακας.

Οι αμυντικές δαπάνες επηρεάζουν σημαντικά τον προϋπολογισμό της κυβέρνησης, κατευθύνουν την εξωτερική στρατηγική της χώρας και παρέχουν ασφάλεια και ισχύ. Ωστόσο, είναι ένα πολυπαραγοντικό θέμα που είναι δύσκολο να μοντελοποιηθεί και να προβλεφθεί. Μια πληθώρα ερευνών έχει διεξαχθεί όλα αυτά τα χρόνια, προσπαθώντας να καταγράψει τη δυναμική και τις αιτίες μεταξύ των ελληνικών και τουρκικών στρατιωτικών δαπανών, πολλές από τις οποίες αναφέρουν αντικρουόμενα αποτελέσματα. Η προσπάθεια αυτής της εργασίας ήταν να διαπιστωθεί εάν υπάρχει κούρσα εξοπλισμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Και οι δύο χώρες φαίνεται να επηρεάζουν η μία την άλλη τους στρατιωτικούς μακροπρόθεσμα ή βραχυπρόθεσμα.

Η Ελλάδα ξεκίνησε πρόσφατα ένα εκτεταμένο πρόγραμμα προμήθειας εξοπλισμών σε μια προσπάθεια να εκσυγχρονίσει τις Ένοπλες Δυνάμεις της και να προστατεύσει καλύτερα την εθνική της κυριαρχία από έναν απειλητικό και επεκτατικό γείτονα. Μπορεί να είναι γεγονός ότι δεν υπάρχει στρατιωτικός αγώνας μεταξύ των δύο χωρών, αλλά η Τουρκία είναι καθοριστικός παράγοντας για την ελληνική αμυντική στρατηγική δαπανών. Ο προϋπολογισμός του ελληνικού Υπουργείου Άμυνας είναι από τους υψηλότερους στην Ευρώπη και το NATO και φανταζει πολύ απίθανο να μειωθεί στο άμεσο μέλλον.

Η ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει να εξετάσει το αναπόφευκτο των αμυντικών δαπανών ως ευκαιρία για να αναζωογονηθεί η παρακμάζουσα και χρεοκοπημένη εγχώρια βιομηχανία εξοπλισμών. Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας δεν χρειάζεται να δαπανήσει υπερβολικά κεφάλαια για να ενισχύσει στιγμιαία τον τζίρο των εταιρειών, αλλά να εκμεταλλευτεί τις πρόσφατες συμβάσεις προμηθειών

για να διευκολύνει τη συμμετοχή τους σε προγράμματα συμπαραγωγής. Η εσωτερική βιομηχανία θα μπορούσε να κεφαλαιοποιήσει από την εγχώρια κατασκευή στρατιωτικού εξοπλισμού αυξάνοντας τα έσοδα και αποκτώντας τεχνογνωσία. Αυτό θα επιτρέψει στις εταιρείες του αμυντικού τομέα να βελτιώσουν τις δυνατότητές τους στην ανάπτυξη και την κατασκευή, καθιστώντας τις έτσι πιο ικανές να υποστηρίξουν τις ανάγκες του στρατού για επισκευές, ανακατασκευές και εκσυγχρονισμούς. Αυξάνοντας τον κύκλο ζωής των όπλων, η Ελλάδα θα μπορούσε να μειώσει τις περιττές αγορές, απελευθερώνοντας πόρους για άλλους τομείς της δημόσιας διοίκησης.

Ενώ η αύξηση των αμυντικών δαπανών μπορεί να ανανεώσει τα οπλικά συστήματα, να μειώσει τις ανάγκες επισκευής και να απλοποιήσει την αλυσίδα εφοδιασμού, ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητα είναι μέσω ειδικευμένου εργατικού δυναμικού (Fanetal, 2010). Η κυβέρνηση και ο ιδιωτικός τομέας θα πρέπει να επενδύσουν στην πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού που θα μπορούσε να συμβάλει στις υπηρεσίες κατασκευής και συντήρησης για το Υπουργείο Άμυνας και έτσι να αυξήσει τη συνολική τεχνογνωσία του κλάδου και να δημιουργήσει δυνατότητες στρατηγικών πλεονεκτημάτων έναντι της Τουρκίας. Επιπλέον, η μελλοντική έρευνα για την κούρσα εξοπλισμών θα πρέπει να χρησιμοποιεί σύγχρονες οικονομετρικές τεχνικές και τεχνικές λήψης αποφάσεων που ρίχνουν φως σε τομείς στους οποίους η ανάλυση γραμμικής συνολοκλήρωσης αποτυγχάνει. Οι μη γραμμικές προσεγγίσεις, η ανάλυση κατωφλίου, οι εφαρμογές νευρωνικών δικτύων, οι αλγόριθμοι κ.λπ., μπορούν να ενισχύσουν την έρευνα παρέχοντας πρόσθετες προοπτικές. Ανεξάρτητα από την προσέγγιση, η επανεξέταση της υπόθεσης της κούρσας εξοπλισμών για την Ελλάδα και την Τουρκία είναι απαραίτητη καθώς με την πάροδο του χρόνου γίνονται διαθέσιμα περισσότερα σύγχρονα δεδομένα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ιδιαίτέρως τα τελευταία χρόνια είναι γεγονός, ότι η εξωτερική πολιτική της Τουρκίας παρουσιάζει όλο και πιο έντονα αναθεωρητική διάθεση εναντίον της Χώρας μας εφαρμόζοντας μία νεοοθωμανική στρατηγική κουλτούρα, που εστιάζει κυρίως στην προβολή της στρατιωτικής της ισχύος. Παράλληλα η επιθετική και ίσως αλαζονική συμπεριφορά της αναδεικνύει έναν όλο και πιο ικανό και αυτόβουλο δρώντα, ο οποίος έχοντας τους πόρους και την πρόθεση να χρησιμοποιήσει στρατιωτική δύναμη εκτός των συνόρων του, οξύνει το «δίλημμα ασφαλείας» στην περιοχή.

Η Ελλάδα, μετά από μια δεκαετία οικονομικής καχεξίας, επιχειρεί με την πρόσκτηση σύγχρονων οπλικών συστημάτων να ενδυναμώσει το συντελεστή ένοπλης ισχύος της το συντομότερο δυνατό. Η Χώρα οφείλει να εντείνει τις προσπάθειες βελτίωσης των μέσων, των υλικών και των μεθόδων επαύξησης της αποτρεπτικής ικανότητάς της, ώστε να εξισορροπήσει την τουρκική απειλή διασφαλίζοντας ως επί το πλείστον την κυριαρχία της στο Αιγαίο Πέλαγος και τα κυριαρχικά δικαιώματά της στην ευρύτερη περιοχή της ανατολικής Μεσογείου.

Πρωταρχικός στόχος της Ελλάδας θα πρέπει να αποτελεί η επένδυση στην ανάπτυξη αμυντικής βιομηχανίας ικανής να παράγει εγχώρια επαρκείς ποσότητες σχετικά οικονομικών, αποτελεσματικών, εύχρηστων, αναλώσιμων και όχι υπερβολικά εξεζητημένων οπλικών συστημάτων, διατηρώντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα αναβάθμισης παλαιότερων πλατφορμών μάχης και εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων αμυντικών υποδομών και εξοπλισμών. Η ύπαρξη μιας ακμάζουσας βιομηχανίας αμυντικών εξοπλισμών πέραν της λελογισμένης ενίσχυσης των Ενόπλων Δυνάμεων, αναμένεται να συνεισφέρει καίρια στην γενικότερη οικονομική πρόοδο της Χώρας. Η ιστορική εμπειρία έχει αποδείξει, ότι η εμπλοκή σε μια άκρατη και ατέρμονη εξοπλιστική κούρσα ευνοεί τα κράτη που διαθέτουν ισχυρότερη οικονομία καθώς σε βάθος χρόνου δύνανται να εξαντλήσουν τον οικονομικά ασθενέστερο αντίπαλο επιτυγχάνοντας εν τέλει την κατάρρευσή του, χωρίς καν να διεξάγουν πολεμική αναμέτρηση εναντίον του.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Sa´nchez, A.M. and Pe´rez, M.P. (2005), "Supply chain flexibility and firm performance: a conceptual model and empirical study in the automotive industry", *International Journal of Operations & Production Management*, Vol. 25 No. 7, pp. 681 - 700.

Ganapathy, S., Narayanan, S. and Srinivasan, K. (2003), "Simulation based decision support for supply chain logistics", *Proceedings of the 2003 Winter Simulation Conference*, New Orleans, LA, 7 - 10 December, pp. 1013 - 1020.

Burns, L. , Tseng, F. and Berkowitz, D. (2010) , "Global network analysis in a military supply chain: using a systems based approach to develop a next - generation end - to - end supply chain performance measurement and prediction system", *Proceedings of the 2010 Cambridge International Manufacturing Symposium* , Cambridge , UK , 23 - 24 September, p. 12.

Leiphart, K.L. (2001), "Creating a military supply chain management model", *Army Logistician*, Vol. 33 No. 4, pp. 25 - 31.

Tachizawa, E.M. and Gimenez, C. (2010) , "Supply flexibility strategies in Spanish firms" , *International Journal of Production Economics*, Vol. 124 No. 1, pp. 214 - 224.

Wang, M.Y.D. (2000) , "Accelerate logistics: streamlining the army's supply chain" , *Technical Report* , RAND Report MR - 1140 - A , p. 48.

Winkler, H. (2009) , "How to improve supply chain flexibility using strategic supply chain networks" , *Journal Logistics Research* , Vol. 1 No. 1 , pp. 15 - 25.

Pujawan, I.N. (2004), "Assessing supply chain flexibility: a conceptual framework and case study", *International Journal of Integrated Supply Management*, Vol. 1 No. 1, pp. 79 - 97.

More, D.S. and Babu, S. (2009), "Analysis of the dynamics between supply chain flexibility and key management ratios" , *International Journal of Business Innovation and Research*, Vol. 3 No. 2, pp. 199 - 227.

Slack, N. (1983) , “Flexibility as a manufacturing objective”, International Journal of Operations & Production Management, Vol. 3 No. 3, pp. 4 - 13.

Stevenson, M. and Spring, M. (2007), “Flexibility from a supply chain perspective: definition and review”, International Journal of Operations & Production Management , Vol. 27 No. 7, pp. 685 - 713.

Huth, P. «Deterrence and International Conflict: Empirical Findings and Theoretical Debate» Annual Review of Political Science, 1999.

Kissinger, Henry. Nuclear Weapons and Foreign Policy. New York: Harper and Row Publishers, 1957.

Mearsheimer, J. Η Τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων. Αθήνα: Ποιότητα, 2011.

P, Morgan. Deterrence Now. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

Ήφαιστος ,Παναγιώτης και Αθανάσιος Πλατιάς. Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική. Αθήνα: Παπαζήση, 1992.

Κολιόπουλος, Κωνσταντίνος. Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα. Αθήνα: Ποιότητα , 2008.

Κουσκουβέλης , Ηλίας. Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις. Αθήνα: Ποιότητα , 2004.

Λαζαρίδης, Χρύσανθος. Αναζητώντας Στρατηγική στην Εξωτερική μας Πολιτική. Αθήνα: Ποιότητα , 1997.

Μάζης, Ιωάννης. Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο - Ι. Αθήνα: Λειμών, 2017.

Μαυρόπουλος, Παναγιώτης. Εισαγωγή στη Θεωρία του Πολέμου και της Στρατηγικής. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση , 2012.

Παναγιώτης Ήφαιστος, Αθανάσιος Πλατιάς. Ελληνική Αποτρεπτική. Αθήνα: Παπαζήση, 1992.

Πλατιάς, Αθανάσιος. «Σκέψεις για την ελληνική υψηλή στρατηγική.» Στο ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ ΙΔΙΣ, 19 - 42. Αθήνα: ΣΙΔΕΡΗΣ Ι., 1997.

Λυριτζής, Χ., 2008. Κράτος, εξουσία, πολιτική (1830 - 1880), στο Γαρδίκας, Κ. κ. ά., Η συγκρότηση του ελληνικού κράτους. Διεθνές πλαίσιο, εξουσία και πολιτική τον 19ο αιώνα, Αθήνα, Εκδόσεις Νεφέλη.

Οικονόμου, Ν., 1977. Ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, ΙΔ΄, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών.

Πικρός, Ι., 1977. Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, ΙΔ΄, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών.

Ryan, A., 1951. The Last of Dragomans, London, Εκδόσεις Geoffrey Bles.

Firak, M., 2012. Οι Τουρκοελληνικές σχέσεις και το Κυπριακό, μτφρ. Μ. Μπερίν, Αθήνα, Εκδόσεις Σιδέρης.

Αλλαμανή, Ε. & Παναγιωτοπούλου, Κ., 1978. Η Συνθήκη των Σεβρών, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών.

Frank, W.G., 1993. Ο επιτήδειος ουδέτερος - Η Τουρκική Πολιτική κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, Εκδόσεις Θετίλη.

Hale, W., 2016. Τουρκική εξωτερική πολιτική 1774 - 2000, Αθήνα, Εκδόσεις Πεδίο.

Σβολόπουλος, Κ., 1999. Η Άποψη για Υποχρεωτική Ανταλλαγή του Πληθυσμού της Ελλάδας και Τουρκίας, Ελ. Βενιζέλος 12 Μελήματα, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Υφαντής, Κ., 1999. Η Ελλάδα τον 20ό αιώνα, 1950 - 1060, Εκδόσεις: Η Καθημερινή.

Berstein, S. & Milza, P., 1997. Ιστορία της Ευρώπης, τ. 3, Διάσπαση και ανοικοδόμηση της Ευρώπης, 1919 έως σήμερα, μτφρ. Μ. Κοκολάκης, Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Μαλκίδης, Θ., 1999. Η πολιτική της Ελλάδας και της Τουρκίας για τη Θράκη μετά την ένταξή τους στο ΝΑΤΟ, Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνιολογίας.

Harris , G.H., 2011. Military coups and Turkish democracy 1960 - 1980, *Turkish Studies*, 12 (2), σσ. 204.

Bulukbasi, S., 1993. The Johnson Letter Revisited. *Middle Eastern Studies*, 29(3), σσ. 508.

Shamim, A., 1983. Τραγωδία της τούρκικης αριστεράς ,μτφρ. Δ. Βεργής , Αθήνα , Εκδόσεις Στοχαστής.

Zurcher, E.J. , 2004. *Turkey. A Modern History* , London ,Εκδόσεις I.B. Tauris.

Jacoby ,T. , 2003. For the people , of the people and by the military. The regime structure of modern Turkey , *Political Studies* , 51 ,σσ. 670 - 672.

Ulgen, S., 2010. A place in the sun or fifteen minutes of fame? Understanding Turkey' s new foreign policy, *Carnegie Europe* , 1 , σσ. 5 - 6.

Koen, A., (1998) , “Israel and the Bomb” , New York: Columbia University Press.

Palavenis D., (2019), “Israel defense industry, what we can learn from it?” Διαθέσιμο στο: [https://ecpr.eu/Filestore/paperproposal/5757d37f - 12fa - 4e39 - ad5cfd1074d6a683.pdf](https://ecpr.eu/Filestore/paperproposal/5757d37f-12fa-4e39-ad5cfd1074d6a683.pdf)

SIRPI (2020) “Military expenditure” ,” *International Arms Transfers*” , “Government and industry data on the financial value of national arms exports”. Διαθέσιμο στο: Data for all countries 1949–2019 (excel spreadsheet) [https://www.sipri.org/sites/default/files/2019 - 03/fs_1903_at_2018.pdf](https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-03/fs_1903_at_2018.pdf)

Brauer, J. (2002) *Survey and Review of the Defense Economics Literature on Greece and Turkey: What Have We Learned?* ,*Defence and Peace Economics* ,pp 87

Larry, N. &Barbezat, D. (1998) *The Economics of the European Union and the Economies of Europe* (New York: Oxford University Press) , pp. 299.

Mearsheimer, J. (2007). Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων , Εκδόσεις Ποιότητα 2007, σελ. 140

Sandler, T., & Hartley, K. (2007). Handbook of Defense Economics, Vol. 2 , Defense in a Globalized World (Vol. 2). Elsevier.

Smith, R., Martin, S., & Spagnolo, F. (2000). The Prisoner ' s Dilemma and Regime Switching in the Greek – Turkish Arms Race *. 37(6) , 737–750.

Smith, R. P. (2016). Defence and Peace Economics Military Expenditure Data: Theoretical and Empirical Considerations. Defence and Peace Economics, 2694 (November) , 1–8. <https://doi.org/10.1080/10242694.2016.1245823>

Glaser, C. L. (2000). The Cuses And Consequences of Arms Races. Annual Review of Political Science, 3, 251–276. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.3.1.251>

Brauer, J. (2002). Survey and review of the defense economics literature on Greece and Turkey: What have we learned? Defence and Peace Economics , 13(2) , 85–107. <https://doi.org/10.1080/10242690210969>

Kollias , C. (2017). Defense Economics (in Greek). Τουρίκης.

Crisis Group Europe. (2021). Turkey - Greece: From Maritime Brinkmanship to Dialogue. May. <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/263-turkey-greece-maritime.pdf>

Mackenzie, C. (2021). Greece and France ink \$3 billion contract for Rafale fighter jets. Defence News. <https://www.defensenews.com/global/europe/2021/01/25/greece-andfrance-ink-3-billion-contract-for-rafale-fighter-jets/>

Vavasseur, X. (2020). Hellenic Navy Signs Heavyweight Torpedo Deal with Atlas Elektronik. Naval News. <https://www.navalnews.com/naval-news/2020/11/hellenicnavy-signs-heavyweight-torpedo-deal-with-atlas-elektronik/>

Tertrais, B. (2021). Reassurance and Deterrence in the Mediterranean: the Franco - Greek Defense Deal. Istitut Montaigne. [https://www.institutmontaigne.org/en/blog/reassurance - and - deterrence mediterranean - franco - greek - defense - deal](https://www.institutmontaigne.org/en/blog/reassurance-and-deterrence-mediterranean-franco-greek-defense-deal)

Humeyra Pamuk. (2021). Blinken says renewed U.S. - Greece defense deal to advance stability in Eastern Mediterranean. Reuters. [https://www.reuters.com/world/europe/greece - says - renewed - defence - deal - with – us protect - sovereignty - both - 2021 - 10 - 14/](https://www.reuters.com/world/europe/greece-says-renewed-defence-deal-with-us-protect-sovereignty-both-2021-10-14/)

Daily Sabah. (2021). Greece continues armament program despite Turkey's concerns. [Www.Dailysabah.Com. https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/greececontinues - armament - program - despite - turkeys - concerns](https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/greececontinues-armament-program-despite-turkeys-concerns)

Bekatorou, E. (2021). Greek prime minister: No intention of arms race with Turkey. The Associated Press. [https://apnews.com/article/business - middle - east - europe - greeceturkey - 41f6097673b73cdeaae603083f7195fd](https://apnews.com/article/business-middle-east-europe-greeceturkey-41f6097673b73cdeaae603083f7195fd)

Glomm G. and Ravikumar B. (1997) Productive government expenditure and long run growth. *Journal of Economics Dynamics and Control* 21, 183 - 204.

Devarajan, S. ,Swaroop, V. and Zou, H. (1996) The composition of public expenditure and economic growth , *Journal of Monetary Economics* 37, 313 - 344.

Morrison C.J. and Schwartz A.E. (1996) State infrastructure and productive performance. *American Economic Review* 86, 1095 - 1111.

Deger, S and Sen, S. (1995) Military expenditure and developing countries. In *handbook of Defence Economics*, Volume 1, edited by Hartley , K. and T. Sandler, Amsterdam: Elsevier, 275 - 307.

Shieh, J., Lai, C. and Chang, W. (2002) The impact of military burden on long - run growth and welfare. *Journal of Development Economics* 68, 443 - 454.

Cuaresma, J.C. and Reitschuler, G. (2003) A non - linear defence - growth nexus? Evidence from the US economy. *Defence and Peace Economics* 15, 71 - 82.

Cuaresma, J.C. and Reitschuler, G. (2006) Gun or better? Revisited. Robustness and nonlinearity issues in the defense - growth nexus. *Scottish Journal of Political Economy* 4, 523 - 541.

Aizenman, J. and Glick, R. (2006) Military expenditure, threats , and growth. *Journal of International Trade & Economic Development* 15, 129 - 155.

Kollias, C., Manolas, G. and Paleologou, S.M., (2004). Military expenditure and government debt in greece: Some preliminary empirical findings. *Defence and Peace Economics*, 15(2), pp.189 - 197.

Aziz, N., & Asadullah, M. N. (2017). Military spending, armed conflict and economic growth in developing countries in the post - Cold War era. *Journal of Economic Studies*, 44(1), 47 - 68.

Narayan, P.K. and Narayan, S., (2008). Does military expenditure determine Fiji's exploding debt levels? *Defence and Peace Economics*, 19(1) , pp.77 - 87.

Nelson, R. ,Belkin, P. & Jackson , J., (2017). The Greek Debt Crisis: Overview and Implications for the United States.

Nikolaïdou, E. (2008). The demand for military expenditure: Evidence from the EU15 (1961–2005). *Defence and Peace Economics*, 19(4), 273 - 292.

Nikolaïdou, E. (2016). The role of military expenditure and arms imports in the Greek debt crisis. *The Economics of Peace and Security Journal*, 11(1).

Smyth, R. and Kumar Narayan, P., (2009). A panel data analysis of the military expenditure - external debt nexus: Evidence from six Middle Eastern countries. *Journal of Peace Research*, 46(2), pp.235 - 250.

Wolde - Rufael, Y., (2009). The defence spending - external debt nexus in Ethiopia. *Defence and Peace Economics*, 20(5), pp.423 - 436.

Alexander, W.R.J., (2013). The defence - debt nexus: Evidence from the high - income members of NATO. *Defence and Peace Economics*, 24(2), pp.133 - 145.

Caruso, R. and Di Domizio, M., (2015). The Impact of US Military Spending on Public Debt in Europe (1992–2013): A Note. *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 21(4), pp.459 - 466.

Dokos, T. and Kollias , C., (2013). Greek defence spending in times of crisis: The urgent need for defence reform. *ELIAMEP Thesis*, March, 1(2013), pp.1 - 11.

Günlük - Senesen, G., (2004). The role of defence on external indebtedness: an assessment of Turkey. *Defence and Peace Economics*, 15(2), pp.145 - 156.

Karagöz, K., (2018). Impact of defence expenditure on external debt: An econometric analysis of Turkey and Turkic republics. *Theoretical and Applied Economics* , 25(1), pp.183 - 192.

Papanikos, G.T., (2015). Military spending , International trade and Economic growth in the Mediterranean Basin. *Athens Journal of Mediterranean Studies*, 1(2), pp.187 - 194.